T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAPILI ÇEVREDE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA KULLANICI KATILIMI

HASAN TAŞTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK TARİHİ VE KURAMI PROGRAMI

DANIŞMAN
DOÇ. DR. AYŞEN CİRAVOĞLU

İSTANBUL, 2016

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAPILI ÇEVREDE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA KULLANICI KATILIMI

Hasan TAŞTAN tarafından hazırlanan tez çalışması 26.04.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Mimarlık Tarihi Ve Kuramı Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Ayşen CİRAVOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç.Dr. Ayşen CİRAVOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof.Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç.Dr. İmre ÖZBEK EREN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Tezin tamamlanması sürecinde göstermiş olduğu ilgi, sabır ve anlayışı ile çalışmama değerli katkılarda bulunan tez danışmanım Doç.Dr. Ayşen Ciravoğlu'na teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatımın her aşamasında destekleri ile yanımda olan sevgili aileme, yaptıkları tüm fedakârlıklar için teşekkür ederim.

Mart, 2016

Hasan Taştan

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ viii

ŞEKİL LİSTESİ ix

ÇİZELGE LİSTESİ xi

ÖZET xii

ABSTRACT xiv

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1
1.2 Tezin Amacı 3
1.3 Bulgular 4

BÖLÜM 2

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 5

2.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları 5
2.2 Yapılı Çevre - Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisi 8
2.3 Sosyal Sürdürülebilirlik Çalışmalarının Kapsamı ve Sınıflandırılması 14
2.4 Sosyal Sürdürülebilirlik Tanımlamaları ve Nitelikleri 17
2.5 Sosyal Sürdürülebilirlik Yaklaşımları 22
2.5.1 Chiu'nun Yaklaşımı 23
2.5.2 Vallance vd.'nin Yaklaşımı 25
2.5.2.1 Gelişmeci Sosyal Sürdürülebilirlik 26
2.5.2.2 Köprü Sosyal Sürdürülebilirlik 28
2.5.2.3 Korumacı Sosyal Sürdürülebilirlik 29
2.6 Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçütleri 29
2.7 Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçüm Çerçevesi 43
2.7.1 Temel İhtiyaçların Karşılanması 43
2.7.2 Fiziksel ve Psikolojik Konforun Sağlanması 45
2.7.3 Topluluğun Sürdürülebilirliliğinin Sağlanması 47
2.7.4 Eşitlik ve Adaletin Sağlanması 50
2.7.5 Katılımın Sağlanması 51

2.8 Bölüm Sonucu 52

BÖLÜM 3

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK – KATILIM İLİŞKİSİ 56

3.1 Katılım ve Mimarlık Disiplininde Kullanıcı Katılımı Kavramları 56
3.2 Sosyal Sürdürülebilirlik Literatüründe Katılım 59
3.3 Sosyal Sürdürülebilirlik ve Yapı Üretim Süreçlerine Kullanıcı Katılımı 62
3.3.1 Planlama Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik 63
3.3.2 Tasarım Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik 65
3.3.3 İnşaa Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik 67
3.3.4 Kullanım Sürecine Kullanıcı Katılım ve Sosyal Sürdürülebilirlik 69
3.3.5 Değerlendirme 70
3.4 Kullanıcı Katılımlı Projeler ve Sosyal Sürdürülebilirlik 71
3.4.1 Geleneksel Bir Yaklaşım İle Kullanıcı Katılımının Sağlanması: Hasan Fethi ve Yeni Gurna Deneyimi 72
3.4.1.1 Planlama Süreci ve Gurna Köyü'nün Durumu 74
3.4.1.2 Tasarım Süreci 74
3.4.1.3 İnşa Süreci 76
3.4.1.4 Kullanım Süreci ve Başarısız Olma Sebepleri 77
3.4.2 Kullanıcı İle Birlikte İnşa Etmek: Quinta Monroy Konut Projesi 79
3.4.2.1 Latin Amerika'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Mimar Alejandro Aravena 79
3.4.2.2 Planlama Süreci 80
3.4.2.3 Tasarım ve İnşa Süreci 80
3.4.2.4 Kullanım Süreci ve Değerlendirme 84
3.4.3 Türkiye'de Kullanıcı Katılımının Sağlandığı Projeler 84
3.4.3.1 17 Ağustos Depremi ve Kalıcı Deprem Konutlarının Üretimi 85
3.4.3.2 Teknoloji ve Kullanıcı Katılımı İle Bilinçli Toplum İnşa Etmek: Beriköy 88
3.4.3.2.1 Planlama Süreci ve Projenin Aktörleri 88
3.4.3.2.2 Tasarım ve İnşaa Süreçleri 89
3.4.3.2.3 Kullanım Süreci ve Beriköy Deneyiminin Sonuçları 92
3.4.3.3 Kullanıcı İle Birlikte Tasarlamak: Beyköy 94
3.4.3.3.1 Planlama Süreci 94
3.4.3.3.2 Tasarım ve İnşaa Süreçleri 95
3.4.3.3.3 Kullanım Süreci ve Beyköy Projesinin Sonuçları 98
3.5 Bölüm Sonucu 98

BÖLÜM 4

DÜZCE GÜMÜŞPINAR KÖYÜ DEPREM SONRASI YERLEŞKELERİNDE KATILIM VE KONUT MEMNUNİYETİ 103

4.1 Gümüşpınar Köyü Deprem Sonrası Yerleşmeleri: Umcor ve Caritas Projeleri 104
4.1.1 Umcor ve Caritas Projelerinin Konumu 105
4.1.2 Umcor ve Caritas Projelerinin Mimari Özellikleri 107

4.1.3 Umcor ve Caritas Projelerinin Üretim Süreçlerinde Kullanıcı Katılımı 109
4.2 Alan Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi 109
4.3 Alan Çalışmasında Elde Edilen Bulgular 110
4.4 Bulguların Değerlendirilmesi 115
4.5 Alan Çalışmasının Sonucu 117

BÖLÜM 5

SONUÇ 120

KAYNAKLAR 123

EK-A

ANKET SORULARI 131

ÖZGEÇMİŞ 132

KISALTMA LİSTESİ

ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
MIT	Massachusetts Institute of Technology
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UMCOR	United Methodist Committeee on Relief
YAY	Yaşanabilir Ortamlar Yaratma Vakfı

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1 Sosyal sürdürülebilirlik tanımlamalarında vurgulanan sözcükler ve kullanım sayıları……21
Şekil 2. 2 Vallance vd.'nin sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları şeması. ……25
Şekil 2. 3 Kentsel projelerin sosyal sürdürülebilirliğini etkileyen faktörler……33
Şekil 2. 4 Araştırmacılar tarafından kullanılan sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin bir araya getirilmesi……40
Şekil 2. 5 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin kullanım yüzdeleri……42
Şekil 2. 6 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe temel ihtiyaçların karşılanması ölçütlerinin kullanım yüzdeleri……45
Şekil 2. 7 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe fiziksel ve psikolojik konfor ölçütlerinin kullanım yüzdeleri ……47
Şekil 2. 8 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe topluluğun sürdürülebilirliği ölçütleri ve kullanım yüzdeleri ……48
Şekil 2. 9 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe eşitlik ve adaletin sağlanması ölçütlerinin kullanım yüzdeleri ……51
Şekil 2. 10 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım ölçütlerinin kullanım yüzdeleri……52
Şekil 2. 11 Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi temel konularının literatürdeki kullanım yüzdeleri ……53
Şekil 2. 12 Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi……55
Şekil 3. 1 Helsinki Güney Limanı düzenlenmesi projesi……65
Şekil 3. 2 Katılımcılar ile atölye çalışması……66
Şekil 3. 3 Katılımcılar ile yapılan çalışmalar sonucu geliştirilen konut tipi……67
Şekil 3. 4 Opera köyü modeli……68
Şekil 3. 5 İnşaa halindeki Opera köyü……68
Şekil 3. 6 İnşaa sürecine kullanıcıların katılımı……69
Şekil 3. 7 Yeni Gurna Vaziyet Planı……75
Şekil 3. 8 Yeni Gurna'nın Havadan Görünümü……76
Şekil 3. 9 Yeni Gurna'da Hasan Fethi'nin kendi gözlemleri sonucu tasarladığı çamaşır yıkama birimi……77
Şekil 3. 10 Yeni Gurna'dan bir görünüm……77
Şekil 3. 11 Quinta Monroy konut yereşkesi vaziyet planı……81
Şekil 3. 12 Yarısı inşaa edilmiş ve kullanıcının taşınmasına hazır konut birimleri……81
Şekil 3. 13 Quinta Monroy konut yereşkesi kat planları……82

Şekil 3. 14 Kullanıcıların taşınması ve kalan yarısını inşaa etmeleri sonrası birimlerinin yeni hali……..83
Şekil 3. 15 Kullanıcıların taşınmasının ardından ortak kullanım alanından görünüm…..83
Şekil 3. 16 Beriköy yerleşkesi vaziyet planı……..90
Şekil 3. 17 Beriköy yerleşkesinde inşaa halindeki konut birimlerinin 2003 yılındaki görünümü.....91
Şekil 3. 18 Beriköy yerleşkesinde farklı konut tiplerine ait kat planları……92
Şekil 3. 19 Hak sahibi depremzedeler ile vaziyet planı çalışmaları……96
Şekil 3. 20 ''Simülasyon'' adlı oyun ile kullanıcılar tarafından tasarlanan vaziyet planı alternatifleri……97
Şekil 3. 21 Belediye başkanına katılımcı yaklaşım ile gerçekleştirilen Beyköy projesinin anlatılması……98
Şekil 4. 1 Umcor ve Caritas konutlarının konumu……..106
Şekil 4. 2 Umcor ve Caritas konutlarının Gümüşpınar Köyüne göre konumu.....106
Şekil 4. 3 Umcor ve Caritas konutlarının ilişkis.....107
Şekil 4. 4 Caritas konutlarının görünüşü……107
Şekil 4. 5 Umcor konutlarının görünüşü.....108
Şekil 4. 6 Umcor konutu ve yapım sistemi……108
Şekil 4. 7 Kullanıcıların konutlarından memnuniyet oranları.....110
Şekil 4. 8 Kullanıcıların konutun büyüklüğü hakkındaki görüşleri ……111
Şekil 4. 9 Komşu binaya olan mesafeye duyulan memnuniyet oranları.....111
Şekil 4. 10 Şehir merkezine olan uzaklıktan duyulan memnuniyet. ……112
Şekil 4. 11 Konutta kullanılan malzemeden duyulan memnuniyet. ……112
Şekil 4. 12 Komşularla birlikte yaşamaktan duyulan memnuniyet oranları. ……113
Şekil 4. 13 Yerleşke sakinlerinin güvenlik hissi oranları.....113
Şekil 4. 14 Yerleşkede yaşamaktan duyulan memnuniyet.....114
Şekil 4. 15 Kullanım sürecinde ihtiyaca göre bir kat eklenen Umcor konutu……115
Şekil 4. 16 Kullanım sürecinde ihtiyaca göre eklemeler yapılan Umcor konutu……116
Şekil 4. 17 Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teoremi ……119
Şekil 4. 18 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri hiyerarşisi ……119

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2. 1 Sosyal Sürdürülebilirlik çalışmalarının kapsamı.....15
Çizelge 2. 2 Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının sınıflandırılması.....17
Çizelge 2. 3 Sosyal sürdürülebilirlik tanımlamaları ve vurgulanan konular.....20
Çizelge 2. 4 Sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları.....23
Çizelge 2. 5 Chiu'nun sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları sınıflandırması.....24
Çizelge 2. 6 Vallance'nin sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları sınıflandırması.....26
Çizelge 2. 7 Dempsey'e göre sosyal sürdürülebilirliği etkileyen fiziksel ve fiziksel olmayan faktörler.....31
Çizelge 2. 8 Kamusal alanın sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisini gösteren beş temel konu ve ölçütleri.....36
Çizelge 2. 9 Geleneksel ve yeni gelişen sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri.....37
Çizelge 2. 10 Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında ana başlıklar ve ölçütleri.....38
Çizelge 3. 1 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım kavramının kullanımı.....61
Çizelge 3. 2 Yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımının düzeyleri ve sosyal sürdürülebilirliğe katkısı.....71
Çizelge 3. 3 17 Ağustos depremi sonrası kullanıcı katılımı ile inşaa edilen deprem sonrası kalıcı konutları.....87
Çizelge 3. 4 İncelenen projelerin mevcut durumu.....100
Çizelge 4. 1 Umcor ve Caritas deprem sonrası kalıcı konutlarının karşılaştırılması...117

ÖZET

YAPILI ÇEVREDE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA KULLANICI KATILIMI

Hasan TAŞTAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç.Dr.Ayşen CİRAVOĞLU

Sürdürülebilir gelişme, gelişmenin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarının birbirleri ile sıkı bir ilişki içinde olup beraber değerlendirildiği bir durumu ifade etmektedir. Teoride sürdürülebilir gelişmenin her üç boyutunun da eşit öneme sahip olduğu kabul edilse de, sürdürülebilir gelişme tartışmalarında öne çıkan konular, içinde bulunulan duruma göre farklılık göstermektedir. Dünya nüfusunun hızla artmasının yanı sıra sanayileşmeyle gelen kontrolsüz kentleşmeye bağlı olarak çevresel felaketlerin arttığı, kaynakların sınırlı olduğunun farkına varıldığı, petrol krizi gibi enerji sıkıntılarının baş gösterdiği dönemlerde sürdürülebilir gelişmenin çevresel boyutu önem kazanırken, sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutu geri planda kalmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ise, eşitlik, adalet, yaşam kalitesinin artırılması, kimlik, aidiyet hissi gibi toplumu ilgilendiren konuları içeren sorunların artması, sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutunun önem kazanmasını sağlamıştır.

Bu çalışma kapsamında öncelikle sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına ve ölçülmesine yönelik çalışmalar incelenerek temel ihtiyaçların karşılanması, fiziksel ve psikolojik konfor, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik-adalet ve katılım olmak üzere beş ana bileşenden oluşan sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmanın sonraki aşamasında ise yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımının çeşitli toplumsal faydalar sağladığı hipotezinden yola çıkılarak, kullanıcı katılımlı projeler sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmıştır. Ülkemizden ve dünyadan çeşitli katılımcı projeler incelenerek yapı üretim süreçlerinde kullanıcı katılımı-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi ortaya konmuştur. Mahalle ölçeğindeki konut projelerinde katılımcı yaklaşımlar ve ülkemizde 17 ağustos 1999 depremi sonrasında katılımcı yaklaşımla inşa edilen konut projeler sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmıştır. Deprem sonrası kalıcı konutların inşa edilmesi gibi mahalle ölçeğinde yeni yerleşkelerin oluşturulduğu projelerde katılımcı yaklaşımların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında bir yöntem olarak kullanılabileceğinin savunulduğu araştırmada kullanıcı katılımının yaşanılan konutan ve mahalleden memnuniyete etkisi yapılan alan çalışması ile test edilmiştir. Çalışmada sosyal sürdürülebilirliğe etki eden faktörlerin bireyler için önceliklerine göre belirli bir hiyerarşik düzen içinde olduğu, bu bağlamda yapı üretim süreçlerinde kullanıcı katılımının hangi düzeyde ve nasıl sağlanacağının katılımcıların sosyo-ekonomik şartlarına göre belirlenmesi gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir gelişme, Sosyal sürdürülebilirlik, Deprem sonrası konutları, Konut üretimi, Kullanıcı katılımı

ABSTRACT

USER PARTICIPATION IN THE CONTEXT OF SOCIAL SUSTAINABILITY IN BUILT ENVIRONMENT

Hasan TAŞTAN

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Assoc. Prof. Ayşen CİRAVOĞLU

Sustainable development refers to a condition in which, economic, environmental and social aspects of the development are closely linked with each other and evaluated together. Even though it is theoretically accepted that each of the three dimensions of sustainable development has equal importance, the major issues in the debate on Sustainable Development vary according to current situation. While the environmental dimension of sustainable development has gained importance in the period in which energy shortage, such as the oil crisis has raised, the social dimension of sustainable development has remained in the background in periods which the environmental disasters depending from uncontrolled urbanization coming from industrialization as well as the rapid rise in world population have increased and the limitations of resources have been noticed.

In the century in which we experienced in social issues, equality, justice, rising the quality of life, the issues that concern the society ,such as sense of belonging to society, has led to the increasing importance of the social dimension of sustainable development.

In this study, firstly, by examining studies related to the provision of social sustainability and measurement, social sustainability measurement framework has been established which consists of five main components including meeting basic needs, physical and psychological comfort, to ensure the sustainability of the community, equality -Justice, and participation. By starting from the hypothesis that user participation in building production process provides a variety of social benefits, social sustainability of housing projects which were built with user participation and participatory approaches in neighborhood scale with housing projects which are built with participatory approach after the 17 August 1999 earthquake is discussed in this study.

In this study, in the projects that building new settlements in neighborhood scale such as building permanent housing after earthquake the participant`s approaches can be a method for providing social sustainability yet, the participant`s approaches whose usage is quite kind and attractive having some risks, so it is argued that in the process of building production-participation can be provided in which level and how should be done according to participant`s social-economic condition.

Keywords: Sustainable development, Social sustainability, Post earthquake settlements, Housing, User participation

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

1987 yılında yayınlanan Brundtland raporu ve getirdiği sürdürülebilir gelişme tanımı geniş çevrelerce kabul görmüş, sürdürülebilir gelişmenin üç ana boyutu çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik olarak kabul edilmiştir. Raporda en az çevresel sürdürülebilirlik kadar önemsenen sosyal sürdürülebilirlik, eğitim, adalet, topluma katılım gibi, yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik tanımlanması ve ölçülmesi zor konuları içermesi sebebi ile çevresel sürdürülebilirliğe oranla daha az göz önünde bulundurulan bir konu olmuştur. Tanımlanmasında nasıl uygulanabileceği konusunda kesin bir fikir birliği bulunmasa da toplumsal sorunların en üst seviyeye ulaştığı son yıllarda farklı disiplinlerden birçok araştırmacının katkısı ile sosyal sürdürülebilirlik konusu önem kazanmış ve sürdürülebilir gelişmenin en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul görmeye başlamıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin amacı insan hakları, eğitim, sağlık, demokrasi, sosyal kaynaşma gibi önemli yaşam kalitesi göstergeleri bakımından gelecek nesillerin de şimdiki nesil ile aynı veya daha iyi şartlara sahip olmasını sağlamaktır.

Bruntland raporunun yayınlanmasından günümüze kadar geçen süre içersinde büyük çoğunluğu gelişmiş ülkelerden olmak üzere sosyal sürdürülebilirlik üzerine çeşitli disiplinlerde araştırmalar yapılmıştır.

Sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalarında Mc Kenzie (2004) [1], Enyedi (2002) [2], Barron ve Gauntlett (2002) [3], Stren ve Polese (2000) [4], Davidson ve Wilson (2009) [5], Partridge (2005) [6], Holden (2012) [7], Sachs (1999) [8] sosyal sürdürülebilirliğin

araştırılmasında koşullara odaklanmışlar ve durum değerlendirmesi yapmışlardır. Murphy (2012) [9], Dempsey vd. (2011) [10], Cuthill (2009) [11], Chan ve Lee (2007) [12], Littig ve Griessler (2005) [13] sürdürülebilirliğin ölçülmesine yönelik temel ölçütler belirtmişlerdir. Chiu (2003) [14], ve Vallance vd (2011) [15] gibi araştırmacılar ise sosyal sürdürülebilik ile sürdürülebilir gelişmenin diğer iki bileşeni arasındaki ilişkinin yorumlanmasına göre şekillenen sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımlarını sınıflandırmışlardır.

Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının ölçeği ve kapsamı da çeşitlilik göstermektedir. Spangenberg ve Omann (2006) [16] ülke ölçeğinde Barron ve Gauntlett (2002) [3] kent ölçeğinde, Dempsey vd. (2009) [10] mahalle ölçeğinde Enyedi (2002) [2] proje ölçeğinde Bollo (2012) [17] ise bina ölçeğinde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. Kentsel alanda çalışan Landorf (2011) [18] ise tarihi çevrelerin sosyal sürdürülebilirliği konusu üzerinde çalışmıştır.

Chan ve Lee (2007) [12], Karuppannan ve Sivam (2011) [19] yapılı çevre-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Chan ve Lee (2007) [12] kentsel yenileme projelerini ele alırken, Karuppannan ve Sivam (2011) [19] Delhi'de mahalle ölçeğinde çalışmalar yapmışlardır. Rafieian ve Mirzakhalili (2014) [20] ise gelişmekte olan bir ülke olan İran'da mahalle ölçeğinde sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışma yapmışlardır. Benzer şekilde Dave (2011) [21] da gelişmekte olan ülkelerde mahalle ölçeğinde yoğunluk ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Yapılı çevre üzerine çalışan araştırmacılardan El-Husseiny ve Kesseiba (2012) [22] da kamusal alanın sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisini Kahire'de yaptıkları bir çalışma ile irdelemişlerdir. Ülkemizde kentsel alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapan Oktay (2004) [23] Türk şehrinin ve mahallesinin sosyal sürdürülebilirlik açısından değerlendirmesini yapmıştır. Ghahramanpouri vd. (2013) [24] ise kentsel alanda yapılan çalışmaları bir araya getirerek sınıflandırmıştır.

Araştırmacılar sosyal sürdürülebilirliği değerlendirirken yapılı çevrenin niteliklerinden toplumun sosyo-ekonomik düzeyinin belirlenmesine kadar geniş bir yelpazede durum değerlendirmesi yapabilmek için ölçütler belirlemişlerdir. Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarında katılım kavramı ele alınan ölçütlerden biri olmuştur. Katılım kavramı

araştırmacılar tarafından demokrasi (Sachs, 1999) [8], tasarıma katılım (Chan ve Lee, 2007) [12], topluluğa katılım (Dempsey vd.,2011) [10], dayanışma (Colontonio,2010) [25], aktif grup organizasyonlarına katılım (Dempsey vd.,2011) [10] gibi ölçütler üzerinden ele alınmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarında genel kanı yönetime katılımın ve çok sesliliğin sağlandığı demokratik toplumların sosyal olarak sürdürülebilir oldukları yönündedir. Murphy (2012) [9] katılım kavramını sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutuna etki eden dört ana kavramdan (eşitlik, sürdürülebilirliğin farkındalığı, katılım, sosyal kaynaşma) biri olarak ele almıştır.

Katılım kavramının mimarideki yansıması olan kullanıcı katılımı kullanıcıların yapılı çevrenin üretim süreçlerine dâhil edilmesi anlamına gelmektedir. Kullanıcı katılımlı ilk uygulamalar 1950'li yıllarda Habraken'in öncülüğünde başlamış ve günümüze kadar geçen süreçte katılımcı mimarlık yaklaşımları modern mimarlık anlayışı içersinde yaşanan sorunlara bir çözüm yöntemi olarak görülmüştür.

1.2 Tezin Amacı

Geleneksel olarak sürdürülebilir gelişme kavramına dayalı bir sürdürülebilir mimarlık fikri geri dönüşüm, enerjinin etkin kullanımı, su kaynaklarının korunumu, karbon salımı, enerji etkin yapı tasarımı gibi çevresel konularla ilgilenmiş ve buna bağlı olarak çevreye verilen zararın en aza indirildiği çevresel olarak sürdürülebilir tasarımlar geliştirmeyi hedeflemiştir. Buna karşın konu daha geniş bir çerçeveden ele alınırsa, sürdürülebilir gelişme kavramı eğitim, adalet, topluluğa katılım, demokrasi, sağlık ve mutluluk gibi, yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik konuları da içermelidir. Tam olarak ne anlama geldiği pratikte nasıl uygulanacağı veya uygulanması gerektiği konusunda kesin bir fikir birliği bulunmasa da son zamanlarda farklı disiplinlerden birçok araştırmacının katkısı ile sosyal sürdürülebilirlik konusu önem kazanmış ve sürdürülebilir kalkınmanın en önemli bileşenlerinden birisi olarak kabul görmeye başlamıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması insan hakları, eğitim, sağlık, demokrasi, sosyal kaynaşma gibi toplumun yaşam kalitesini belirleyen göstergeler bakımından gelecek nesillerinde şimdiki nesiller ile aynı veya daha iyi şartlara sahip olmasını ifade etmektedir. Buradan yola çıkılarak bu çalışmada sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında önemli bir yere sahip olan sosyal sürdürülebilirliğin etki eden faktörlerin anlaşılması ve sosyal

sürdürülebilirliğin ölçülmesinde yardımcı olacak kavramsal bir çerçeve oluşturulmak istenmiştir. Oluşturulan ölçüm çerçevesinde yer alan katılım ölçütü bağlamında kullanıcı katılımı-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi ortaya konmak istenmiştir. Farklı katılım düzeyleri olan yerleşkelerin sosyal sürdürülebilirlik açısından karşılaştırılmaları ve yapı üretim süreçlerine katılım düzeylerinin sosyal sürdürülebilirliğe etkileri tartışıldığı çalışmada kullanıcı katılımlı projelerin toplumsal faydalarının ve sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkilerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın başlıca amacı mahalle düzeyinde yeni yerleşkelerin oluşturulmasında kullanıcı katılımlı yaklaşımların, oluşturulan yerleşkenin sosyal sürdürülebilirliğine etkisini tartışmaktır.

1.3 Bulgular

Yapılı çevrenin şekillendirilmesinde kullanıcının taleplerinin gözardı edildiği yaklaşımlar kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmadığı, sosyal problemlerin baş gösterdiği uygulamalara sebep olmaktadır. Bu durum sürdürülebilir gelişmenin önünde engel teşkil etmektedir. Yaşam alanlarının kullanıcı tarafından benimsenmesi, kullanıcının orada yaşamaktan mutlu olmasının ve sahiplenmesinin hedeflenmesi sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında mimarlık disiplinini ilgilendiren başlıca konulardan biridir. Kullanıcı katılımı ise hem mimarlık hemde sosyal sürdürülebilirlik bağlamında arzu edilen bir durumu ifade etmektedir. Buradan yola çıkarsak ülkemizde mahalle ölçeğinde inşaa edilen yerleşkelerin sosyal sürdürülebilirliğini teminen kullanıcının istek ve ihtiyaçlarının gözetilerek, yerel bağlamda katılımcı bir yaklaşımla üretilmesi toplumsal faydalar sağlayacaktır. Yapılı çevrenin insan hayatı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkileri göz önüne alındığında mimarlık eylemine kullanıcının dâhil edilmesi sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili olacaktır. Mahalle ölçeğinde inşaa edilen projelerde kullanıcı katılımlı yaklaşımlar, yaşam kalitesinin artırılması, sosyal kaynaşmanın ve kullanıcı memnuniyetinin sağlanması gibi faydalar sağlamaktadır bu nedenle sosyal olarak sürdürülebilir yerleşkelerin oluşturulmasında katılımcı yaklaşımlar bir yöntem olarak kullanılabilir.

BÖLÜM 2

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürürülebilir gelişmenin üç ana bileşeninden biri olan sosyal sürdürülebilirlik, en genel anlamı ile toplumu oluşturan bireylerin yaşam kalitelerinin gelecek nesilleri tehlikeye atmayacak şekilde korunmasını ve geliştirilmesini ifade etmektedir. Gelişmenin sosyal olarak sürdürülebilir olması toplumu oluşturan bireylerin eğitim, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçlarının herhangi bir şekilde ayrımcılığa maruz kalmadan adil bir şekilde karşılanmasının yanı sıra refah seviyelerinin korunduğu, sosyal kaynaşmanın sağlandığı demokratik toplumları ifade etmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin tüm boyutları ile incelendiği bu bölümde öncelikle sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramları ele alınmıştır. Ardından ise sosyal sürdürülebilirlik çalışmaları sınıflandırılarak araçtırmacıların konuya yaklaşımları, sosyal sürdürülebilirlik tanımlamaları ve sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri aktarılmıştır.

2.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları

Sürdürülebilirlik kavramının İngilizcesi olan ''sustainability'' kullanımı çok eskiye dayanan ve devam ettirmek, sürdürmek anlamına gelen ''sustain'' kökünden türemiştir. Türkçede kökü olan sürmek fiilinden türeyen sürdürmek fiili Türk dil kurumu sözlüğünde (TDK, 2005) [26], ''Bir durumun, bir şeyin sürmesini, olmasını sağlamak'' olarak açıklanmıştır. Aynı sözlükte ingilizcedeki karşılığı development olan gelişme kavramı ''Yalından karmaşığa, aşağı olandan üstün olana doğru ilerleyen, olayların iç eğilimlerinin ve özünün aydınlanmasını sağlayan, yeninin ortaya çıkmasına götüren kendi kendine devinim süreci.'' olarak tanımlanmıştır. Günlük hayatta farklı şekillerde

kullanılan ''Sürdürülebilirlik'' ve ''Gelişme'' kavramlarının gelişmenin sürekliliğinin sağlanması anlamına gelecek şekilde bir arada kullanılması son yıllarda gerçekleşmiştir. İngilizce'de "sustainable development" olarak yer alan "sürdürülebilir gelişme" kavramı Kentbilim Terimleri Sözlüğü [27]'nde, "çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü" olarak belirtilmiştir. Sürdürülebilir gelişme Macmillan Dictionary of The Environment [28] adlı sözlükte ise, "yenilenebilir kaynakların tüketilmesine dayanarak sürekli devam eden ve (çevrenin nihai sınırını koruyacak biçimde) çevre üzerinde sınırlı bir tahribatta bulunan ekonomik büyüme" biçiminde tanımlanmıştır. Sürdürülebilir gelişme bazı araştırmacılar tarafından "sürekli büyüme", "sürekli değişim" ya da basitçe "başarılı gelişme'' olarak yorumlanmıştır. Sürdürülebilir gelişme çoğu zaman çevresel sürdürülebilirlik veya ekolojik sürdürülebilirlik anlamında kullanılmıştır [29]. Sürdürülebilir gelişme kavramı günümüzdeki anlamını Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde çeşitli uluslararası kuruluşun çabaları ile kazanmıştır [30]. 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan Brundtland Raporunda sürdürülebilir gelişmenin tanımlanmasından sonraki süreçte gelişme alanında kavramsal bir değişim meydana gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı değişik şekillerde kullanılmış ve çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Sürdürülebilirlik tartışmalarında değişmeyen ve üzerinde önemle durulan görüş; rapordaki tanımının "gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama gücünü tehlikeye atmadan günümüz kuşaklarının ihtiyacının karşılanması" gerektiğini vurgulaması olmuştur [31].

Brundland raporunun yayınlanmasından sonra günümüze kadar yaşanan 29 yıllık süreçte ''sürdürülebilir gelişme'' kavramı birçok disiplin tarafından çalışma konusu yapılmıştır. Yapılan çalışmaların içeriği ve amacına göre çeşitli sürdürülebilir gelişme tanımlamaları yapılmıştır. Yapılan tanımlamalar esas olarak Brundtland raporunun yaklaşımını ifade etmelerine karşın, her disiplinin kendi önceliklerini öne çıkarrmasıyla farklılaşmaktadır. Tanımlamalarda kamuoyunun gündeminde olan soruna göre sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik veya sosyal boyutları ön plana çıkmıştır. 1970'li yıllarda artan çevre sorunlarına paralel şekilde çevresel koruma vurgusu öne çıkarken

son dönemde artan gelir dağılımı eşitsizliği nedeniyle sosyal adalet ve yoksullukla mücadele vurgusu öne çıkmaktadır [32]. Sürdürülebilir gelişme tartışmalarındaki ortak düşünce sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç ana boyutu olduğu ve bunların birbirleri ile bir şekilde ilişkili olduğu yönündedir. Farklı çevreler tarafından yapılan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme tanımlamalarının odaklandığı konular çeşitlilik gösterse de ''sosyal'', ''çevresel'' ve ''ekonomik'' boyutlarının tümünü kapsayan ortak bir tanım üzerinde uzlaşılması gerekmektedir [33]. Bu bağlamda sürdürülebilir gelişme ekolojik dengenin ve doğal hayatın devamlılığına zarar vermeden kaynakların verimli kullanıldığı, gelecek nesillerinde yaşam haklarına saygı gösterildiği ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlandığı bir modeli ifade etmektedir. Sürdürülebilir gelişmenin bu üç ana boyutunun birbirleri ile nasıl bir ilişki içerisinde oldukları zaman içersinde çeşitli platformlarda tartışılmış ve birtakım şemalar ortaya atılmıştır. Ulaşılmak istenen sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme fikri şimdiki ve gelecek nesiller için yaşam kalitesinin artırıldığı, kaynakların adil bir şekilde paylaşılırken çevrenin ve doğal kaynakların gördüğü zararın en aza indirildiği gelişmiş toplumları hedeflese de, tarihsel süreç içersinde yaşanan gelişmeler sürdürülebilir gelişmenin nasıl sağlanacağına ilişkin çeşitli tartışmalara sebep olmuştur.

Çevresel, sosyal ve ekonomik girişimlerimizde göze çarpan bir değişime işaret eden Brundtland Raporu [34] 'nun yayınlanmasından bu yana sürdürülebilir gelişme üzerine literatür bolluğu yaşanmıştır. Kentsel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir yönetim, çevresel sürdürülebilirlik, güçlü ve zayıf sürdürülebilirlik veya sadece sürdürülebilirlik gibi bulanık ve kendi içinde tartışmalı terimler türemiştir [15]. Sürdürülebilir gelişme kavramı genel olarak çevresel ekonomik ve sosyal boyutları arasındaki dengenin sağlanmasına işaret etse de sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutunun ilgili olduğu konular belirsizliğini korumaktadır [10]. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirliğin sürdürülebilir gelişmenin diğer iki ana bileşeni ile ilişkisini anlamaya yönelik çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Meadowcroft (1999) [35] sosyal sürdürülebilirliği tanımlarken ''çevresel sınırlar içersinde yaşamayı öğrenmiş toplum kolektif ve süregelen varlığını sürdürebilir; Çünkü çevre üzerindeki aşırı baskıya maruz kalmış sosyal pratikler reforma uğramış veya ortadan kaldırılmıştır'' diyerek ekonomik büyüme ve çevre arasındaki dengenin sosyal pratikler tarafından sağlandığına dikkat

çekmiştir. Benzer şekilde Davidson ve Wilson (2009) [5] da sağlıklı bir çevrenin ancak çevreyi tehdit eden sosyal pratiklerin değiştirilmesi ile mümkün olacağını belirterek çevresel sürdürülebilirlik ile sosyal konular arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Bir başka araştırmacı Mc Gregor (2003) [36] da gezegenin temel yaşamsal desteği olmadan toplum ve ekonominin de olmayacağını bu yüzden çevresel sistemin sosyal sistemi de kapsadığını belirtmiştir. Bu bağlamda sürdürülebilir gelişmenin çevresel, ekonomik ve sosyal bileşenleri birbirleri ile sıkı bir ilişki içersindedir ve hepsi eşit derecede öneme sahiptir. Ekosistemin ve doğal yaşam döngüsünün korunmadığı, çevresel felaketler ve bunların sebep olduğu doğal afetlerin yaşandığı, çeşitli salgın hastalıklar veya çevresel bozulmanın en basit göstergelerinden biri olan hava kirliliğinin başgösterdiği bir ortamda insanların yaşam kalitelerinin korunması ve sağlıklı bir birey olarak hayatlarını devam ettirmeleri mümkün değildir. Böyle bir toplumda sosyal sürdürülebilirlikten bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu durumda çeşitli toplumsal sorunların yaşandığı topluluklarda, fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı bireylerin sayısının düşmesi, ekonomik gelişmenin de engellenmesine sebep olacaktır. Sosyal sürdürülebilirliğin çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik ile çok sıkı bir şekilde bağlantılı olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Ancak bu bağlantıların farklı yorumlanmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak sosyal sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir gelişmenin nasıl sağlanacağına yönelik farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bu kısmında sosyal sürdürülebilirlik literatrü ele alınmış mimarlık, planlama, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerden araştırmacıların yaptığı sosyal sürdürülebilirlik çalışmaları tartışılmıştır.

2.2 Yapılı Çevre - Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisi

Çevreyi bir bireyin veya bir toplumun yaşamını etkileyen dış faktörlerin tümü olarak tanımlayabiliriz. İnsanların içersinde yaşadığı doğanın bileşenleri, bitkiler, yapılar fiziki çevreyi oluştururken; psikolojik durumlarını ve yaşam kalitelerini etkileyen, etkileşim halinde oldukları diğer insanlar sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Yapılı çevreyi ise fiziki çevrede doğal olarak var olmayan insanoğlunun etkisi ile oluşturulan her şey olarak tanımlayabiliriz. İnsanoğlu doğası gereği içinde bulunduğu çevreye çeşitli müdahalelerde bulunur. İçinde yaşadığımız kentler ve kenti oluşturan insan eli ile inşaa edilmiş herşey yapılı çevrenin bir elemanıdır. Çevresi ile sürekli etkileşim halinde olan

insan içersinde bulunduğu çevreden fiziksel ve psikolojik anlamda etkilenir. Bu nedenle yapılı çevre insanların sağlıkları, toplumsal ilişkileri, günlük hayatları ve diğer insanlarla olan ilişkileri gibi yaşam kalitelerini etkileyen birçok değişken üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Mimarlık, mühendislik ve planlama disiplinlerinin çalışma alanını oluşturan yapılı çevrenin sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisi çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının tanımlanmasında en önemli odak noktası olmasına karşın şimdiye kadar en az dikkat çekilen konu yapılı çevre ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi olmuştur [10]. Yapılı çevreyi oluşturan kentlerin nasıl daha sürdürülebilir kılınacağına yönelik çeşitli araştırmalar yapılmış, kentlerin sürdürülebilirliğinin nasıl sağlanabileceği tartışılmıştır. Godschalk (2004) [37], Campbell (1996) [38]'nın kurduğu ''kaynak'', ''gelişme'' ve ''varlık''tan oluşan kentsel planlamanın bileşenlerine ''yaşanabilirlik'' bileşenini ekleyerek tartışmaya farklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Bu yaklaşım kentsel planlamanın yerleşik kaygılarıyla (ekonomik büyüme, ekoloji ve eşitlik) çelişse bile yaşanabilir şehirleri gündeme getirmiştir. Böylece sosyal sürdürülebilirlik tartışmalarının kentsel planlamanın dışına da taşması gerektiğine işaret edilmiştir [15]. Kentler ile ilgili bir diğer tartışma konusu da arazi kullanımının nasıl olması gerektiğidir. Duany vd. (2001) [39] Calthorpe ve Fulton (2001) [40] ile Katz vd. (1993) [41] gibi yeni nesil kentsel tasarımcılar kompakt, geleneksel komşuluk ilişkileri olan, karma kullanımın hâkim olduğu yaya dostu ve ortak yeşil alanları olan taşıma odaklı gelişmeleri savunmuşlardır. Amaç İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemine benzer şekilde araç kullanımı merkezli olmayan geleneksel köy yaşantısına benzer yerleşimlerdir. Buna karşın Gillham (2002) [42], araç kullanımını kısıtlamayı hedefleyen yeni nesil kentsel planlama yaklaşımlarının başarılı örneklerinin çok az sayıda olduğunu belirtmiştir. Ona göre İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yeni nesil plancılara ait karma arazi kullanımı ile sosyal ihtiyaçların karşılandığı, sosyal altyapısı ile toplulukları bağlayan başarılı örnekler gerçekleştirilebilir. Ancak kentsel tasarımcılar geliştiriciler ile bölgesel yönetmeliklerin yeni nesil kentsel tasarım prensiplerine zıt olan talepleri karşısında zorlancaklardır. Kompakt şehirler farklı sosyo ekonomik düzeydeki kesimler üzerinde farklı etkiler göstermektedir. Yoğun kent dokusunun yeşil ve açık alanlara erişimi kısıtlaması daha yeşil muhitlere taşınabilecek veya istediği zaman kırsal kesimleri ziyaret edebilecek ekonomik düzeyde olan varlıklı vatandaşları onlara göre

daha az seçeneği olan düşük gelirli vatandaşlara göre daha az etkilemektedir. Duany vd. (2001) [39], Calthorpe ve Fulton (2001) [40] ile Katz vd (1993) [41] gibi yeni nesil kentsel tasarımcılar kompakt ve yüksek yoğunluklu şehirlerin daha az ekolojik ayak izi bıraktıklarını dolayısı ile ekolojik olarak da daha sürdürülebilir olduklarını belirtmişlerdir. Buna karşın Bramley ve Power (2009) [43] yoğun yerleşim birimlerinde servislere ulaşımın oldukça kolay olduğunu ancak fakirlik, komşuluk problemleri ve sosyal problemler gibi birçok sorunun yoğunluk ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Porta ve Renne (2005) [44] de kentsel alanda caddelerde ve mahallelerde arazi kullanımı, yapı yoğunluğu ve park alanları gibi yapısal özellikleri ile kentin sürdürülebilirlik düzeyi arasındaki bağlantıya dikkat çekmiştir. Kentin fizyolojisi ve sosyal sürdürülebilirlik üzerine yapılan araştırmalarda İngilizcede iki önemli ölçüt öne çıkmaktadır bunlardan ilki ''availability'' yani hazır bulunma ikincisi ise erişilebilirlik anlamına gelen ''accessibility'' dir. Erişilebilirlik fiziksel anlamda kent içersindeki çeşitli birimlere ulaşabilmeyi idade ederken ''availability'' çeşitli hizmetlerin toplumun tüm bireylerine sağlanabilmesi anlamına gelmektedir. Erişebilirliğin sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bir yere sahip olduğunu belirten Smith (2000) [45] vatandaşların yaşarken, çalışırken veya kütürel bir etkinliğe katılırken fazla seyahat etmemeyi arzuladıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda konutun iş yerine yakınlığı, boş vakitlerin değerlendirilmesi ve aktivitelerde yer alma fırsatları sosyal sürdürülebilirlik tartışmaları ile ilgilidir [5]. Trafikte fazla vakit harcamayan bireyler, çeşitli aktivitelere katılarak kişisel gelişimlerini sağlamak ve toplumdaki diğer bireyler ile bir araya gelip sosyalleşmek için daha fazla vakitleri olacaktır.

Chan ve Lee (2007) [12], kentsel peyzajın kullanıcılar için mekânın benzersizliği ve aidiyet hissi oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda kentsel tasarım insanları ve mekânları bir araya getirmekte önemli rol oynamaktadır. Chan ve Lee (2007) [12] ayrıca ayrık ve iyi düzenlenmemiş şehirlerin erişilebilirlik açısından zayıf olduklarını, bunun da ayrışmayı ve yabancılaşmayı artıracağını belirtmişlerdir. Hâlbuki sosyal altyapının sağlanması ve iş imkânlarının sağlanabilirliği ve psiko-sosyal ihtiyaçları yerine getirebilme kabiliyeti erişilebilirlik ile ilişkilidir. Erişilebilirlik anlamında başarılı yerleşkelerde çalışma alanları ve sosyalleşmenin sağlanacağı alanların yaşama alanlarına yakın ve kolay ulaşılabilir olması araç kullanımını ve karbon salınımını

azaltacak; böylece çevresel olarak fayda sağlayacaktır. Karbon salınımının düşmesi sonucu hava kalitesinin artması toplumun yürüyüş yapma ve işe bisiklet ile gitme kapasitesinin artmasını sağlayacak, kamu sağlığı ve refahı artacaktır [23]. Görüldüğü gibi araştırmacıların kent formu üzerine görüşleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ekolojik kaygılar ile hareket edildiğinde kentlerin araziye fazla yayılmaması, tarım alanlarına zarar vermeden, ekolojik ayak izi en düşük olacak şekilde yüksek yoğunluklu kentler önerilmektedir. Ancak tüm işlevlerin birbirine girdiği yoğun kentler sosyal olarak ele alındıklarında suç oranlarının yüksek, insan etkileşiminin ve çevresel kalitenin düşük olduğu görülmektedir. Kentlerin biçimlenişinin yoğun mu yoksa seyrek mi olmaları gerektiği, sosyal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme tartışmalarında üzerinde ortak bir kararın olmadığı konulardan biridir.

Ülkemizdeki birçok kentte olduğu gibi, köklü bir tarihi geçmişe sahip kentlerde tarihi yapılar bulundukları çevreyi tanımlayan kimliğini belirleyen en önemli bileşenlerinden olmuştur. Yapılan çalışmalar tarihi yapı ve çevrenin korunmasının gelecek nesillerin refahına katkı sağladığını göstermiştir. Tarihi çevrenin korunması, gelecek nesillere değişimin belirtilerini gösterecek ve geçmişte nasıl yaşadıkları konusunda fikir sahibi olmalarını sağlayacaktır [5]. Bu da tarihi çevrede yaşayan bireylerde mekân hissinin oluşmasına böylece sosyal kaynaşmanın sağlanmasına yardımcı olacaktır [12].

Kentlerin sosyal sürdürülebilirliğini etkileyen en önemli bileşenlerinden biri de kamusal alanlardır. Kamusal alan sosyal kaynaşma ve topluluğu oluşturan bireylerin birbirleri ile etkileşiminin geliştirilmesinde önemli rol oynar [46]. Kamusal alanın fiziksel bileşenleri zamanla değişse bile, her zaman bir dolaşım, ticaret ve buluşma mekânı olmuştur [47]. Kamusal alanlar gibi sosyal etkileşim için gerekli ortamı oluşturan yeşil alanlar aynı zamanda şehrin hava kalitesini de olumlu yönde etkileyerek çevresel sürüdürülebilirliğine de katkı sağlarlar.

Kent içindeki tüm bireylerin erişebileceği kamusal alanlar ve yeşil alanlar kentlinin müştereklerini oluşturmakta ve bireylerin çeşitli aktiviteler yaparak sosyalleşmelerine, çevrelerindeki insanları tanımalarına imkân sağlamaktadır. Sosyal olarak sürdürülebilir bir kentin en önemli göstergesi erişilebilir yeşil alanları ve kentliye hizmet eden kamusal alanlarıdır. Yeşil alanlara erişim toplulukların psikolojik konforuna katkı sağlar

[5]. Ayrıca insan etkileşimi ve topluluğun gelişmesinde gerekli olan yeşil alanlar insan aktivitelerini artırıp, insanları birbirinden uzaklaştırıp ayırmadan iklim dengelenmesini ve ekolojik çeşitliliği sağlar. Kentler kamusal alanlarının kent hayatını, kamusal yaşamı ve kentlilerin gündelik hayatını yansıtıp yansıtmadığı ile değerlendirilirler. Çünkü kamusal alanların erişilebilirliği ve kullanımı sosyal kaynaşmayı sağlayarak kentin sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan alanlardır [23]. Bramley ve Power (2009) [43] da kamusal alanların kentsel alanda sosyal ağların kurulmasına olanak sağladığını ve sosyal sermayenin oluşturulmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Kamusal alanlar insanların birbirleri ile tanışıp ilişkilerini geliştirebilecekleri alanı sağlarlar, dolayısı ile kamusal alanların erişilebilirliği ve işlevselliği sosyal semayenin oluşumunda etkilidir. Bu bağlamda erişilebilirlik kentlerde sosyal sürdürülebilirliği etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Kentin mahallelerini birbirine bağlayan yollar yaya dostu ve insanların yaşam kalitesini en az seviyede etkileyecek şekilde tasarlanmalıdır. Çocuklar için tehlike arz eden tahmin edilemez hareketlere sebep olabilecek şekilde oluşturulmuş caddeler yoğun trafiği artıracak bu da mahalleler arası etkileşim kalitesini etkileyecektir [5]. Oktay (2004) [23] yoğun trafiğin olduğu bölgelerde insanların komşularını daha az tanıdıklarını, buna karşın yaya odaklı toplulukların kaynakların sürdürülebilirliği ve çevrenin korunması, sosyal etkileşimin artırılması, suç oranları ve diğer sosyal problemlerin düşürülmesine yardımcı olarak sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağladıklarını belirtmiştir.

Şehir içi ulaşım sistemleri nüfusun çalışma alanları, eğitim, sağlık, kültürel ve sosyal hizmet kurumları gibi ihtiyaç duydukları hizmetlere erişimini doğrudan etkiler; dolayısı ile taşıma politikaları erişilebilirlik ile ilişkilidir. Yanlış uygulamalar sosyal ayrışmaya sebep olarak toplumda farklı sınıfların oluşmasına sebep olabilir [2]. Uygun tasarlanmış bir şehir içi ulaşım ağı, bireylerin işyerlerine, okullarına veya herhangi bir kültürel hizmete erişmek için trafikte harcadıkları zamanı minimuma düşürecek bu da bireyin toplumun diğer bireyleri ile etkileşim halinde olabileceği sosyal kaynaşmayı artırıcı faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda ülkemizde son yıllarda oluşturulan şehir merkezi ile bağlantısı zayıf ve diğer kentsel alanlar ile kopuk yerleşkelerin kullanıcılarda dışlanmışlık ve tanımsızlık hissine sebep olması, ulaşım ağının sosyal sürdürülebilirlik anlamında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Günümüz şehirlerinin sosyal sürdürülebilirliğini tehtid eden en önemli problemlerinden biri de trafiktir. Oktay (2004) [23] ve Chan ve Lee (2007) [12] gibi araştırmacılar yaya odaklı kentsel gelişmenin insanların sosyal olarak kaynaşmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Sokak kesiti ve sokakta yer alan görsel elemanların kentin sosyal sürdürülebilirliği üzerine etkisi vardır. Sokaklarda yer alan donatıların estetik olması çevresel kalitenin artmasını sağlamakta ve insanlarda aidiyet duygusu ve mekân hissi gibi sosyal sürdürülebilirlikle ilişkili ölçütlerin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca estetik insanların yaşadıkları çevreye karşı memnuniyetini artırmaktadır [19].

Görüldüğü gibi sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında insanların sürekli etkileşim halinde olduğu yapılı çevrenin şekillenişi önem taşımaktadır. Mimarlık disiplininin başlıca çalışma alanını oluşturan yapılı çevrenin sosyal sürdürülebilirliği etkileyen ölçütleri kentsel peyzaj, yeşil alanların sağlanması, kamusal alanların biçimlenişi, çevresel kalitenin sağlanması, tarihi çevrenin ve bölgesel karakteristiklerin korunması, estetik, erişilebilirlik, yaya odaklı sokak kesiti ve komşuluk ilişkileri olarak özetlenebilir.

Çalışmanın bu kısmında yapılı çevrenin sosyal sürdürülebilirliğini etkileyen ölçütlerin daha kapsamlı olarak ele alınabilmesi için öncelikle sosyal sürdürülebilirlik çalışmaları sınıflandırılmış ve oldukça geniş bir yelpaze de çeşitli disiplinlerin çalışma alanı olan sosyal sürdürülebilirlik kavramı tüm yönleri ile ele alınmıştır.

2.3 Sosyal Sürdürülebilirlik Çalışmalarının Kapsamı ve Sınıflandırılması

Sürdürülebilirlik kavramının ortaya atıldığı günden bugüne farklı disiplinlerden birçok araştırmacı sosyal sürdürülebilirlik üzerine çalışmalar yapmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının odak noktasını insan oluştururken yapılı çevre-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi bağlamında mimarlık disiplininin çalışma konusu olan yapılı çevre, sosyal sürdürülebilirlik bağlamında planlama, sosyoloji ve psikolojinin de çalışma alanı olmuştur.

Kentsel alanda sosyal sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalar ülke ölçeğinde (Spangenberg ve Omann, 2006) [16] kent ölçeğinde (Barron ve Gauntlett, 2002) [3] ve daha küçük ölçeklerde çeşitlilik göstermektedir. Mahalle (Dempsey vd., 2009) [10], proje (Enyedi, 2002) [2] veya bina (Bollo, 2012) [17] gibi küçük ölçeklerde de çeşitli araştırmacılar tarafından sosyal sürdürülebilirlik çalışmaları yapılmıştır (Çizelge: 2.1). Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarına hükümetler ve uygulanan politikalar perspektifinden baktığımızda, İngiltere ve Avrupada yoksulluk ve sosyal dışlanmışlığın finansal çözümüne odaklanan çalışmalar son yıllarda katılım, sosyal kapasite ve refahın sağlanması gibi konulara yönelmiştir [24]. Ayrıca bazı şehirlerde yapılan çalışmalar ile sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik yönetim politikalarının ana çerçevesi oluşturulmuştur. Vancover (sosyal kaynaşma), Boulder (yaşanabilirlik), Ottowa (sosyal konut), Adelaide (toplumsal servisler) ve Dubai gibi şehirlerde belirli konulara odaklanarak sosyal sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır [48].

Çizelge 2.1: Sosyal Sürdürülebilirlik çalışmalarının kapsamı (Ghahramanpouri vd., 2013;189) [24].

	Kentsel Birim			Ülke				
	Ülke	Şehir	Mahalle	İngiltere	Avusturalya	Hongkong	Kanada	Diğer
Spangenberg ve Omann (2006)	•							•
Barron ve Gauntlett (2002)		•					•	
Bradley ve Lee (2005)		•					•	
Gates ve Lee (2007)		•					•	
Chiu (2003)			•			•		
Pongsmas (2004)			•				•	
Ancell ve Thompson Fawcett (2008)			•					•
Bramley ve Power (2009)			•	•				
Bramley vd. (2009)			•	•				
Dempsey vd. (2009)			•	•				
Woodcraft vd. (2011)			•	•				
Dave (2011)			•					•
Dempsey vd. (2012)			•	•				
Ricardi (2012)			•		•			

Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının büyük kısmı İngiltere, Kanada ve Avusturya gibi gelişmiş ülkelerde yapılmıştır. Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin, yoksulluk ve çeşitli sosyal problemlerin gelişmiş ülkelere göre daha fazla yaşandığı gelişmekte olan ülkelerde de çeşitli araştırmacılar tarafından çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Karuppannan ve Sivam (2011) [19] ve Dave (2011) [21] Hindistan'ı kapsayan çalışmalar

yapmışlardır. El-Husseiny ve Kesseiba (2012) [22] da kamusal alanın sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisini Kahire'de yaptıkları bir çalışma ile irdelemişlerdir. Rafieian ve Mirzakhalili (2014) [20] ise gelişmekte olan bir ülke olan İran'da mahalle ölçeğinde sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışma yapmışlardır.

Brundtland raporunda sosyal sürdürülebilirliğin çevreyi korumayı, ekonomik gelişmeyi ve yoksulluğun azaltılmasını amaçlaması gerektiği belirtilmiş ancak pratikte herhangi bir tavsiyede bulunulmamıştır [18]. Raporun yayımlanmasının üzerinden geçen yıllar içersinde sosyal sürdürülebiliğin nasıl sağlanacağına yönelik tartışmalar yapılmıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin neyi amaçlaması gerektiğinin belirlenmesinde, sosyal sürdürülebilirlik koşullarının tanımlanması ve ölçülmesinde ortak bir dilin ve evrensel bir ölçüm yönteminin olmaması sosyal sürdürülebilirlik ile doğrudan bağlantılı olan toplumsal, sosyo-ekonomik ve kültürel verilerin doğası gereği zamana ve mekâna göre farklılık gösteriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu farklılıkların varlığı ve sosyal sürdürülebilirlik kavramının oldukça geniş bir yelpazeyi ifade eden bir üst başlık özelliği göstermesinin sonucu olarak, Colantonio (2010) [25] Bramley vd. (2009) [49] gibi araştırmacılar sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunun tanımlanmasında ve ölçülmesinde belirsizlikler ve kavram karmaşaları olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikli olarak çeşitli veri tabanlarında anahtar kelimeler taranmış, sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanması ve ölçülmesine yönelik yapılan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan literatür çalışması göstermektedir ki sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalarında McKenzie (2004) [1], Enyedi (2002) [2], Barron ve Gauntlett (2002) [3], Stren ve Polese (2000) [4], Davidson ve Wilson (2009) [5], Partridge (2005) [6], Holden (2012) [7], Sachs (1999) [8] gibi araştırmacılar sosyal sürdürülebilirliğin araştırılmasında koşullara odaklanmışlar ve durum değerlendirmesi yapmışlardır. Durum değerlendirmesi ve sosyal sürdürülebilirlik tanımlaması yapan araştırmacılar olumlu ve ulaşılması gereken bir hedef olan sosyal sürdürülebilirliğin hangi koşullarda sağlanacağını belirtmişlerdir. Murphy (2012) [9], Dempsey vd. (2011) [10], Cuthill (2009) [11], Chan ve Lee (2007) [12], Littig ve Griessler (2005) [13] gibi araştırmacılar sürdürülebilirliğin ölçülmesine yönelik temel ölçütler belirtmişlerdir. Chiu (2003) [14] ve Vallance vd. (2011) [15] ise konunun ve konuya yaklaşım yöntemlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak iştemişlerdir. Bu amaçla sosyal sürdürülebilirlik ile sürdürülebilir

gelişmenin diğer iki bileşeni arasındaki ilişkinin yorumlanmasına göre şekillenen sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımlarını sınıflandırmışlardır (Çizelge: 2.2).

Çizelge 2.2: Sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının sınıflandırılması.

Çalışma İçeriği	Araştırmacı
Sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanması / Mevcut durumun belirtilmesi	McKenzie (2004) [1] Enyedi (2002) [2] Barron ve Gauntlett (2002) [3] Stren ve Polese(2000) [4] Davidson ve Wilson (2009) [5] Partridge(2005) [6] Holden(2012) [7] Sachs (1999) [8]
Sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımılarının sınıflandırılması	Chiu (2003) [14] Vallance vd. (2011) [15]
Sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin belirlenmesi	Murphy(2012) [9] Vavik ve Keitsch (2010)[50] Dempsey, vd. (2011) [10] Cuthill (2009) [11] Chan ve Lee ([2007) [12] Littig ve Griessler (2005) [13]

2.4 Sosyal Sürdürülebilirlik Tanımlamaları ve Nitelikleri

Sosyal sürdürülebilirliğin koşullarının tanımlamasına odaklanan araştırmacılar, sosyal sürdürülebilirliği şu anda gerçekleşmiş olan veya gerçekleştirilmesi hedeflenen pozitif bir durum olarak ifade etmişlerdir [24]. Çeşitli araştırmacılar tarafından kavramın farklı

yönlerinin vurgulandığı tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan durum tanımlamaları Bruntland raporunda yer alan ''gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini riske atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma'' şeklindeki sürdürülebilir kalkınma tanımını destekler nitelikte olmuştur. Raporun insanların ihtiyaçları ile çevresel yönetim hedeflerinin arabuluculuğunun ekonomik gelişme ile sağlanması potansiyelini barındıran tanımı oldukça çekici bulunmuş, sosyal sürdürülebilirlik tanımlamalarının büyük çoğunluğu Bruntland raporundaki bu sürdürülebilir kalkınma tanımı üzerine kurulmuştur [15].

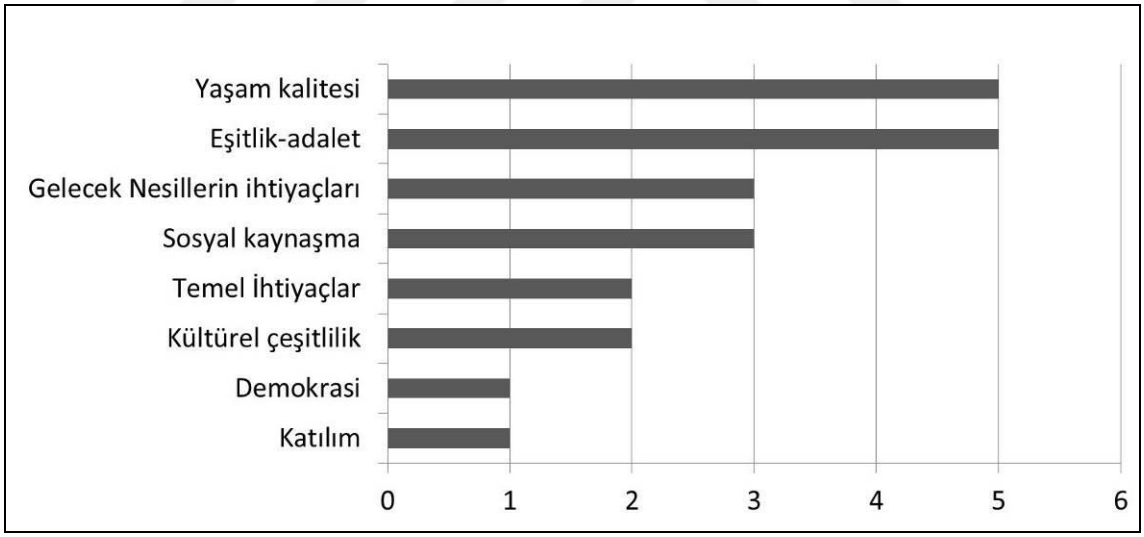
Kentsel alanda sosyal sürdürülebilirlik tanımlamalarını gelecek odaklı ve süreci vurgulayan olmak üzere iki ana grupta incelemek mümkündür [6]. Gelecek odaklı tanımlamalar şimdiki ve gelecek nesiller için adil bir topluluğa işaret ederken süreci vurgulayan tanımlamalar mevcut durumun korunması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda nesiller arası eşitliği vurgu yapan Castillo vd. (2007) [51] sosyal sürdürülebilirliği her bireyin haklara sahip olduğu ve topluluğa değerli bir birey olarak katılım sağlayarak, şimdiki ve gelecek nesillerin refahının sağlandığı bir durum olarak tanımlamışlardır. Holden (2012) [7] ise Kanada Plancılar Enstitüsü'nün ''Tüm gruplar için yaşam kalitesini artıran sosyal birleşmeyi ve sosyal ilişkiler arasındaki uyumu sağlamaya yönelik politikalar ve enstitüler ile desteklenen kentsel gelişme sürecidir.'' şeklindeki süreci vurgulayan sosyal sürdürülebilirlik tanımına dikkat çekmiştir. Bu tanımlamaların yanı sıra hem sürece hem de geleceğe vurgu yapan tanımlamalar da yapılmıştır [24]. Sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanmasında hem sürece hemde geleceğe vurgu yapan Barron ve Gauntlett (2002) [3] sosyal sürdürülebilirliğin ancak topluluktaki formel ve enformel süreçler, sistemler, strüktürler ve ilişkiler gelecek nesillerin sağlıklı ve yaşanabilir topluluklar yaratma kapasitesini desteklediğinde gerçekleşeceğini belirtmiştir. Bir diğer araştırmacı Chiu (2003) [14] sosyal sürdürülebilirliği en geniş anlamı ile şimdiki ve gelecek nesillerin refahının korunması ve geliştirilmesi olarak belirtmiştir. Bu bağlamda Chiu (2003) [14]'ya göre sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için gelecek nesillerin şimdiki nesillerin aktivitelerinden olumsuz şekilde etkilenmemesi gerekmektedir. Chiu'ya benzer bir yaklaşım ile Mc Kenzie (2004) [1], sosyal sürdürülebilirliği ''toplumdaki yaşam süresini artırıcı koşullar ve bu koşulları arttıracak süreçler'' olarak tanımlamıştır. Mc Kenzie [1]' ye göre sağlık,

eğitim, ulaşım, barınma gibi temel servislere erişimdeki eşitlik de gelecek nesillerin şimdiki nesillerin aktivitelerinin sebep olacağı olumsuz sonuçlardan etkilenmemesi anlamına gelen, nesiller arası eşitlik kadar, sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkilidir. Bu nedenle ihtiyaçların gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğine zarar verilmeden karşılanması, kaynakların sürdürülebilir ve adil bir şekilde paylaşılması gerektiğini göstermektedir. Kaynakların yönetilmesi ve paylaşımı toplumun tüm bireylerinin yaşam kalitelerini etkilemektedir. Bu nedenle toplumu oluşturan bireylerin yönetim ve karar alma mekanizmalarına katılımı arzu edilen bir durumdur. Sosyal sürdürülebilirliğin farklı kültürlerin olumlu yönlerinin desteklendiği bir kültürel ilişkiler sistemi olduğunu belirten Davidson ve Wilson (2009) [5], vatandaşların yönetime katılımının sadece genel seçimlerle sınırlı kalmaması gerektiğini belirterek özellikle bölgesel ölçekte diğer yönetimsel faaliyetlere de katılmaları gerektiğini savunmuştur. Bölgesel ölçekte alınan kararlar ve uygulanan politikalar insanların yaşamsal faaliyetlerine etki etmektedir. Demokratik bir toplumda insanlar yönetimsel faaliyetlere katılım göstermeli ve bunu bir hak olarak görmeleri gerekmektedir. Dillard vd. (2008) [52], Littig ve Griessler (2005) [13] gibi araştırmacılar ise sosyal sürdürülebilirliği, temel insan ihtiyaçlarının karşılanması, insan kaynaklarının yenilenmesi ve kültürün devamlılığının sağlanması olarak tanımlamışlardır. Kültürün devamlılığının sağlanması topluma çeşitli gelenek ve göreneklerini yerine getirebilme imkânının tanınması ve toplumsal kimliğini oluşturan değerlerin yaşatılması ile mümkün olacaktır. Sosyal olarak sürdürülebilir bir toplumun tanımını yapan Ghahramanpouri vd. (2013) [24], sosyal olarak sürdürülebilir toplulukların adaletli, çeşitliliği barındıran, bağlanmış ve demokratik olduklarını, toplulukda yer alan bireylere iyi kalitede bir hayat sunduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde diğer araştırmacılar da yaptıkları çalışmanın içeriğine göre sosyal sürdürülebilirlik tanımlamaları yapmışlardır. Yapılan tanımlamalardan sosyal sürdürülebilirlik literatüründe öne çıkan kavramları oluşturmak mümkündür (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3 Sosyal sürdürülebilirlik tanımlamaları ve vurgulanan konular.

Yazar/Kurum	Sosyal Sürdürülebilirlik Tanımı	Vurgulanan Konu
Mc Kenzie (2004) [1]	Sosyal sürdürülebilirlik topluluklardaki yaşam kalitesini artırıcı bir durum ve topluluklardaki bu duruma ulaşmayı sağlayan süreçtir.	-Yaşam kalitesinin artırılması
Barron ve Gauntlett (2002) [3]	Sosyal sürdürülebilirlik ancak topluluktaki formel ve enformel süreçler, sistemler, strüktürler ve ilişkiler gelecek nesillerin sağlıklı ve yaşanabilir toplulukları yaratma kapasitesini desteklediğinde gerçekleşir. Sosyal olarak sürdürülebilir topluluklar adaletli, çeşitliliği barındıran, bağlanmış (connected) ve demokratik iyi kaliteli bir hayat sunarlar.	-Nesiller Arası Eşitlik - Eşitlik/Adalet -Çeşitliliği barındıran -Demokratik -Yaşam kalitesi
Polese ve Stren (2000) [4]	Şehrin sosyal sürdürülebilirliği kültürel ve sosyal olarak farklı grupların birlikteliği için elverişli bir ortamı teşvik eden sivil toplumun ahenkli evrimi ile nüfusun bütün kesimlerinin yaşam kalitesinin gelişmesini, sosyal kaynaşmanın sağlanmasını destekleyecek şekilde kalkınması veya gelişmesidir.	-Sosyal kaynaşma -Yaşam kalitesinin artırılması
Littig ve Griessler (2005) [13]	Bir toplumdaki görevler ve onlarla bağlantılı kurumsal düzenlemeler genişletilmiş oranda insan ihtiyaçlarını karşılıyor, doğaya göre şekillendiriliyor, sosyal adalet talebini karşılıyor, insan haysiyeti ve katılımını yerine getiriyorsa sosyal sürdürülebilirlik sağlanır.	-Sosyal adalet -İnsan ihtiyaçlarının karşılanması
Sachs (1999) [8]	Sosyal sürdürülebilirlik adil bir sosyal homojenlik düzeyi kazanmayı, adil gelir dağılımını, iyi gelir kaynağı oluşumuna imkân sağlayacak istihdamı, kaynaklara ve toplumsal hizmetlere adil bir şekilde erişimi,[...] geleneğe saygı ve yenilik arasında dengeyi, kendi kendine yeterlilik, içsellik ve özgüveni içerir.	-Sosyal homojenlik -Adil gelir dağılımı -Kaynaklara adil erişim
City of Vancouver [53]	Bir toplum için işlevsel ve sürdürülebilir olmak, toplumu oluşturan bireylerin karşılanması gereken en temel ihtiyacıdır. Sosyal olarak sürdürülebilir bir toplum, kendi kaynaklarını geliştirebilecek, sürdürebilecek yeteneğe ve gelecekteki sorunları önleme ve/veya üzerine gitme gücüne sahip olmalıdır.	-Sosyal kaynaşma -Sosyal sermaye
Partridge (2005) [6]	Sosyal yönden sürdürülebilir bir toplum doğru, adil, kapsayıcı ve demokratiktir. Sosyal yönden sürdürülebilir toplum şu anki ve gelecek nesiller için iyi kalitede bir yaşam sağlar.	-Eşitlik/Adalet -Nesiller Arası Eşitlik
Holden [2012] [7]	Sosyal sürdürülebilirlik topluluğu oluşturan tüm gruplar için yaşam kalitesini arttıran sosyal birleşmeyi ve sosyal ilişkiler arasındaki uyumu sağlamaya yönelik politikalar ve enstitüler ile desteklenen kentsel gelişime sürecidir.	-Yaşam kalitesinin artırılması -Eşitlik/Adalet -Sosyal kaynaşma
Castillo vd. (2007) [48]	Sosyal sürdürülebilirliği bireyin haklara sahip olduğu topluluğa değerli bir birey olarak katılım sağladığı, şimdiki ve gelecek nesillerin refahının sağlandığı bir durum olarak tanımlamıştır.	-Yaşam kalitesinin sağlanması -Şimdiki ve gelecek nesiller.
Davidson ve Wilson-(2009) [5]	Sosyal sürdürülebilirliği farklı kültürlerin pozitif yönlerinin desteklenip değer kazandığı vatandaşların bölgesel yönetime katılımının sağlandığı bir kültürel ilişki sistemi olarak tanımlamıştır.	-Kültürel çeşitlilik -Katılım
Enyedi (2002) [2]	Doğal çevre ile uyumlu ve eşitsizliklerin en aza indirildiği projeler sosyal açıdan sürdürülebilirdirler.	-Adalet
Biart (2002)[54]	Sürdürülebilirlik uzun vadeli gelişme için toplumun minimum sosyal gereksinimlerini belirlemek ve uzun vadede toplumun temel işleyişindeki sorunları tanımlamaktır.	-Temel ihtiyaçların karşılanması

Araştırmacılar tarafından yapılan tanımlamaların anlamlarından yola çıkılarak tanımlamalarda kullanılan sözcükler belirlenmiştir (Çizelge 2.3). Yapılan sosyal sürdürülebilirlik tanımlamalarında vurgulanan sözcükler sayılarak araştırmacıların hangi kavramları önemsedikleri tespit edilmiştir (Şekil 2.1). 12 farklı sosyal sürdürülebilirlik tanımı incelenerek yaşam kalitesi, eşitlik-adalet, gelecek nesillerin ihtiyaçları, sosyal kaynaşma, temel ihtiyaçlar, kültürel çeşitlilik, demokrasi ve katılım kavramlarının tanımlamalarda vurgulanma sayıları tespit edilmiştir. Ele alınan 12 sosyal sürdürülebilirlik tanımlamasının altısında ''yaşam kalitesinin sağlanması'' ve topluluğu oluşturan tüm bireylerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan toplumun bir parçası olabilmesi anlamına gelen ''Eşitlik ve Adalet'' kavramları vurgulanmıştır (Şekil 2.1). Bruntland raporunun da üzerinde durduğu nesiller arası eşitliği ifade eden ''Gelecek nesillerin ihtiyaçları'' ve ''sosyal kaynaşma'' tanımlamaların üçünde vurgulanırken ''temel ihtiyaçların karşılanması'' ve ''kültürel çeşitlilik'' iki araştırmacının tanımında yer almıştır. ''Demokrasi'' ve ''katılım'' gibi kavramları ise yapılan 12 adet sosyal sürdürülebilirlik tanımlamasında birer kez vurgulanmışlardır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Sosyal sürdürülebilirlik tanımlamalarında vurgulanan sözcükler ve kullanım sayıları.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi sosyal sürdürülebilirlik sadece adil gelir dağılımının saglanması yoksulluğun ortadan kaldırılması ve temel ihtiyaçların saglanması gibi insanlığın devam etmesinin saglanmasını ifade eden kavramları ifade etmemektedir. Sosyal sürdürülebilirlik insanlığın devam etmesinin sağlanması için temel şartların

yerine getirilmesinden fazlasını ifade etmektedir. Tanımlamalarda demokratik yönetimin sağlanması ve kültürel çeşitliliğin korunması konuları göreceli olarak daha az vurgulanmıştır. Katılım kavramı da az değinilen konulardan biri olmuştur. Ancak mimarlık literatüründeki yerini uzun yıllar önce alan ve kullanıcı memnuniyetinin sağlanması, yaşam kalitesinin artırılması gibi sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkili misyonlar içeren katılım kavramının daha geniş perspektiften ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirlik tanımını toplumu oluşturan tüm bireylerin refah düzeyinin gelecek nesillere zarar vermeyecek şekilde artırılmasının hedeflendiği, sosyal kaynaşmanın sağlanarak farklı kültürlerin olumlu yönlerinin desteklendiği demokratik, katılımcı, insanların değerli bir birey olarak bir bütünün parçası olduğu bir durum olarak belirlemek mümkündür.

2.5 Sosyal Sürdürülebilirlik Yaklaşımları

Sosyal sürdürülebilirlik çevre ve ekonomi ile birlikte sürdürülebilir gelişmenin üç ana bileşeninden birini oluşturmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik ile sürdürülebilir gelişmenin çevre ve ekonomi bileşenleri arasında ne tür bir ilişki olduğu başlıca tartışma konularından biri olmuştur. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik uygulamalar, yürütülen politikalar ve yapılı çevreye yapılacak müdahaleler birçok değişkenin göz önünde bulundurulması sonucu farklı aktörlerin yer aldığı süreçler ile belirlenmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak karar alma mekanizmalarının, plancıların ve politikacıların nasıl bir yol izleyeceği sürdürülebilir gelişme bileşenleri arasındaki ilişkinin nasıl okunduğuna bağlıdır. Bu bağlamda Chiu (2003) [14] ve Vallance vd. (2011) [15] gibi araştırmacılar sosyal sürdürülebilirlik uygulamalarını makro veya mikro ölçekte sosyal sürdürülebilirliğe nasıl bir yaklaşım sergilendiğini ifade edecek şekilde çeşitli özellikleri göz önünde bulundurularak sınıflandırmışlardır. Chiu (2003) [14] sosyal sürdürülebilirlik anlayış ve uygulamalarını gelişim odaklı, çevre odaklı ve insan odaklı yaklaşımlar olarak sınıflandırmıştır. Vallance vd.(2011)[15] ise sosyal sürdürülebilirliği gelişmeci, köprü ve korumacı sosyal sürdürülebilirlik olarak sınıflandırmıştır (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4: Sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları.

Araştırmacı	Sosyal sürdürülebilirliğe yaklaşımı
Chiu (2003) [14]	•Gelişim odaklı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı. •Çevre odaklı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı. •İnsan odaklı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı.
Vallance vd. (2011) [15]	•Gelişmeci sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı. •Köprü sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı. (Dönüşümcü sosyal sürdürülebilirlik, Dönüşümcü olmayan sosyal sürdürülebilirlik), •Korumacı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı

2.5.1 Chiu'nun Yaklaşımı

Karar alıcıların sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için ne tür uygulamalar yapacaklarının, sürdürülebilir gelişmeden ne anladıkları ile ilgili olduğunu belirten Chiu (2003) [14] sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik yapılan uygulamaları odaklandıkları konuya göre ''Gelişim odaklı sosyal sürdürülebilirlik'', ''İnsan odaklı sosyal sürdürülebilirlik'' ve ''Çevre odaklı sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırmıştır. Chiu (2003) [14]'ya göre gelişim odaklı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımlarında hedeflenen sürdürülebilirlik ekonomik büyümeye odaklanmıştır. Gelişmeci yaklaşımlar gelişmenin sosyal ve çevresel hedeflerinin ancak ekonomik büyümeyi engellemedikleri takdirde uygulanabilir olduğunu varsayan yaklaşımlardır. Bu yüzden gelişim odaklı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları sosyal yapıyı sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşmayı sağlayacak şekilde değiştirmeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Chiu'nun tanımladığı ikinci yaklaşım ise çevresel limitlerin dikkate alındığı ekonomik ve sosyal karar alma mekanizmalarının çevresel sınırlara uyarak şekilleneceğini ‘’çevre odaklı sosyal sürdürülebilirlik’’ yaklaşımıdır. Sosyal sürdürülebilirliğin çevresel sınırlara göre uygulanması kaynakların nesiller arası eşitlik ilkesine göre dağıtılması gerektiğini ifade etmektedir. Chiu ya göre üçüncü ve en popüler sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı

ise ‘’insan odaklı sosyal sürdürülebilirlik’’ yaklaşımıdır. Bu yaklaşım yaşam kalitesinin artırılması, sosyal kaynaşmanın sağlanması, refah seviyesinin korunması ve geliştirilmesi gibi insan odaklı hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır (Çizelge 2.5).

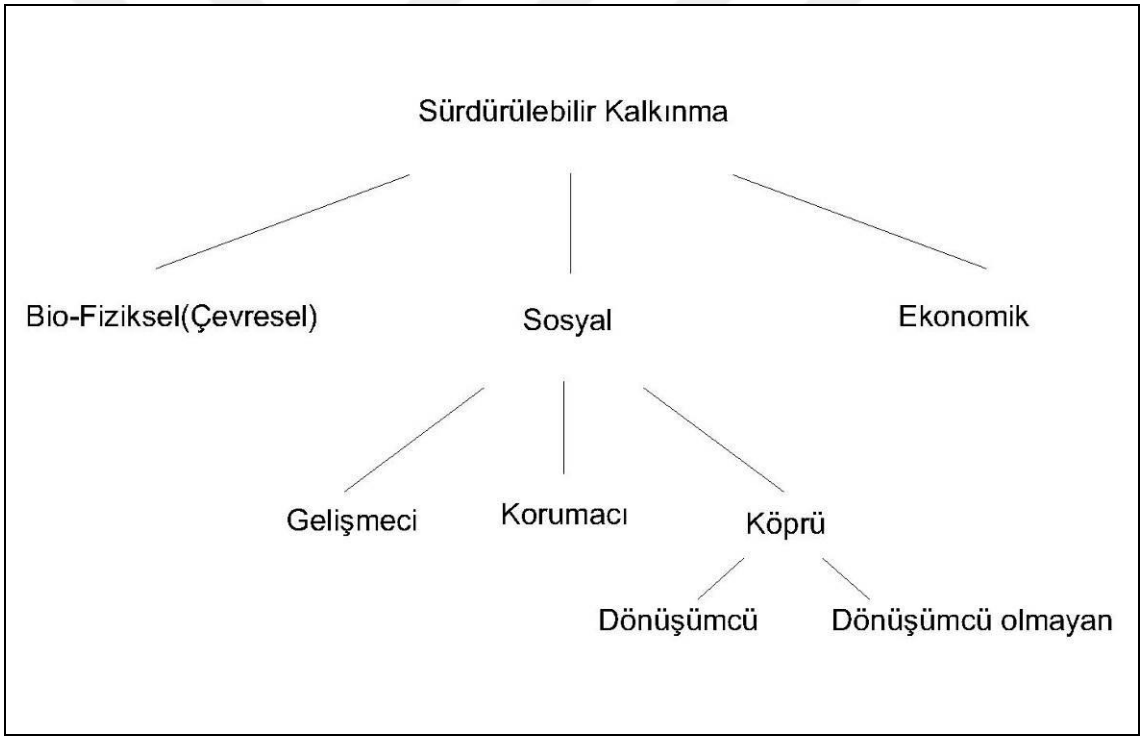
Temel insan davranışlarının sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşacak şekilde değiştirilmesi gerektiğini savunan gelişim odaklı yaklaşımlar bütüncül olmaktan uzak ve pratikte uygulanmaları oldukça zordur. Gerçekçi bir sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı ancak çevresel sürdürülebilirliği sağlayacak sosyal koşulların oluşturulduğu, toplumsal kaynaşmanın sağlandığı, çevre odaklı ve insan odaklı yaklaşımların birlikte ele alınması ile mümkün olacaktır.

Çizelge 2.5: Chiu’nun sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları sınıflandırması

Sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı	Tanımı
Gelişim odaklı sosyal sürdürülebilirlik.	Sosyal kabul edilebilirlik, sosyal ilişkiler, gelenekler, sosyal yapı ve değerlerin sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşmayı sağlayacak şekilde değişmesini talep eden yaklaşımdır.
Çevre odaklı sosyal sürdürülebilirlik	Kaynakların dağıtımı ve nesiller arası eşitliğe dayanan, insanları çevresel olarak sürdürülebilir davranmaya iten sosyal durumların oluştuğu bir gelişme, sosyal olarak sürdürülebilirdir.
İnsan odaklı sosyal sürdürülebilirlik	Toplumsal kaynaşma seviyesinin korunması ve toplumda kutuplaşmanın önlenmesine vurgu yapar. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için öncelikle insanların yaşam kaliteleri artırılmalıdır.

2.5.2 Vallance vd.'nin Yaklaşımı

Sosyal sürdürülebilirlik konusuna katkıda bulunan araştırmacılardan Bhatti ve Dixon (2003) [55] gibi araştırmacıların gelişmemişliğe işaret ettiklerini ve temel ihtiyaçların karşılanması konusuna odaklandıklarını, Chiu(2003) [14] gibi araştırmacıların ise güçlü bir çevre etkisine ve dünyanın zenginliklerine zarar veren davranışların değiştirilmesi gerektiğine vurgu yaptıklarını, buna karşın Jenks vd. (1998) [56] gibi araştırmacıların ise sosyal sürdürülebilirliğin hedefinin öncelikli olarak mevcut yaşam şeklinin ve sosyo-kültürel alışkanlıkların korunması olarak gördüklerini belirten Vallance vd., (2011) [15] sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının gelişmeci, köprü ve korumacı sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırılabileceğini belirtmiştir (Şekil 2.2)

Şekil 2.2 Vallance vd.'nin sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları şeması. (Vallance vd., 2011;345)[15]

Vallance vd., (2011) [15] yaptkları sınıflandırma ile sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarını insan ihtiyaçlarını merkeze alan ''Gelişmeci'' biyo-fiziksel çevrenin korunmasını merkeze alan ''Köprü'' ve insanların isteklerini yani korumak veya geliştirmek istedikleri geleneksel yaşam şekillerini merkeze alan ''Korumacı'' sosyal sürdürülebilirlik olarak adlandırmıştır (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6: Vallance'nin sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları sınıflandırması.

Sosyal Sürdürülebilirlik Yaklaşımı	Hipotez
Gelişmeci Sosyal Sürdürülebilirlik	Temel ihtiyaçların karşılanması, sosyal sermayenin kurulması ve adaletin sağlanması ile çevresel ve sosyal hedeflere ulaşılabileceğini savunan yaklaşımlardır.
Köprü Sosyal Sürdürülebilirlik	İnsanların davranışlarının ve yaşam şekillerinin çevresel hedeflere ulaşmayı sağlayacak şekilde değiştirilmesinin veya birtakım teknolojik yenilikler ile çevrenin korumaya alınmasının gerektiğini savunan yaklaşımlardır.
• Dönüşümcü köprü sosyal sürdürülebilirlik	Yaşam şeklini büyük ölçüde değiştiren uygulamaları ifade eder.
• Dönüşümcü olmayan köprü sosyal sürdürülebilirlik	Yaşam şeklini fazla değiştirmeyen teknolojik yenilikleri ifade eder.
Korumacı Sosyal Sürdürülebilirlik	Sosyal sürdürülebilirliğin ancak sosyo-kültürel karakteristiklerin değişim karşısında korunması ile sağlanacağını, çünkü insanların değiştirilmesini istemedikleri mevcut yaşam şekilleri ile çelişen uygulamaların başarılı olamayacağı görüşünü savunan yaklaşımlardır.

2.5.2.1 Gelişmeci Sosyal Sürdürülebilirlik

Vallance vd., (2011) [15]'nin sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımlarını inceleyerek tanımladıkları ''gelişmeci sosyal sürdürülebilirlik'' kavramı sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında öncelikli hedefin insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının olduğu

yaklaşımları ifade etmektedir. Gelişmeci sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımına göre insanların temiz içme suyu, sağlık, barınma, beslenme gibi somut ihtiyaçlarının yanısıra eğitim, istihdam, eşitlik ve adalet gibi daha soyut ihtiyaçlarına kadar geniş bir yelpazedeki sorunları çözüldükten sonra pozitif çevresel ve sosyal gelişmeler yaşanacaktır. Bu yaklaşıma göre ekonomik gelişmenin sağlanması ile topluluğu oluşturan bireyler arasında ve nesiller arası eşitlik, kaynakların dağılımı, istihdam, eğitim, temel altyapı hizmetlerinin sağlanması, özgürlük, adalet gibi konular, sürdürülebilir gelişmenin en önemli bileşenleridir. Çevresel sürdürülebilirlik hedeflerinin yerine getirilmesi ancak bu bileşenler yerine getirildiğinde sağlanabilir. Bu yaklaşıma göre gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve az gelişmişlik, daha iyi sosyal ve biyofiziksel çevre koşullarının sağlanmasına bir engel teşkil etmektedir.

Brundtland raporunda yer alan, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamadaki sosyal kaygılardan biri de insanların ancak temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra fiziksel çevre ile ilgili sorunlar ile ilgilenebilecekleridir. Bu bağlamda Vallance vd. (2011) [15]'nin gelişmeci yaklaşımlara örnek olarak gösterdiği, Bhatti ve Dixon (2003) [55], evinde kendisini güvensiz hisseden aç, işsiz ve ısınma sorunu ile karşı karşıya kalan insanların küresel ısınma, türlerin yok olması gibi konularla ilgileneceği beklentisinin gerçek dışı olduğunu belirtmişlerdir. Macnaghten ve Jacobs (1999) [57] ise tüm dünyadaki insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının geniş anlamda sürdürülebilir gelişme hedeflerinin önemli bir parçası olduğunu, gelişmiş ülkelerdeki sürdürülebilirlik söylem ve pratiğinin yoksulluk, barınma sorunları, beslenme ve sağlık sorunlarını çözmekte başarısız olduklarını savunmuşlardır.

Gelişmeci yaklaşımların bir diğer iddiası da sosyal sorunların çözülmediği bir toplumda çevresel sürdürülebilirliğin de sağlanamayacağı yönündedir. Bu bağalamda Crabtree (2005) [58] yoksulluğun güneş enerjisi panelleri gibi elektrik enerjisi elde etmeye yarayan yeşil teknolojilerin kullanımında bir bariyer oluşturduğunu belirtmiştir. Çünkü hâlihazırda çevreci teknolojilerin kurulum masrafları oldukça yüksektir. Benzer şekilde Burningham ve Thrush (2003) [59], enerji etkin konutların sürdürülebilirlik açısından ideal olmalarına karşın böyle konutları inşa etmek için gerekli paranın acil temel ihtiyaçlar söz konusu iken biriktirilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu belirtmiştir.

Bu noktada çevresel yaklaşımların ucuz, basit ve yerinde geliştirilebilecek çözümler de içerebileceği tartışmaya eklenmesi gereken bir konudur.

2.5.2.2 Köprü Sosyal Sürdürülebilirlik

Vallance vd. (2011) [15] temel ihtiyaçların karşılanması ve gelişmenin sağlanması sonucunda pozitif fiziksel çevre sonuçlarının ortaya çıkacağını düşünen gelişmeci yaklaşımlardan farklı olarak, insanlara çevre dostu davranışları kazandırma ve daha güçlü çevresel etik olgusu oluşturmanın yollarını araştıran çalışmaların mevcut olduğunu belirtmiştir. Köprü sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımının sosyal bileşeni, insan potansiyelini pozitif çevresel sonuçlar oluşturacak şekilde değiştirmeyi amaçlamasıdır. Farklı çalışma alanları ve disiplinlerden (psikoloji, çevresel sosyoloji vb.) araştırmacıların insan ve yapılı çevre arasında daha iyi köprüler, bağlantılar kurmayı amaçlayan çalışmalar yaptığını belirten Vallance vd. (2011) [15], Chiu (2003) [60]'nun ‘’sosyal koşullar çevresel sürdürülebilirliği desteklemek zorundadır’’ tanımını köprü sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımına referans olarak göstermişlerdir.

Vallance vd. (2011) [15] köprü sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımlarını dönüşümcü ve dönüşümcü olmayan yaklaşımlar olarak iki ayrı kategoride sınıflandırmıştır. Dönüşümcü yaklaşımlar insanların diğer insanlar, çevre ve insan olmayanlar ile olan ilişkilerini radikal şekilde değiştirmeyi hedeflerken, dönüşümcü olmayan yaklaşımlar daha alışılageldik dar kapsamlı ve küçük değişiklikler gerektirmektedir. Dönüşümcü olmayan yaklaşımların çözüm önerisi hayat tarzını değiştirmekten çok fosil yakıtların yasaklanarak alternatif enerji kaynaklarının kullanılması, geri dönüşüm tesislerinin kurulması ve hibrit araçların geliştirilmesi gibi uygulamalardır. Bu uygulamalar ise ancak teknoloji yardımı ile yenilikler yaparak uyum sağlama şeklinde yapılabilmektedir. Bu bağlamda bilimsel bilgi, dönüşümcü olmayan yaklaşımların en önemli yardımcılarından biri olmaktadır. Ancak dönüşümcü olmayan köprü sosyal sürdürülebilirlik anlayışının getirdiği çeşitli teknolojik yenilikler ile duyguların, değerlerin ve etiğin önemli rol oynadığı günlük hayatın bağlantısını kurmak güç olabilmektedir.

2.5.2.3 Korumacı Sosyal Sürdürülebilirlik

Vallance vd. (2011) [15]'nin tanımladığı korumacı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımı insanların gerçekten yaşamak isteyecekleri sürdürülebilir bir şehir vaat etmektedir. Bu yaklaşım düşük yoğunluklu banliyölerde yaşam, özel araç kullanımı, doğal peyzajın korunması gibi insanların değişmesini istemedikleri tercihlerin, yaşam şekillerinin ve mekânların korunması gerektiğini ifade etmektedir. Korumacı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımına göre çevresel hedeflere ulaşılabilmesi için insanların yaşam şekillerinin ve tercihlerinin değiştirilmesi gerekmemektedir. Bu yaklaşıma göre sürdürülebilir bir şehirden bahsedebilmek için yürütülen politikalar, ekonomik sosyal ve ekolojik sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik uygulamaların yerel halk tarafından desteklenmesi ve onların korumak istedikleri yaşam şekillerine uygun olması gerekmektedir. Aksi durumda istenilen hedeflere ulaşılamayacaktır. Vallance vd. (2011) [15]'nin korumacı yaklaşıma referans olarak gösterdiği Jenks vd. (1998) [56] da sürdürülebilir şehrin, bölgede yaşayanlardan önemli derecede destek almak zorunda olduğunu, imkânı olanların terk edip sadece en avantajsız kişilerin yaşamak zorunda kaldığı bir senaryonun sürdürülemez olduğunu belirtmiştir. Vallance vd. (2011) [15] ayrıca toplu taşıma kullanımını artırmak için kent merkezlerindeki otopark fiyatlarının yükseltilmenin beklenmedik bir şekilde insanların banliyölerdeki otoparkı ücretsiz alış-veriş merkezlerine yönelmelerine ve bunun da problemin kendisinden daha kötü bir sonuca sebep olacağına işaret eden Clark (2007) [61]'ın görüşünün, korumacı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımını destekler nitelikte olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Eskeland ve Feyzioğlu (1997) [62]' nun Mexcico City'de özel araç kullanımını kısıtlayıp toplu taşımayı özendirmek için haftanın bir günü özel araç kullanımının yasaklandığını, bunun da insanların ikinci ve asıl araca göre daha çevreye daha çok gaz salınımı yapan eski bir model araç almaları ile sonuçlandığını gösteren çalışmasıda korumacı sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımını destekler niteliktedir.

2.6 Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçütleri

Farklı disiplinlerden araştırmacılar sosyal sürdürülebilirliğin nasıl sağlanabilineceğine veya mevcut durumun sosyal olarak sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bu araştırmacılardan bazıları kendi sosyal sürdürülebilirlik

tanımları doğrultusunda öne çıkan konuları içeren ölçüm çerçeveleri ve bu çerçevelerde yer alan ölçütleri ortaya koymuşlardır. Çalışmanın bu kısmında sosyal sürdürülebilirliğe etki eden ölçütlerin araştırmacılar tarafından nasıl sınıflandırıldığı ve bir araya getirildiği ortaya konmak istenmiştir. Söz konusu ölçütlerin kullanım sıklıkları ve birbirleri ile ilişkileri belirtilmiştir. Ölçütlerin anlamları ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkileri ise bir sonraki bölümde ele alınmıştır. Ölçüm çerçevesi tanımlaması yapan araştırmalar ana prensipleri ve ölçüleri içermektedir. Bu ölçütler araştırmacılar tarafından okur-yazar oranları gibi olumlu veya intihar oranları gibi olumsuz kavramlar ile ifade edilmektedir [1]. Çoğu araştırmacı ölçüm çerçevelerinin tanımlamasını yaparken olumlu ölçütler kullanmayı tercih etmiştir [24].

Kentsel alanda sosyal sürdürülebilirliği etkileyen faktörleri ele alan Dempsey vd. (2011) [10] , sosyal sürdürülebilirliği ''sosyal adalet'' ve ''topluluğun sürdürülebilirliği'' olmak üzere iki ana başlıkta ele almıştır. Bunlardan ''sosyal adalet'' topluluğu oluşturan bireylerin herhangi bir şekilde ayrımcılığa maruz kalmadan açık alanlar, doktor, posta ofisi, süpermarket, kütüphane, spor tesisleri gibi temel hizmetlere ve fırsatlara erişebilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda kaynakların adil şekilde kullanımı, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin toplumu oluştura tüm bireyler için erişilebilir olmaları sosyal olarak sürdürülebilir bir toplumda olması gereken temel özelliklerdendir. Dempsey vd. (2011) [10] sosyal adaleti tanımlarken erişilebilirliğin önemine vurgu yapmıştır. Buradaki erişilebilirlik topluluğu oluşturan bireylerin ırk, cinsiyet ayrımı olmaksızın temel hizmetlerden adil bir şekilde faydalanabilmesi anlamına gelmektedir.

Dempsey vd. (2011) [10] sosyal sürdürülebilirliğin ikinci ana bileşeni olan ''toplumun sürdürülebilirliği'' kavramını ‘’topluluğun kendi kendini veya bölgesel bir toplum olarak tezahürünün kendini sürdürme ve yineleme işlevini kabul edilebilir düzeyde yapabilme yeteneği’’ olarak tanımlamıştır. Toplumun sürdürülebilirliğini tanımlayan ölçütleri ise sosyal etkileşim, sosyal ağlar, kolektif grup çalışmalarında yer alma, topluluğun stabilitesi, mekân hissi, gurur ve güvenlik hissi olmak üzere beş temel kavram ile belirtilmiştir. Toplumun sürüdürülebilirliği esasen insanların uyum içersinde bir arada yaşamaları ve bir bütünün parçaları olarak hayatlarını sürdürmeleri anlamına gelmektedir.

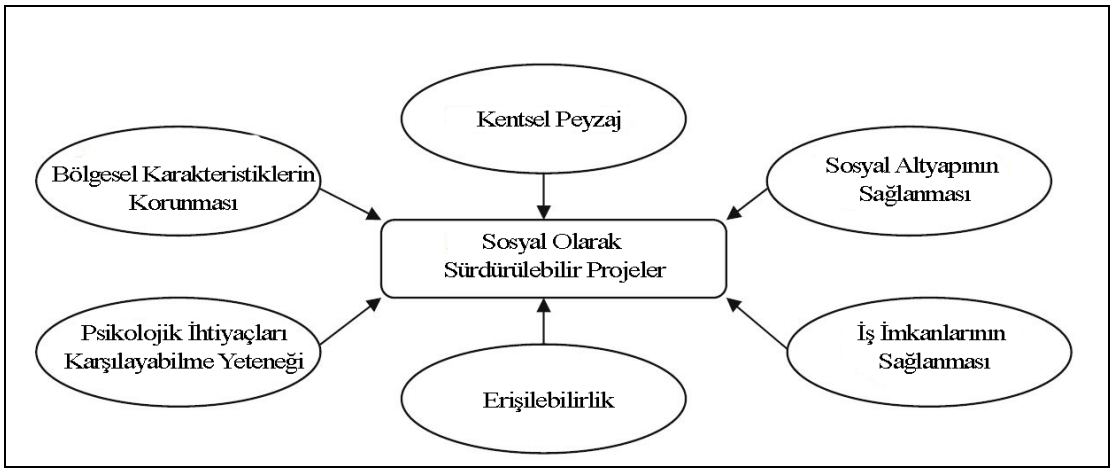
Topluluğu oluşturan bireylerde mekân hissi, aidiyet hissi gibi duyguların gelişmesi, kendilerini bulundukları topluluğun bir parçası olarak hissetmeleri topluluğu bir arada tutan temel gereksinimlerdir. Bireylerde bu duyguların gelişmesi ise sosyal etkileşim ve sosyal etkileşime gerekli zemini hazırlayan sosyal ağlardır. ''Sosyal adalet'' ve ''topluluğun sürdürülebilirliği'' ortak varlık olan topluluğun refahını sağlamaya yöneliktir. Bu iki kavram birbirinden tamamen bağımsız olarak düşünülmemiş, yalnızca kavramsal bir ayırım yapılmıştır. Kentsel alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için her iki kavram da önem taşımaktadır. Dempsey vd., (2011) [10] ayrıca sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan faktörleri ''Fiziksel Olmayan Faktörler'' ve ''Fiziksel Faktörler'' olarak da sınıflandırmıştır. Fiziksel olmayan faktörler toplumdaki insanların birbirleri ile ilişkilerine ve sosyal çevreye göre şekillenen sosyal kaynaşma, sosyal etkileşim, hayat kalitesi gibi ölçütleri içermektedir. Fiziksel faktörler ise yapılı çevreyi ve mimarlık disiplinini doğrudan ilgilendiren, yapılı çevre ile ilgili erişilebilirlik, çevresel kalite, çekici kamusal alan gibi kentin sosyal sürdürülebilirliğini etkileyen faktörlerdir. (Çizelge: 2.7)

Çizelge 2.7: Dempsey'e göre sosyal sürdürülebilirliği etkileyen fiziksel ve fiziksel olmayan faktörler. (Dempsey vd., 2011; 291) [10].

Fiziksel Olmayan Faktörler	Fiziksel Faktörler
• Eğitim ve öğretim sosyal adalet • Katılım ve bölgesel demokrasi • Sağlık, refah ve hayat kalitesi • Sosyal kaynaşma • Sosyal sermaye • Topluluk • Güvenlik • Karma kullanım • Adil gelir dağılımı • Toplumsal düzen • Sosyal birleşme • Topluluğun birleşmesi • Sosyal ağlar • Sosyal etkileşim • Topluluk ve aidiyet hissi • İstihdam • Stabilite • Aktif topluluk organizasyonları • Kültürel gelenekler	• Urbanity (Medenilik) • Çekici kamusal alan • Yeterli barınma • Bölgesel çevre kalitesi • Erişilebilirlik • Sürdürülebilir kentsel tasarım • Komşuluk (Neighbourhood) • Yaya dostu mahalle

Barron ve Gauntlett (2002) [3] kentsel alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli şartların ancak eşitlik, çeşitlilik, toplumu oluşturan bireylerin birbirine bağlığı, yaşam kalitesi, demokrasi ve yönetişim gibi şimdi ve gelecekte toplumu güçlü ve yaşanabilir kılacak göstergeler yerine getirildiğinde sağlanabileceğini açıklamışlardır. Barron ve Gauntlett (2002) [3] ayrıca sosyal sürdürülebilirliğin ancak resmi ve gayri resmi süreçler, sistemler, strüktürler ve ilişkiler etkin bir şekilde şimdi ve gelecekte sağlıklı, yaşanabilir bir toplumun oluşturulmasını desteklediğinde gerçekleşeceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda sosyal olarak sürdürülebilir toplumlar adil, çeşitli kültürleri barındıran, bireylerin birbirleri ile işbirliği yaptığı, kendi kendini yöneten ve en iyi yaşam kalitesini sağlayan toplumlardır.

Sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar yapan, Chan ve Lee (2007) [12] Hong Kong'da yaptıkları anket çalışması ile kentsel yenileme projelerinde sosyal sürdürülebilirliğin güçlendirilmesi için kritik faktör ve ölçütleri belirlemişlerdir. Chan ve Lee (2007) [12] kentsel tasarımın aktörleri olan mimarlar, plancılar, emlak yatırımcıları ve kullanıcıların fikirlerinin değerlendirilmesi için anket çalışması yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda ise sosyal sürdürülebilirliği etkileyen faktörleri sosyal altyapının sağlanması, istihdam, ulaşılabilirlik, kentsel peyzaj, bölgesel karakteristiklerin korunması ve psikolojik ihtiyaçları karşılama yeteneği olarak belirlemişlerdir (Şekil 2.3). Yapılı çevre- sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine çeşitli tespitlerde bulunan Chan ve Lee (2007) [12] kentsel alanda açık ve yeşil alanların sağlanması, spor tesisleri, toplumdaki yaşlı, engelli ve çocuklar için özel alanların sağlanması gibi sosyal sürdürülebilirliğe etki eden yapılı çevre ile ilgili ölçütler tanımlamışlardır. Chan ve Lee (2007) [12] sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli psikolojik ihtiyaçları ise güvenlik hissi, aidiyet hissi ve karar alma sürecine katılım gibi ölçütler ile açıklamışlardır.

Şekil 2.3: Kentsel projelerin sosyal sürdürülebilirliğini etkileyen faktörler. (Chan ve Lee, 2007; 245) [12]

Sürdürülebilir gelişmenin sosyal ve çevresel boyutları arasındaki ilişkinin açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirten Murphy (2012) [9] adalet, sürdürülebilirliğin farkındalığı, katılım ve sosyal kaynaşma olmak üzere dört ana başlıkta uygulanacak politikaları belirleyerek sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutunun anlaşılmasında sosyal ve çevresel dinamiklerin birbirleri ile olan ilişkisini ortaya koymuştur. Sürdürülebilirliğin farkındalığı kavramının sürdürülebilir kalkınma söylemlerinde önemli bir yer tuttuğunu belirten Murphy (2012) [9], vatandaşların sürdürülebilir gelişmeye olan farkındalıklarının artırılmasına yönelik eğitim çalışmaları ile kullanıcının alternatif tüketim davranışlarına yönlendirilebileceğini ve çevreye olan duyarlılığının artırılabileceğini belirtmiştir. Murphy (2012) [9]'ye göre çevresel farkındalığın ve sorumluluk hissinin artmasının bir sonucu olarak kullanıcılar günlük hayatlarında ve tüketim davranışlarında daha çevreci alternatiflere yönelecektir.

Sachs (1999) [8] sosyal sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında etkili olan ölçütleri sosyal homojenlik, adil gelir dağılımı, istihdam, servislere ulaşım, dış baskılara karşı koyma becerisi, demokrasi, insan hakları ve risk yönetimi olarak belirtmiştir. Sachs (1999) [8] ayrıca dışarıdan gelen değişim baskısıyla topluluğun gelişmesi arasında dengeyi gerektiren 'kültürel sürdürülebilirliğin' ve 'politik sürdürülebilirliğin' önemini vurgulamıştır. Sachs (1999) [8]'ın bu yaklaşımı bağlamında Türkiye gibi gelişmekte olan ve hızlı sanayileşme ve buna bağlı olarak toplum üzerindeki değişim baskısının giderek arttığı ülkelerde kültürel sürdürülebilirliğin öneminin gelişmiş ülkelere göre daha da artmakta olduğu söylenebilir.

Cuthill (2009) [11], sosyal sürdürülebilirliği etkileyen faktörlerin sosyal adalet ve eşitlik, sosyal altyapı, sosyal sermaye ve bağlanmış yönetim olmak üzere dört ana bileşenden oluştuğunu belirtmiştir. Cuthill (2009) [11], oluşturduğu kavramsal çerçevesinde sosyal sermayenin sosyal sürdürülebilirlik için teorik bir başlangıç noktası sağladığını, ''sosyal adalet ve eşitlik'' bileşeninin etik bir mecburiyet olduğunu ve ''bağlanmış yönetimin'' birlikte çalışma yöntemini ortaya koyarken ''sosyal altyapı'' bileşeninin ise sosyal sürdürülebilirlik için operasyonel perspektif sağladığını belirtmiştir. Karar alma sürecine katılım, demokrasi gibi konuların önemine dikkat çeken Cuthill (2009) [11], bağlanmış yönetimin topluluğu oluşturan bireylerin birlikte çalışmalarına imkân sağlayarak ortak değerlerin, sosyal sermayenin ve insan sermayesinin oluşmasına katkı sağladığını belirtmiştir.

Litting ve Griessier (2005) [13], sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun ölçülmesinde üç ana başlık belirtmişlerdir. Bunlar işsizlik, kişisel gelir, yoksulluk, gelir dağılımı, eğitim, konut koşulları, güvenlik, barınma, iş memnuniyeti gibi konuları içeren ''temel İhtiyaçların karşılanması ve yaşam kalitesi'', kaynakların paylaşımı ve topluluğa katılımda fırsat eşitliği, cinsiyet eşitliği anlamına gelen, ''sosyal adalet'' ve etkinliklere gönüllü katılım, sosyal ağlar gibi alt başlıkları bir araya getiren '' sosyal kaynaşma''dır.

Yapılı çevrenin sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisini inceleyen Karuppannan ve Sivam (2011) [19], yaptıkları literatür araştırması ile sosyal sürdürülebilirliğin mahalle ölçeğinde ölçülmesinde kullanılacak tasarım ve sosyal davranış ölçütlerini belirlemişlerdir. Karuppannan ve Sivam (2011) [19] yapılı çevrenin sosyal sürdürülebilirliği sağlayacak şekilde nasıl tasarlanması gerektiğini ifade eden tasarım ölçütlerini açık alanların sağlanması ve konumu, dolaşım dokusu, estetik, güvenlik, erişebilirlik ve geçirgenlik, olarak belirlemişlerdir. Sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesinde sosyal davranış ölçütlerini belirlemişlerdir. Bunlar komşuları tanıma, komşularla bir araya gelme sıklığı, toplulukta ve sosyal aktivitelerde yer alma, sosyal kaynaşma fırsatları, mekân hissi, güvenlik endişesi, yaşadığı konuta karşı hissedilen bağlılık duygusu, komşularla konuşmak için durma ve selam verme, ziyaret edilen komşu sayısı ve yeni arkadaşlar edinmedir.

El-Husseiny ve Kesseiba (2012) [22], yaptıkları literatür çalışması ile sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili olan beş temel konuyu ve bu konuların ölçütleri belirlemişlerdir. Beş temel konu ve ölçütlerini, sosyal sermaye (sosyal katılım, ortak çıkarlar, ortak değerler, sosyal kaynaşma), çevre (çevresel kalite, güvenli ve sağlıklı çevre, insan sağlığının korunması, çevrenin korunması), ekonomi (ekonomik güven ve büyüme, ihtiyaçların yerel olarak karşılanması, bölgesel ekonominin oluşturulması), politika (yönetim, karar alma sürecine katılım, demokrasi, sorumluluk), mekan oluşturma (mekân hissi, iyi tasarlanmış kamusal alan, yer ve alanın artırılması) olarak belirlemişlerdir (Çizelge 2.8). Daha sonra ise Kahire'nin iki farklı bölgesinde yaptıkları çalışma ile sosyal sermaye çeşitliliğinin olmadığı, sadece zengin yerleşimciler ve onların çalışanlarının yaşadığı ''Beverly Hills'' bölgesinde çevresel kalitenin çok yüksek olmasına karşın kamusal alanların kullanılmadığını belirtmişlerdir. El-Husseiny ve Kesseiba (2012) [22] ''Beverly Hills'' bölgesi ile karşılaştırıldığında Kahire'nin banliyö olarak nitelendirilebilecek çevresel kalite anlamında çok kötü durumda olan ''Al-Zahraa'' bölgesinde kamusal alanların ekonomik ve sosyal olarak aktif bir şekilde toplumun her kesiminden farklı düşünce ve sosyal statüdeki insanlar tarafından kullanıldığını belirtmişlerdir. İki bölge arasındaki farkı, bölgelerin sosyal sermayelerindeki farklılıklara ve sosyal kaynaşmanın etkisine bağlamışlardır.

Çizelge 2.8 Kamusal alanın sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisini gösteren beş temel konu ve literatürde yer alan ölçütleri (El-Husseiny ve Kesseiba, 2012; 794) [22].

Temel konu	Literatürden Çıkartılan Ölçütler
Sosyal Sermaye	Sosyal katılım, Ortak çıkarlar, Ortak değerler, Sosyal kaynaşma
Çevre	Çevresel kalite, Güvenli ve sağlıklı çevre, İnsan sağlığının korunması, Çevrenin korunması
Ekonomi	Ekonomik güven ve büyüme, İhtiyaçların yerel olarak karşılanması, Bölgesel ekonominin oluşturulması
Politika	Yönetim, Karar alma sürecine katılım, Demokrasi, Sorumluluk
Mekân Oluşturma	Mekân hissi, İyi tasarlanmış kamusal alan, Yer ve alanın artırılması

Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri değişen şartlar ve sosyo ekonomik koşullar sebebi ile yıllar içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Glasson ve Wood (2009) [63], son yıllarda sosyal sürdürülebilirlik kavramının sosyal ağlar, topluluğa katılım, mekân hissi, güvenlik ve topluluğun stabilitesi gibi konulara dayanacak şekilde dönüştügünü belirtmiştir. Benzer şekilde Colantonio (2010) [25] da kronolojik olarak eşitlik, fakirliğin azaltılması geçinme gibi geleneksel sosyal sürdürülebilirlik konularının yanı sıra aidiyet, mekân hissi ve sosyal ağlar gibi daha soyut konuların ortaya çıktığını belirtmiştir. Colantonio (2010) [25], son yıllarda sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesinde öne çıkan kavramların istihdam, yoksulluk, temel ihtiyaçlar ve sosyal adalet gibi geleneksel konulardan refah, sosyal sermaye sosyal kaynaşma, yaşam kalitesi ve mutluluk gibi yeni gelişen konulara evrildiğini belirtmiştir (Çizelge 2.9). Bramley ve Power (2009) [43] ise gelişmiş ülkelerde temel ihtiyaçlara ve servislere ulaşım gibi ana kalkınma konularının çözüldüğünü belirtmiş, sosyal kaynaşma, sosyal sermaye gibi ''üst seviye'' olarak adlandırılabilecek konulara odaklanılması gerektiğine işaret etmiştir. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının çoğunlukla gelişmiş ülkelerde yapıldığını göz önünde bulundurursak ölçütlerin yıllar içersindeki değişiminin sebepleri daha anlaşılır olacaktır.

Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik koşulları büyük farklılıklar göstermektedir. Colantonio (2010) [25]'nun belirttiği geleneksel kavramlar (Çizelge 2.9) gelişmiş ülkelerde tamamen çözülmüş konuları içerirken yeni gelişen kavramlar gelişmiş ülkelerin başa çıkması gereken değerlendirilmesi daha zor ölçütleri içermektedir.

Çizelge 2.9 Geleneksel ve yeni gelişen sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri (Colantonio, 2010;82) [25]

Geleneksel	Yeni Gelişen
•Temel ihtiyaçlar, Barınma ve çevresel sağlık	•Demografik değişimler (yaşlanma, göç ve hareketlilik)
•Eğitim ve beceriler	•Sosyal kaynaşma
•İstihdam	•Kimlik, mekân hissi ve kültür
•İnsan hakları ve cinsiyet	•Yetki, katılım ve erişim
•Yoksulluk	•Sağlık ve güvenlik
•Sosyal adalet	•Refah, mutluluk ve yaşam kalitesi
•Eşitlik	•Sosyal sermaye

Çalışmanın bu kısmında 1992-2011 yılları arasında çeşitli disiplinlerden araştırmacıların sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarında belirledikleri ölçütler bir araya getirilmiştir. 29 farklı araştırmada belirtilen ölçütler bir araya getirilirken bazı araştırmacıların daha önce yaptıkları benzer bir araya getirme çalışmalarından da faydalanılmıştır.

Literatürde kullanılan ölçütler birbirleri ile benzer anlama gelenler aynı başlık altında olacak şekilde bir araya getirilmiştir (Şekil 2.4). Çalışmanın daha anlamlı olması ve araştırmacıların sosyal sürdürülebilirliği etkileyen faktörleri sıralarken hangi konulara daha çok önem verdiğinin anlaşılabilmesi için öncelikle bu ölçütler sonraki bölümde ölçüm çerçevesinin oluşturulması için birbirleri ile ilişkili olanların bir araya getirildiği beş temel başlık altında ele alınmıştır (Çizelge 2.10).

Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri birbiri ile ilişkili olanların bir arada yer aldığı beş ana başlıktan oluşmaktadır. Bu ana başlıklar temel ihtiyaçların karşılanması, fiziksel ve psikolojik konfor, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik-adalet ve katılım olarak belirlenmiştir. Oluşturulan başlıklar birbirlerinden tamamen bağımsız düşünülmemiş sadece kavramsal bir sınıflandırma yapılmıştır.

Çizelge 2.10: Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında ana başlıklar ve ölçütleri

Ana Başlık	Sosyal sürdürülebilirlik ölçütü
Temel İhtiyaçların Karşılanması	İstihdam, güvenlik, eğitim, sosyal altyapı, barınma, tüketim, yerel hizmetlere erişim, temel servislere erişim
Fiziksel ve Psikolojik Konfor	Sağlık, mutluluk, yaşam kalitesi, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması, kentsel peyzaj, çekici kamusal alan, psikolojik sağlık, yaya odaklı topluluk, çevresel kalite, kişisel gelişme olanağı, deneyimler ve beceriler
Topluluğun Sürdürülebilirliği	Sosyal uyum, topluluk hissi, aidiyet hissi, sosyal homojenlik, kimlik, mekân hissi ve kültür, sosyal kaynaşma, sosyal sermaye, aidiyet hissi, sosyal ağlar, kültürel çeşitlilik, sosyal sorumluluk hissi, toplumsal istikrar, sosyal gelişimi sağlanması, sosyal homojenlik
Eşitlik-Adalet	İnsan hakları, cinsiyet eşitliği, sosyal adalet, adil gelir dağılımı,
Katılım	Demokrasi, topluluğa katılım, tasarıma katılım, dâhil olma, dayanışma ve kolektif grup aktiviteleri

Bunlardan temel ihtiyaçlar karşılanması insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları barınma, eğitim, sağlık, istihdam gibi temel gereksinimlerini ifade etmektedir. İkinci ana başlık ise insanların sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşimini ifade eden 'fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması'dır. Fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması çevresel kalite, sağlık, mutluluk ve yaşam kalitesinin artırılması gibi ölçütleri ifade etmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin üçüncü ana bileşeni olan 'topluluğun sürdürülebilirliği' ise insanların bir bütünün parçası olarak bir arada yaşamalarını sağlayan sosyal uyum, aidiyet hissi, mekân hissi, sosyal kaynaşma ve sosyal sermaye gibi toplumsal ve kültürel ölçütleri ifade etmektedir. Dördüncü ana başlık toplumu oluşturan tüm bireylerin herhangi bir ayrıma maruz kalmaksızın kaynaklardan ve fırsatlardan adil olarak faydalanabilmesi anlamına gelen 'eşitlik ve adalet' dir. Sınıflandırmada yer alan son ana başlık 'katılım' ise demokrasi, topluluğa katılım, tasarıma katılım gibi ölçütleri içermektedir (Çizelge 2.10).

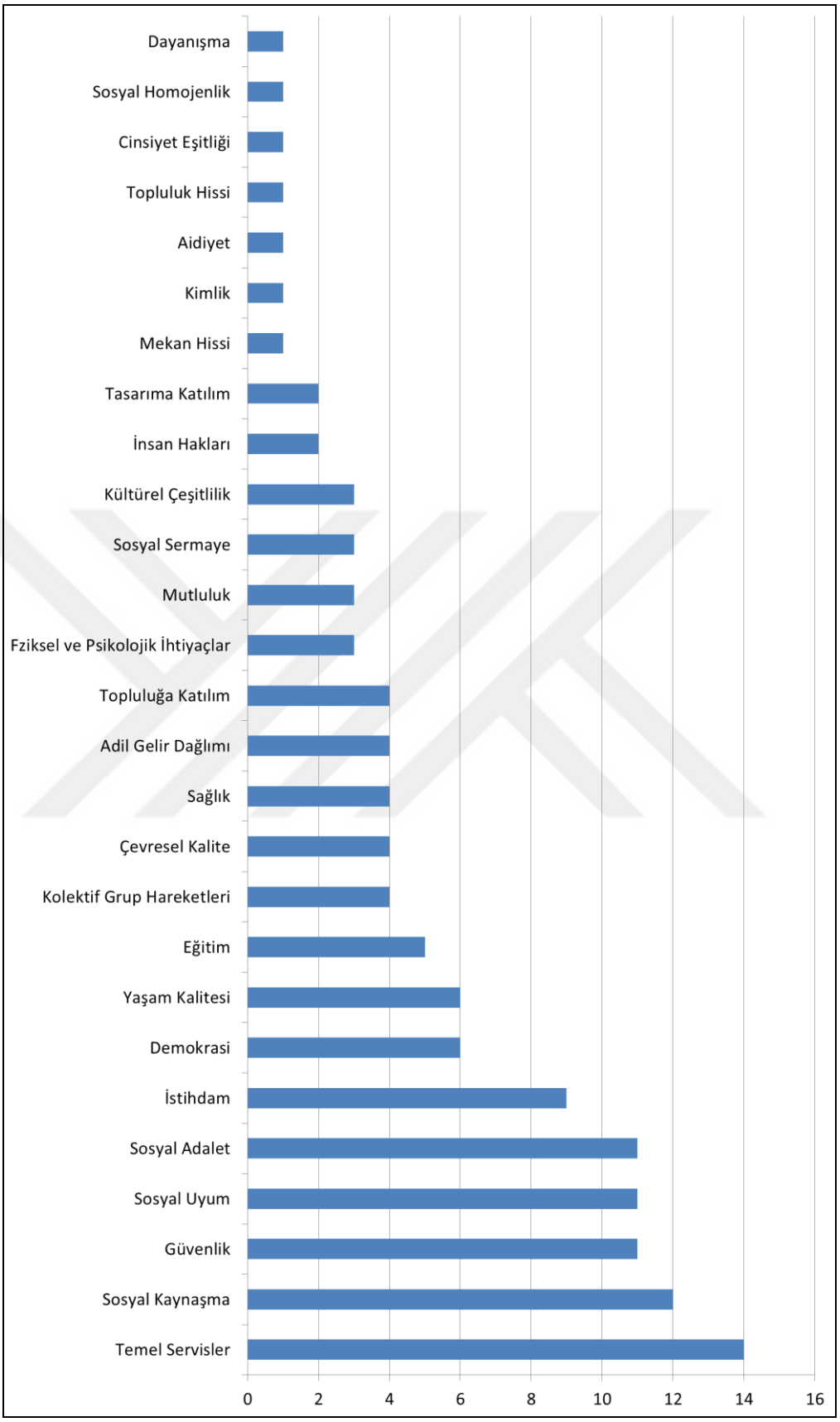
Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri oluşturulan ana başlıklara göre sınıflandırıldıktan sonra sonra literatür çalışması ile elde edilen sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri bir araya getirilmiştir. Çalışmada, araştırmacıların kullandıkları kavramlarda birbirleri ile benzer olanlar aynı satırda yer alacak şekilde dünzenlenmiştir (Şekil 2.4)

Aktaran Kaynak		Colantonio (2010)[25]												Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]	Colantonio (2010)[25]		Missimer (2003)[78]	Missimer (2003)[78]	Missimer (2003)[78]	Sharifi ve Murayama, (2013)[108]	Sharifi ve Murayama, (2013)[108]	Sharifi ve Murayama, (2013)[108]	Sharifi ve Murayama, (2013)[108]	Sharifi ve Murayama, (2013)[108]	
Araştırmacı		Sachs (1999)	Littig and Griessler (2005)	McKenzie (2004)	Bramely ve Power (2009)	Chan ve Lee (2008)	Oktay (2004)	Ooi (2005)	Feng (2004)	Cuthill(2009)	Dempsey vd. (2011)	Vavik ve Keitsch (2010)	Colantonio (2009)	Chambers ve Conway (1992)	DFID (1999)	Hans-Böckler Stiftung (2001)	Tin vd. (2002)	Omann ve Spangenberg (2002)	Baines ve Morgan (2004)	Bramley vd. (2006)	Bramley ve Dempsey (2006)	Bostrom (2012)	Partridge	Dempsey vd.	UNDSD (2001)	Spangenberg (2004)	Choguil (2008)	Dave (2011)	Weingaertner ve Moberg (2011)	Barron ve Gauntlett (2002)
KATILIM			Katılım	Halk Katılımı	Topluluğa Katılım	Tasarıma Katılım		Tasarıma Katılım		Katılım	Topluluğa Katılım	Karar Almaya Katılım	Yetki,Katılım ve Erişim		Dahil Olma	Demokratik topluma katılım için eşit fırsatlar	Katılım	Katılım	Yetki ve Katılım	Toplum Katılımı		Demokratik topluma katılım için eşit fırsatlar	Katılım	Katılım ve Yerel Demokrasi		İletişim ve Katılım	Vatandaş Katılımı		Yerel Demokrasi	Demokrasi
	Demokrasi									Demokrasi							Dayanışma				Kollektif Grup Aktiviteleri			Aktif grup Organizasyonları			Kollektif Aktiviteler		Katılım ve Yetkilendirme	Yönetişim
EŞİTLİK-ADALET				Nesiller Arası Eşitlik															Gelecek Nesillerin İhtiyaçları				Gelecek Odaklı					Ortak Destek			
	Eşitlik									Eşitlik			Eşitlik	Eşittlik	Eşittlik				Eşittlik		Eşitlik (Haklar)	Adil gelir dağılımı		Adil Gelir Dağılımı	Eşittlik				Adil Gelir Dağılımı	Eşittlik
																													Sosyal Adalet	
	İnsan hakları	Sosyal Adalet		Sosyal Eşitlik			Sosyal Adalet		Sosyal Adalet	Sosyal Eşitlik		Sosyal Adalet				Sosyal Adalet				Sosyal Adalet		Sosyal Adalet	Sosyal Adalet					Eşit Fırsatlar	
																								Aidiyet			Aidiyet Hissi		Mekan Hissi	
	Adil gelir dağılımı						Gelir Dağılımı						İnsan Hakları ve Cinsiyet											Sosyal Ağlar		Sosyal Bağlantılar				
TOPLULUĞUN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	Sosyal homojenlik	Sosyal Uyum	Topluluk Hissi										Demografik Değişimler							Toplumsal İstikrar	Mobilitiy			Stability					Konutta ve Toplulukta Stabilite	
			Aidiyet	Mekan Hissi	Bölgesel Karakteristiklerin Korunması			Tarihi yapılar ve çevrenin korunması		Aidiyet		Kimlik,Mekan hissi ve Kültür							Mekan Hissi-Gurur		Kültürel Çeşitlilik, Gelenekler		Kültürel Çeşitlilik, Gelenekler				Komşuluk Memnuniyeti		Çeşitlilik
				Sosyal Kaynaşma		Sosyal Kaynaşma			Sosyal Kaynaşma	Sosyal Kaynaşma	Sosyal Kaynaşma	Sosyal Karışım, Bağlılık	Dış Baskılara Karşı Koyma Becerisi		Sosyal Gelişimi Sağlanması			Kültürel Ve Toplumsal Çeşitlilik	Toplumda Etkileşim, Sosyal Ağlar	Komşuluk memnuniyeti	Sosyal etkileşim		Komşuluk			Sosyal etkileşim	Topluluk ruhu ve sosyal etkileşim	Kültürel Miras	Sosyal Kaynaşma
				Sosyal Etkileşim				Sosyal Ağlar	Sosyal Sorumluluk	Sosyal Ağlar										Sosyal Kaynaşma	Sosyal Kaynaşma	Sosyal Kaynaşma	Sosyal Kaynaşma			Komşular ile ilişkiler		Sosyal Kaynaşma ve İçerme	
				Sosyal Sermaye					Sosyal Sermaye			Sosyal Sermaye						Sosyal Sermaye			Sosyal Sermaye		Sosyal Sermaye	Nüfus					Sosyal Sermaye ve Ağlar	
FİZİKSEL VE PSİKOLOJİK KONFOR		Yaşam Kalitesi			Fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlar		Yaşam Koşulları					Sağlık Mutluluk,Yaşam Kalitesi					Beceriler	Kişisel Yetersizlik		Çevresel Kalite	Kişisel Gelişme olanağı	Yaşam Kalitesi	Çevresel Kalite						Yaşam Kalitesi
							Psikolojik Sağlık														Sağlık Mutluluk,Yaşam Kalitesi		Sağlık Mutluluk,Yaşam Kalitesi				Yaşam alanının büyüklüğü	Sağlık ve Refah	
					Kentsel peyzaj																Çekici Kamusal alan		Çekici Kamusal alan				Yaşayanların sağlıklı olması		
						Kamusal Alan																	Yaya dostu tasarım						Erişilebilirlik	
						Yaya odaklı topluluk												Deneyim					Karma Kullanım						
TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI	İstihdam				İş Olanaklarına Erişim				İstihdam			Yoksulluk	Geçinme	Geçinme	Maaşlı ve Gönüllü iş		İstihdam				İstihdam		İstihdam		Gelirin Sağlanması				
		Temel İhtiyaçlar			Sosyal Altyapı						Temel İhtiyaçlar	Temel İhtiyaçlar		Yoksulluk	Temel İhtiyaçlar		Tüketim	Temel İhtiyaçlar			Temel İhtiyaçlar				Gelir				
							Eğitim Seviyesi				Eğitim	Eğitim					Eğitim						Eğitim	Eğitim	Eğitim			Eğitim	
												Barınma			Sosyal Güvenlik									Sağlık					
	Kaynaklara ve sosyal servislere adil erişim		Temel servislere adil erişim		Erişebilirlik	Erişebilirlik				Kaynaklara ve sosyal servislere adil erişim										Yerel Hizmetlerden Faydalanma	Yerel Hizmetlere Erişim	Erişim	Yerel Hizmetlere Erişim		Sosyal Güvenlik	Tesis ve olanaklara erişim	Tesis ve olanaklara erişim		
																								Barınma					
				Güvenlik	Güvenlik Hissi		Güvenlik			Güvenlik Hissi		Güvenlik	Güvenlik Ağları			Güvenlik			Güvenlik	Güvenlik	Güvenlik		Güvenlik	Güvenlik		Güvenlik	Güvenlik	Güvenlik ve Güven Hissi	

Şekil 2.4 Araştırmacılar tarafından kullanılan sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin bir araya getirilmesi

Çalışmanın bir sonraki aşamasında Şekil 2.4'de bir araya getirilen ölçütler sayılarak hangi ölçütün araştırmacılar tarafından toplamda kaç defa kullanıldığı tespit edilmiştir. Daha sonra tüm ölçütler arasında yüzdelik olarak kullanım oranları tespit edilmiştir (şekil 2.5). Sayım işlemi yapılırken, aynı anlama gelen ölçütler kelimelerden sadece biri ile ifade edilmiştir. İş imkânlarının sağlanması, ücretli ve gönüllü iş, istihdam ölçütleri istihdam kelimesi ile ifade edilirken, demokratik topluma katılım, yönetime katılım, karar almaya katılım ve demokrasi ölçütleri demokrasi kelimesi ile ifade edilmiştir (şekil 2.5). Böylece farklı şekillerde dile getirilen ölçütler tek kelime ile ifade edilerek ortak bir dil oluşturulmak istenmiştir.

Ölçütlerin kullanım sıklıklarına baktığımızda ise en sık kullanılan ölçüt temel servislere erişim olmuştur. Temel servisler insanların hayatlarını devam ettirmeleri için yerel yönetimler tarafından sağlanan hizmetleri ifade etmektedir. Bu servislere erişimin adil olması anlamına gelen sosyal adalet ile topluluğu oluşturan bireyler arasındaki ahengi ifade eden sosyal uyum, sosyal kaynaşma gibi ölçütler araştırmacılar tarafından en çok önemsenen ölçütlerdir. Çalışma kapsamında yapılı çevre ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların sayısının düşük olduğu görülmüş, kentsel peyzaj, yaya dostu tasarım ve yeşil alanların sağlanması gibi yapılı çevreyi ilgilendiren faktörler ''çevresel kalite'' ölçütü ile ifade edilmiş ve ''fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlar'' başlığında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda mimarlık ve planlama disiplinlerini ilgilendiren yapılı çevre- sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların göreceli olarak düşük olduğu dikkat çekmektedir. Literatür çalışmasında demokrasi, yönetime katılım, halkın kendi kendini yönetmesi anlamında kullanılmış ve mimarlık disiplinini ilgilendiren tasarıma katılım ölçütünden daha çok sayıda vurgulanmıştır. Sosyal homojenlik, aidiyet ve kimlik hissi, dayanışma, cinsiyet eşitliği gibi kavramlar ise araştırmacılar tarafından en az sayıda vurgulanan ancak günümüzde ve gelecekte üzerinde ençok durulması gereken, bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerinde ve yaşadıkları çevreden memnun olmalarında önemli derecede etkiye sahip kavramlardır.

Şekil 2.5 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin kullanım yüzdeleri

2.7 Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçüm Çerçevesi

Çalışmanın bu bölümünde sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanması ve ölçülmesine yönelik çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilen sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri bir önceki bölümde yapılan sınıflandırmaya uygun olarak incelenmiştir (Çizelge 2.10). Belirlenen ölçütlerin sosyal sürdürülebilirliğe etkileri tartışılmıştır. Ölçütlerin anlamları ve birbirleri ile ilişkileri tartışılarak gelecekteki çalışmalarda kullanılmak üzere kavramsal bir sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi oluşturulması amaçlanmıştır.

2.7.1 Temel İhtiyaçların Karşılanması

Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında başlıca konulardan biri temel ihtiyaçların karşılanmasıdır. Temel ihtiyaçlar insanların birey veya bir toplum olarak hayatlarını devam ettirebilmeleri için sağlanması gereken barınma, tüketim, istihdam, can ve mal güvenliği, temel belediyecilik hizmetleri gibi koşulları ifade eder. Temel ihtiyaçlar sosyal olarak sürdürülebilir bir toplum veya yerleşkeden söz edebilmek için öncelikle karşılanması gereken ihtiyaçlardır.

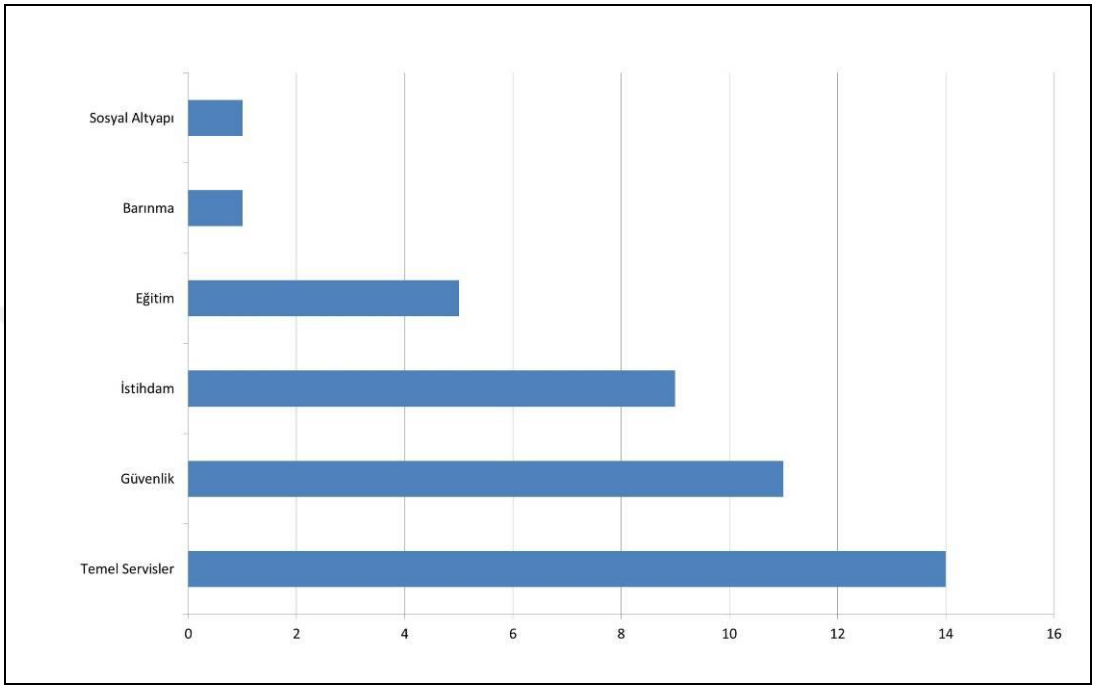
İstihdam bireyin geçimini sağlayabilmesi için ihtiyaç duyduğu parayı kazanabileceği iş olanaklarının oluşturulmasını ifade eder. Omann ve Spangenberg (2002) [64]'e göre istihdam arttığında yoksulluk, sosyal dışlanma, geçim sıkıntısı ve psikolojik problemler gibi sosyal sorunlar azalmaktadır. Benzer şekilde Stiglitz (2001) [65] de bir toplulukta işsizlik fazla ise boşanma ve intihar oranları ile alkol bağımlılığının görülme sıklığının arttığını belirtmiştir. Çeşitli toplumsal sorunların ve toplumun sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğini tehdit eden ayaklanmaların en sık görüldüğü dönemler, ekonomik krizlerin yaşandığı, toplumdaki işsizlik oranının en yüksek olduğu zamanlardır. Chan ve Lee (2008) [12], istihdamın kişisel ve sosyal refahın korunması için gerekli geliri sağladığını, çalışma mekânının ise sosyal etkileşim ve bireylerin birbirleri ile temasını sağlayarak vatandaşların refahını artırdığını belirtmiştir. Günümüz şehirlerinde bireyler vakitlerinin büyük kısmını iş yerlerinde geçirmektedir. Bu bağlamda çalışma şartları ve bireyin çalışma mekânında diğer çalışanlarla ilişki kurabilme kabiliyeti kişisel refahı ve sosyal sürdürülebilirliği doğrudan etkileyecektir. Toplumdaki bireylerin istihdam edilebilmesi için yeni iş imkânlarının yaratılması ise insan sermayesi ile ilişkilidir. İnsan sermayesi bir toplulukta üretime katılan aktif birey sayısını ifade etmektedir. İnsan

sermayesinin oluşturulabilmesi için de en önemli şart, eğitimli bireyler yetiştirmektir. Davidson ve Wilson (2009) [5], iş imkânlarının eğitimdeki başarı ile ilişkili olduğunu, eğitime erişebilmiş bir topluluğun, bireylerini ve topluluğun kendisini ayakta tutabilmek için gerekli olan gelirin sağlanacağı sürdürülebilir iş imkânlarını kendi kendine sağlayabileceğini belirterek eğitimin önemini vurgulamıştır.

İnsanın en temel gereksinimlerinden biri de güvende hissetmektir. Sosyal sürdürülebilirlik araştırmalarında güvenlik kavramı güvende hissetmek (sense of safety) ve fiziki olarak güvenliğin sağlanması (security) olarak yer almaktadır. Corbett ve Corbett (2000) [66], insanların can ve mal güvenliklerinin sağlandığı yerlerde yaşamak istediklerini belirterek güvenlik konusuna dikkat çekmiştir. 1960'lı yıllarda inşaa edilen ihtişamlı konut projelerinin sonraki yıllarda sürekli hırsızlık vakalarının yaşandığı suç merkezlerine dönüşmesi, insanların artık böyle konutlarda yaşamak istememelerine sebep olmuştur. Çevreleri duvarlarla ve güvenlik kameraları ile sarılmış konut projelerinde fiziksel olarak güvenlik sağlansa bile çevresinden yalıtılmış ve şehirden koparılmış hissi verdiği için sosyal olarak sürdürülebilir oldukları söylenemez. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve insanların kendilerini güvende hissedebilecekleri ortamları yaratmak mimarlık ve planlama disiplininin sorumluluğundadır. Temel ihtiyaçların karşılanmasında yapılı çevrenin etkisinin en fazla hissedildiği konu insanların kendilerini güvende hissedecekleri mekânların yaratılmasıdır.

Toplu taşıma ve telekomünikasyon gibi belediyecilik hizmetleri de modern şehirlerin sürdürülebilirliği için hayati önem taşımaktadır. Okul, sağlık merkezi gibi vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik kamu hizmetleri topluluğu oluşturan tüm bireylere adil bir şekilde sağlanmalıdır. Chan ve Lee (2008) [12], okul, hastane gibi kamu hizmetlerinin temel sosyal ihtiyaçları karşılamak için gerekli olduğunu belirtmiştir. Kamu hizmetlerinin erişilebilirliği bireylerin yaşam kalitelerini önemli ölçüde etkileyen faktörlerden biridir. Sürüdürülebilir bir yerleşkeden söz edebilmek için sosyal altyapının, herhangi bir yerleşim biriminde yaşayan nüfusun sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik her türlü kamu yapısının, yeşil alan ve sosyal alanların sağlanıyor olması ve her birey için erişilebilir olması gerekmetedir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında temel ihtiyaçlar başlığı altında bir araya getirilen

istihdam, güvenlik, eğitim, sosyal altyapı, barınma ve temel servisler literatürde araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Şekil 2.4'de belirtilen ölçütleri araştırmacılar tarafından kullanım sıklıklarına göre sıralandığımızda temel ihtiyaçların karşılanması bağlamında temel servisler, güvenliğin sağlanması ve istihdam en fazla vurgulanan ölçütlerdir (Şekil:2.6).

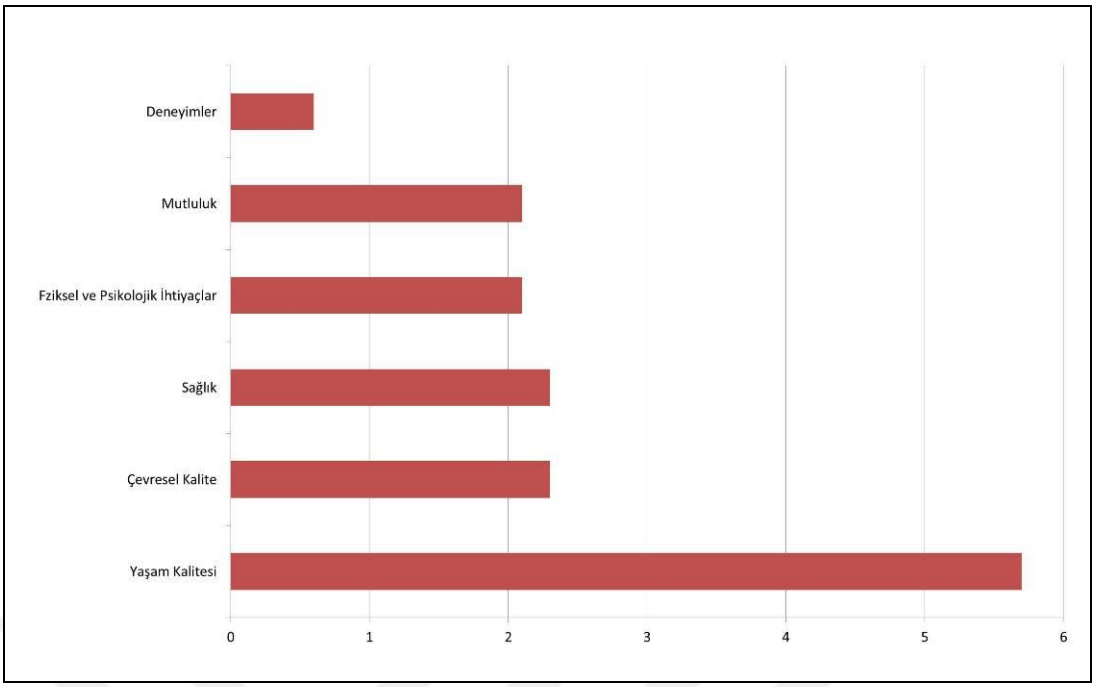
Şekil 2.6 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe temel ihtiyaçların karşılanması ölçütlerinin kullanım yüzdeleri.

2.7.2 Fiziksel ve Psikolojik Konforun Sağlanması

Sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinden yapılı çevre ile en fazla ilişkili olan konularından biri de topluluğu oluşturan insanların fiziksel ve psikolojik konforunun sağlanmasıdır. İnsanların yaşam kalitelerinin yüksek olması, kendilerini ifade edebilmeleri ve mutlu bir hayat sürebilmeleri toplumun sürdürülebilirliği için önem taşımaktadır. İnsanların fiziksel ve psikolojik konforunun nasıl sağlanabileceğine ilişkin, yapılı çevrenin nasıl biçimlenmesi gerektiği üzerine çalışmalar yapılmıştır. Kentte insanların birbirleri ile etkileşim halinde olmalarının sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını belirten Chan ve Lee (2008) [12], açık alanların ve yeşil alanların sosyal toplanma ve etkileşim için gerekli mekânları oluşturduklarını belirtmiştir. Ayrıca kalabalık alanlar arasında bir tampon görevi gören yeşil alanların önemine vurgu yapmıştır. Estetik konusuna dikkat

çeken Porta ve Renne (2005) [44] ise kent mobilyalarının görünümü, kaldırım ve sokak katmanlarının sosyal sürdürülebilirliği etkilediğini belirtmiştir. Görsel olarak güzel ve yoğunluk, yükseklik gibi bina özellikleri bakımından uygun tasarlanmış sokak dokusu insanları daha memnun etmektedir [12]. Sokak kesitine dikkat çeken Oktay (2004) [23] yaya odaklı sokak kesitinin vatandaşların dış mekânda birbirleri ile etkileşimini artıracağını belirtmiştir. İnsanların birbirleri ile etkileşim kurmalarını kolaylaştıracak şekilde biçimlenen sokak kesiti sosyal kaynaşmanın sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

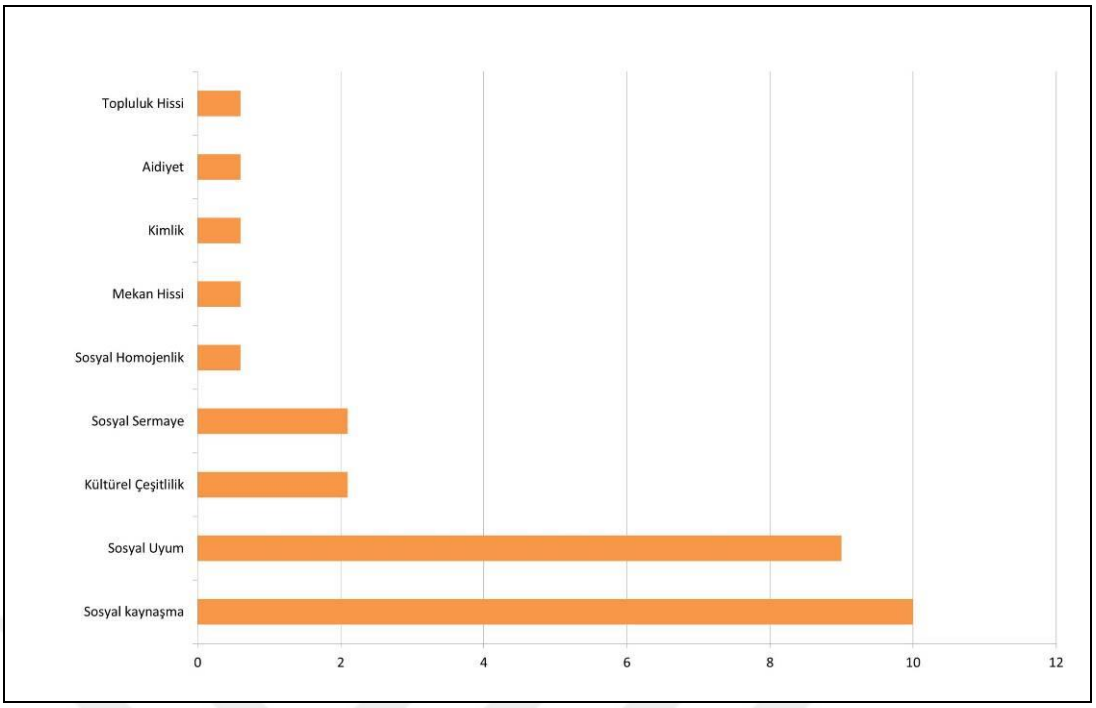
Sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesinde toplumdaki insanların fiziksel ve psikolojik konforunun sağlanması yapılı çevrenin nitelikleriyle ve çevresel kaliteyle doğrudan ilişkilidir. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe fiziksel olmayan ölçütler olarak sınıflandırabileceğimiz yaşam kalitesi, sağlık, mutluluk, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılanması ve kişilerin kendilerine zaman ayırıp çeşitli aktivitelerde bulunmaları anlamına gelen deneyimler çeşitli araştırmacılar tarafından sosyal sürdürülebilirliğin ölçütleri arasında kabul edilmektedir. Şekil 2.4'de belirtilen ölçütleri araştırmacılar tarafından kullanım sıklıklarına göre sıralandığımızda fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması bağlamında yaşam kalitesi, çevresel kalite ve sağlık en fazla vurgulanan ölçütlerdir (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe fiziksel ve psikolojik konfor ölçütlerinin kullanım yüzdeleri

2.7.3 Topluluğun Sürdürülebilirliliğinin Sağlanması

Topluluğun sürdürülebilirliği topluluğun kendi kültürel değerlerini devam ettirecek şekilde bir bütün olarak devam etmesini sağlayan temel ölçütleri ifade etmektedir. Şekil 2.4'de belirtilen ölçütleri araştırmacılar tarafından kullanım sıklıklarına göre sıralandığımızda topluluğun sürdürülebilirliği bağlamında sosyal kaynaşma ve sosyal uyum en fazla vurgulanan ölçütlerdir (Şekil 2.8). Bazı araştırmacılar toplumu oluşturan bireylerin sosyo-ekonomik olarak birbirine benzer düzeyde olmaları anlamına gelen sosyal homojenliğin önemini vurgulamışlardır. Bu bağlamda günümüzde kentlerde yaşayan insanların gelir düzeyleri arasındaki farkın giderek artmasının bir sonucu olarak kentin belirli bölgeleri izole olmakta ve suç merkezlerine dönüşmekte; bu durum da toplumsal istikrara zarar vermektedir. Farklı kültürden insanların bir arada yaşadığı toplumlarda kültürlerin olumlu yönlerinin desteklenmesi, sosyal uyumun sağlanması, insanların kendilerini dışlanmış ve kısıtlanmış hissetmeden kendi kültürlerini yaşayabilmelerini teminen önem taşımaktadır. Bu bağlamda kültürel çeşitliliğin korunması da önemli bir ölçüttür.

Şekil 2.8 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe topluluğun sürdürülebilirliği ölçütlerinin kullanım yüzdeleri.

Sosyal etkileşimin topluluk hissinin oluşmasında ve diğer sosyal konularda faydalar sağladığını belirten Karuppannan ve Sivam (2011) [19] topluluğun sosyal olarak sürdürülebilir olması için insanların birlikte çalışmaları ve birbirleri ile etkileşim halinde olmalarının gerektiğini belirtmişlerdir. Benzer şekide Bramely ve Power (2009) [67] da topluluğun sürdürülebilir olmasına yönelik sosyal kaynaşmanın sağlanması için topluluğu oluşturan bireylerin birbirleri ile etkileşim halinde olmalarının ve beraber hareket etmelerinin gerekmektiğini belirtmiştir. Kentsel alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasının, sosyal kaynaşma ve sosyal sermaye ile ilgili olduğunu belirten Bramely ve Power (2009) [67] sosyal ağları sosyal eşitliğin sağlanması için, sosyal kaynaşma ve sosyal sermaye arasında kurulan bir zincir olarak tanımlamışlardır. Bramely ve Power (2009) [67] ayrıca sosyal ağların insanları bir arada tutan, ortak bir amaç hissi aşılayan ve iş imkânları gibi sosyal faydalar sağlayan bir yapı olduklarını belirtmişlerdir.

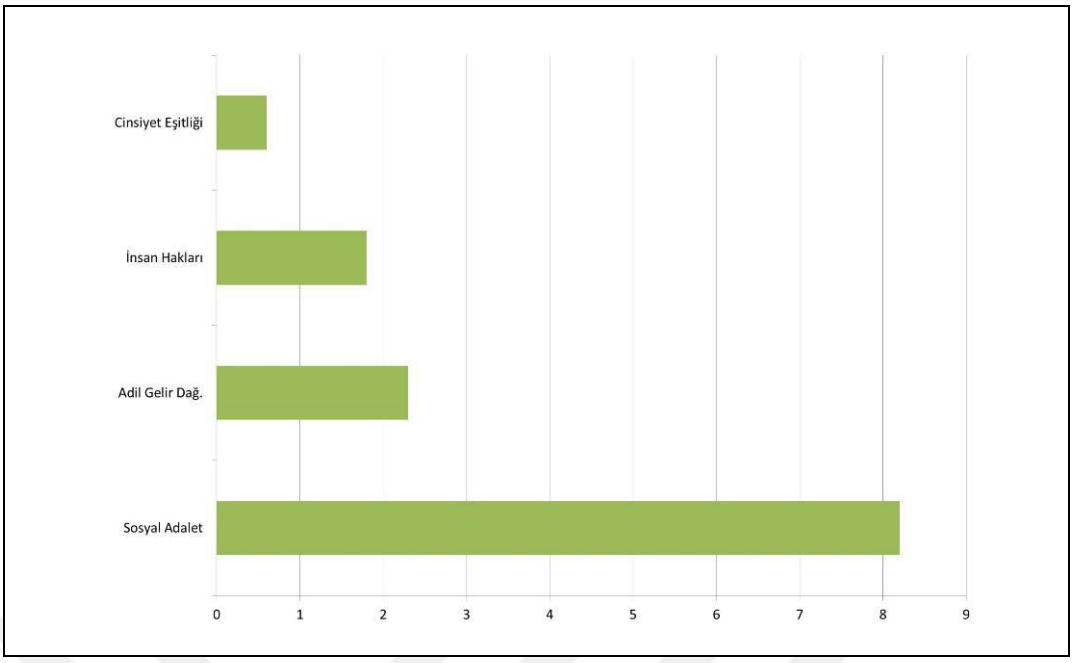
Sosyal sermaye literatüründe öncelikli kavramlardan biri olan kişilerarası ağlar bireylerin sosyal olarak ayakta kalabilmeleri için büyük önem taşır. Bazı çalışmalar sosyal ağların bireye başka bireyler ile bağlantı kurma ve kendi sosyal statüsünü artırma imkânı sağladığını göstermiştir. Sosyal ağlar bireye eğitim, iş ve sağlık

konusunda bilgi sağlayabilir onları işverenler, doktorlar, avukatlar politikacılar veya çeşitli yollarla fayda sağlayabilecek etkili kişilerle tanışma, iletişime geçme imkânı sağlarlar. Toplumun sürdürülebilir olması için bireyler beraber çalışmaya ve birbirleri ile etkileşim halinde olmaya ihtiyaç duyarlar. Toplumda sosyal sermayenin oluşması için çalışma alanı, spor tesisi, park veya barbekü için arka bahçe gibi fiziksel araçlara gereksinim duyulur [5].

Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında en önemli faktörlerden biri de sosyal kaynaşmadır. Sosyal kaynaşmanın farklı tanımları yapılmış ve genellikle sosyal anlaşmazlıkları intihar oranlarını, asosyal davranışları ve suç oranlarını azaltma mutluluk ve refah seviyesini artırma gibi olumlu sonuçları olan bir kavram olduğu belirtilmiştir [9]. Dempsey vd. (2011) [10] sosyal kaynaşmayı oluşturduğu ''Toplumun Sürdürülebilirliği'' konsepti ile ilişkilendirmiştir. Sosyal kaynaşmanın düzeyinin belirlenmesi için sosyal etkileşim-sosyal ağlar, kolektif grup çalışmalarında yer alma, topluluğun stabilitesi, mekân hissi-gurur ve güvenlik olmak üzere beş ölçülebilir ölçüt belirtmişlerdir. Yaşam kalitesinin sağlanması için toplulukta sosyal etkileşim ve sosyal kaynaşmaya ihtiyaç vardır. Sosyal kaynaşma topluluğu oluşturan bireylerin birbirleri ile etkileşimi, insanların komşuları ile görüşme sıklığı, komşuları tanıma ve arkadaş edinme, yaşadığı konuta kendini bağlı hissetme, komşuya selam verme ve konuşmak için durma gibi davranışların sıklığı ile ölçülebilir. Sosyal aktivitelere katılmak, güvenlik, aidiyet hissi, güven duygusu, kolektif normlar ve değerler gibi sosyal kaynaşma fırsatları da topluluğun yaşam kalitesine katkı sağlar [44]. Çevre-sosyal kaynaşma ilişkisi kazan-kazan şeklinde olabileceği gibi çevrenin içinde bulunduğu koşulların sosyal kaynaşmaya olumsuz etkileri de olabilir [9]. Mimarinin bu göstergeler üzerine etkisi çeşitli araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Zayıf kentsel peyzaj, kentlerin eşsizliğini yok eder ve kullanıcılarda aidiyet hissinin gelişmesine engel olur [12]. Bu bağlamda topluluğun sürdürülebilirliğinin sağlanmasının da yine yapılı çevre ile ilişkili olduğu söylenebilir.

2.7.4 Eşitlik ve Adaletin Sağlanması

Toplumda eşitlik ve adaletin sağlanması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli şartlardan biridir. Bruntland raporunda sürüdrülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinin riske atılmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu tanıma pararel olarak gelişen sosyal sürdürülebilirlik literatüründe nesiller arası eşitlik ve adaletin sağlanması önemli bir yer edinmiştir. Chiu (2003) [14] adaletin sosyal sürdürülebilirliğin temel kritik ölçüsü olduğunu belirtmiştir. Adalet yaşam fırsatları ve refahın ulusal, uluslararası ve nesiller arası adillik ilkesine dayandırılarak dağıtılması anlamına gelmektedir. Bu yaklaşıma göre her vatandaş cinsiyetine bağlı olmaksızın hayatta kalmak ve kendi potansiyellerini geliştirmek için adil fırsatlara sahip olmalıdır [9]. Adalet toplulukdaki tüm bireylerin kaynaklardan tamamen eşit oranda faydalanacakları anlamına gelmemektedir. Sosyal adalet ise farklı sosyal grupların kültürel sosyal ve manevi (spiritual) ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlamlanabilir [44]. Toplumu oluşturan tüm bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğine vurgu yapan Murphy (2012) [9] her vatandaşın faydalanması gereken hizmetleri temiz su, beslenme, iş, eğitim, barınma, zorunlu sağlık hizmetleri, kirlenmemiş çevre, sosyal ağlara ulaşım ve ırk, cinsiyet ve inanç ayrımı gözetmeksizin özgürlük olarak sıralamıştır. Bu bağlamda topluluğu oluşturan bireylerin temel ihtiyaçlarının adaletli bir şekilde karşılanması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında önem taşımaktadır. Benzer şekilde Sach (1999) [8] da sosyal sürdürülebilirliğin adalet ve demokrasinin temel değerlerine dayanması gerektiğini savunmuştur. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe araştırmacılar eşitlik ve adaletin sağlanması bağlamında insan hakları, cinsiyet, kültür, adalet gibi sosyal değerlerin korunmasına ve sosyal adalete vurgu yapmıştır. Şekil 2.4'de belirtilen ölçütleri araştırmacılar tarafından kullanım sıklıklarına göre sıralandığımızda, sosyal adaletin ve adil gelir dağılımının sağlanması araştırmacılar tarafından üzerinde en çok durulan ölçütler oldukları görülmektedir (Şekil 2.9).

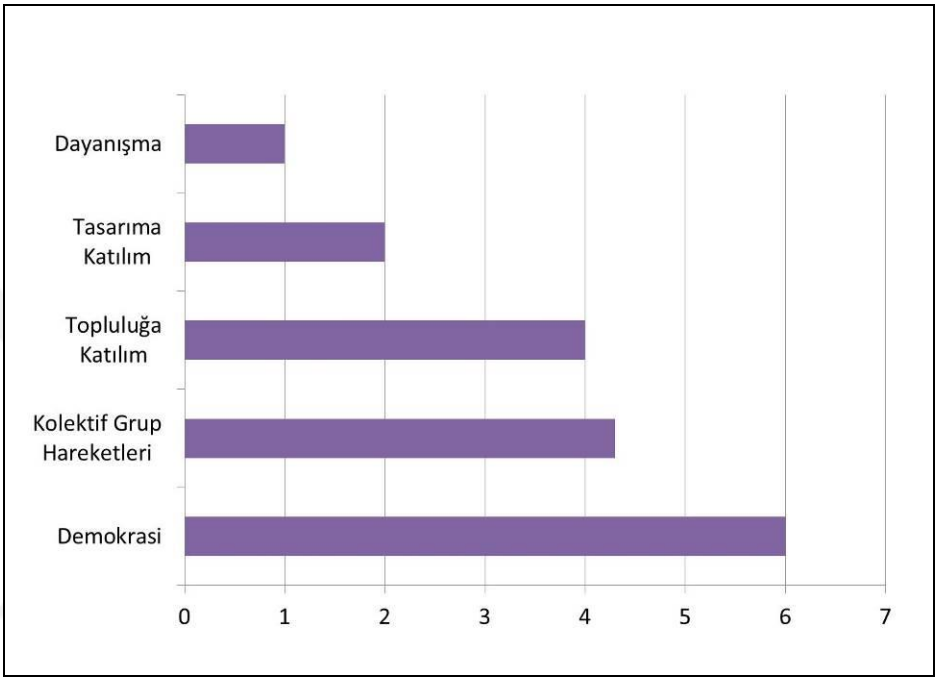

Şekil 2.9 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe eşitlik ve adaletin sağlanması ölçütlerinin kullanım yüzdeleri.

2.7.5 Katılımın Sağlanması

Katılım, sürdürülebilir kalkınma politikaları bağlamında kritik bir öneme sahiptir, sosyal olarak sürdürülebilir bir gelişme için mümkün olduğu kadar fazla sosyal grubun karar alma sürecine katılımı hedeflenmelidir. Bu yaklaşım hem vatandaşın hem de yönetimin karlı çıktığı bir sistemi ortaya koymaktadır. Karar alma sürecinde vatandaşların ve farklı grupların yer alması insanların çevresel yenilikleri destekleme olasılığını artıracak aynı zamanda sosyal kaynaşmayı artıracak bu da sivil toplumda hükümet politikalarının yasal kabul edilmesi olasılığını yükseltecektir. Çok sesliliğin sağlanması ile artan kullanıcı etkileşimi sosyal kaynaşmaya ve sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır. Katılımın çevresel hedeflere ulaşılmasında destekleyici etkisi de olabilmektedir. Ayrıca uluslararası belgelerde de çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için sivil toplum ve hükümetlerin birlikteliğine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır [9]. Enyedi(2002) [2] farklı bölgesel karakteristiklere bağlı konularda bölge halkı ve hükümetin işbirliği ile kentsel tasarım pratikleri geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında aktörlerin birbirleri ile işbirliği içinde olmaları gerektmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe vatandaşların yönetime katılımı anlamına gelen demokrasinin yanı sıra grup aktivitelerine katılım, birbiri ile dayanışma

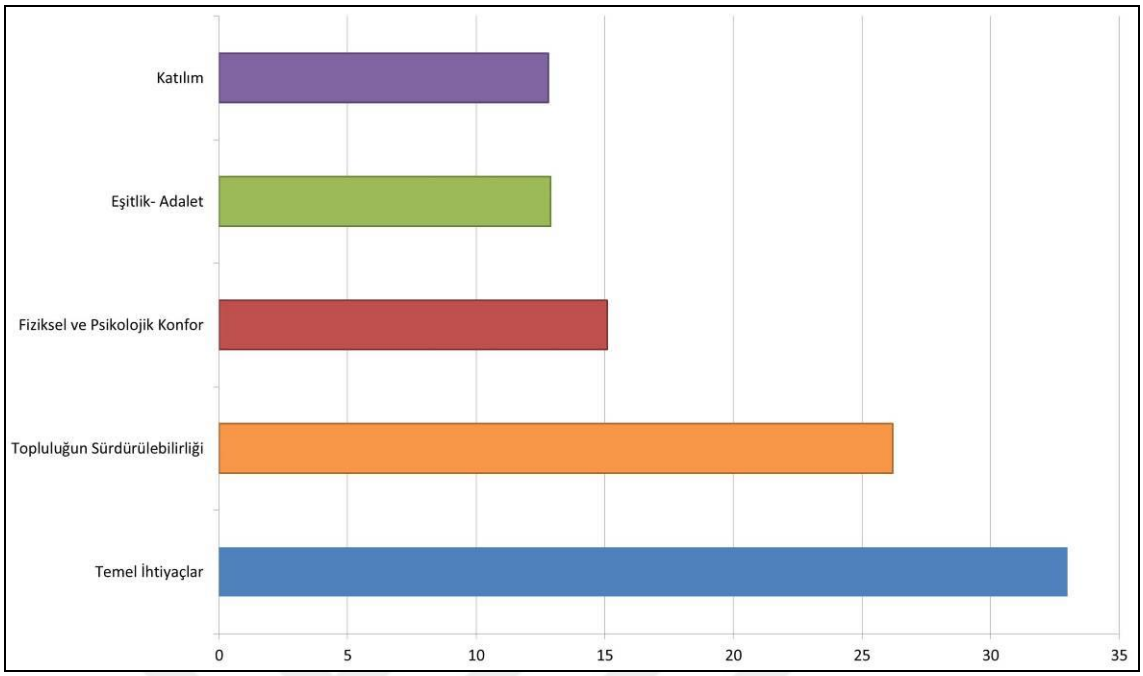
içersinde olup topluluğu ilgilendiren çeşitli etkinliklere katılım gibi ölçütler dile getirilmiştir. Şekil 2.4'de belirtilen ölçütleri araştırmacılar tarafından kullanım sıklıklarına göre sıralandığımızda, demokrasi ve kollektif grup hareketleri katılım kavramı bağlamında, araştırmacılar tarafından üzerinde en çok durulan ölçütlerdir (Şekil 2.10). Katılım sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi ve mimarlıkta katılım konusu ileriki bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır.

Şekil 2.10 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım ölçütlerinin kullanım yüzdeleri.

2.8 Bölüm Sonucu

Çalışmanın bu kısmında sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin ve bu ölçütleri içeren ana başlıkların literatürdeki anlamları ve kullanım sıklıkları ele alınmıştır. Ana başlıkların içerdiği ölçütlerin sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarında kullanım yoğunluğuna baktığımızda topluluğun sürdürülebilirliği ve temel ihtiyaçların karşılanması konularının en çok önemsenen konular olduğunu buna karşın fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması ve katılım gibi kavramların daha az üzerinde durulduğunu görmekteyiz. (Şekil 2.11). İnsan hakları, sosyal adalet, eşitlik ve adil gelir dağılımı gibi kaynakların adil paylaşımi ve bireylerin herhangi bir ayrıma maruz kalmaksızın tüm imkânlardan yararlanmaları gibi ölçütleri içeren eşitlik- adalet kavramının ençok vurgulanan konu olmasında Brundlant raporunda yer alan sürdürülebilir gelişme tanımı etkili olmuştur.

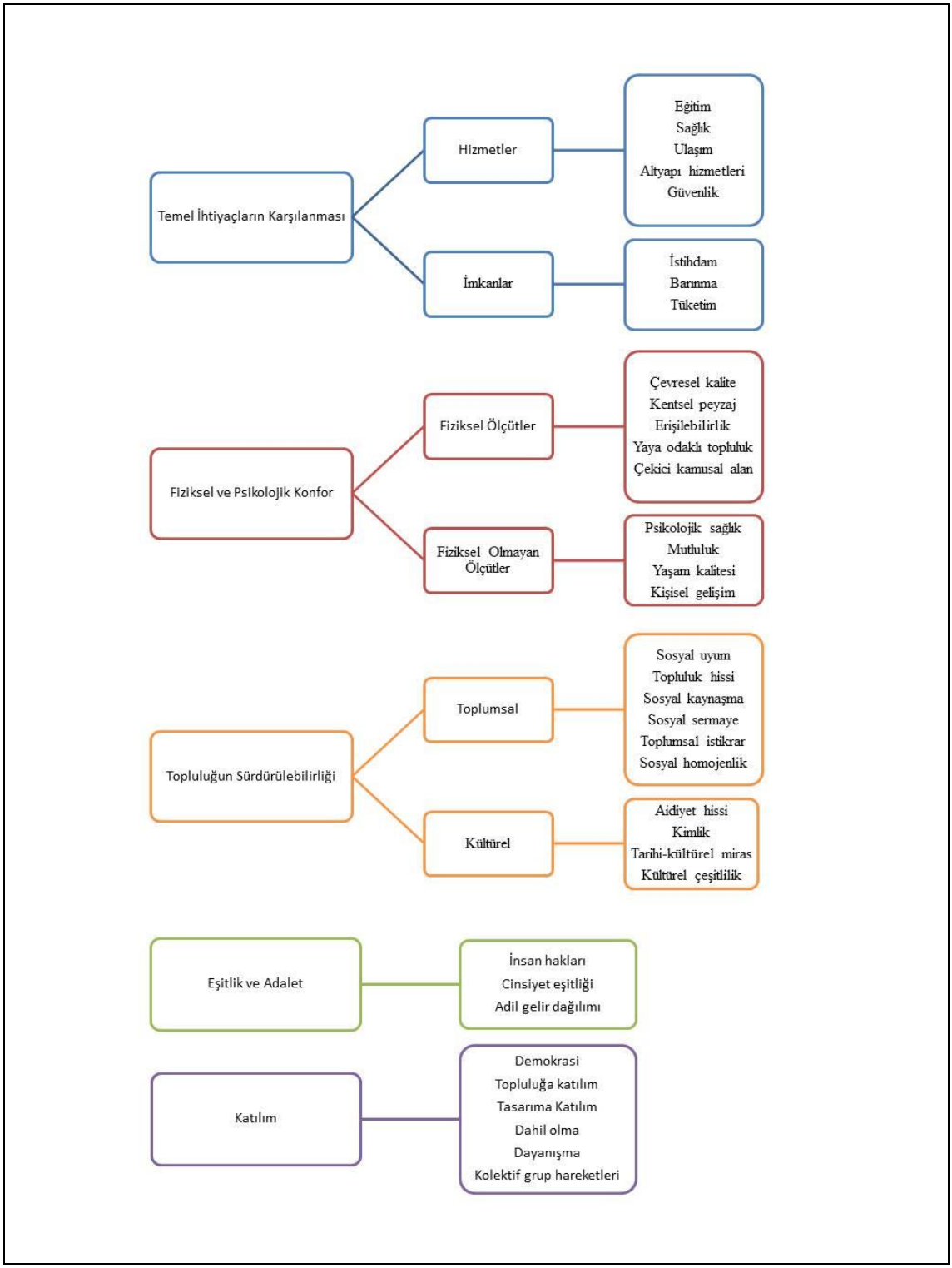

Şekil 2.11 Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi temel konularının literatürdeki kullanım yüzdeleri.

Bir önceki bölümde sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesinde çeşitil araştırmacılar tarafından öne sürülen ölçütler birbirleri ile benzer olanları bir arada olacak şekilde bu beş ana başlık altında bir araya getirilmişti (Şekil 2.4). Bu bölümde ise söz konusu ölçütlerin anlamları, sosyal sürdürülebilirlik bağlamında nasıl yorumlandıkları ve araştırmacılar tarafından kullanım sıklıkları ortaya konmuştur (Şekil 2.11). Bölüm sonucunda daha sonraki çalışmalarda kullanılmak üzere sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesinde ve araştırılmasında yardımcı olacağı düşünülen sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi oluşturulmuştur.

Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi, daha önceki bölümde belirlenem şekilde temel ihtiyaçların karşılanması, fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik-adalet ve katılım ana başlıklarından oluşmaktadır (Şekil 2.12). Temel ihtiyaçları oteriteler tarafından sistematik ve adil bir şekilde tüm bireylere doğrudan sağlanması gereken eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik ve altyapı hizmetlerini içeren ‘’hizmetler’’ ve iş olanakları, yerel ürünlerin tüketimi, toplumda ekonomik düzeyi düşük bireyleri için barınmanın sağlanması gibi ihtiyaçları giderme fırsatlarının sağlanmasını içeren ‘’imkânlar’’ olarak ikiye ayırmak mümkündür. İkinci ana başlık olan

fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması ile ilişkili ölçütler kamusal alanların sağlanması ve erişilebilirlik gibi doğrudan tasarım ile ilişkili ‘’fiziksel ölçütler’’ ve sağlık mutluluk gibi tasarım ile daha az ilişkili ölçütleri içeren ‘’fiziksel olmayan ölçütler’’ olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında fiziksel ölçütler yapılı çevre ile ilgili tasarımsal ölçütleri içermektedir. Topluluğun sürdürülebilirliğinin sağlanması başlığı altındaki ölçütler, toplumun kültürel sürdürülebilirliğini sağlayan tarihi ve kültürel mirasın korunması, aidiyet hissi ve kimlik gibi ölçütleri içeren ‘kültürel ölçütler’ ve bireylerin bir arada yaşamasını sağlamaya yönelik ‘toplumsal ölçütler’ olarak iki ana başlıkta ele alınmıştır. Toplumsal ölçütler sosyal uyum, topluluk hissi, sosyal homojenlik, mekân hissi, sosyal kaynaşma, sosyal sermaye, sosyal sorumluluk hissi, toplumsal istikrar gibi toplumu oluşturan bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini, topluluk olarak hareket edebilme veya bireyin kendisini içinde bulunduğu topluma ait hissetmesi ile ilgili ölçülmesi oldukça zor kavramlardan oluşmaktadır (Şekil 2.12). Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesinin dördüncü ana başlığı eşitlik ve adalet kavramı insan hakları, adil gelir dağılımı ve cinsiyet eşitliği ölçütlerini içermektedir. Çerçevenin son başlığı katılım kavramı ise demokrasi, topluluğa katılım, tasarıma katılım, dâhil olma, dayanışma ve kolektif grup aktiviteleri ölçütlerini içermektedir (Şekil 2.12). Oluşturulan çerçevede ana başlıklar ve içerdikleri ölçütler birbirlerinden tamamen bağımsız düşünülmemiştir. Çünkü sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerini birbirlerinden keskin çizgilerle ayırmak imkânsızdır. Tüm başlıklar ve ölçütler bağımsız birbirleri ile etkileşim halindedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ölçüm çerçevesinin katılım bileşeni ile diğer bileşenleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Şekil 2.12 Sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesi.

BÖLÜM 3

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK – KATILIM İLİŞKİSİ

Katılım kavramı en genel anlamı ile topluluğu oluşturan bireylerin herhangi bir kararın alınmasında işbirliği göstererek ortak bir mutabakata varması, karar alma süreçlerinde kendi görüşlerini belirtmelerini ifade etmektedir. Bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri ve toplumsal düzenin sağlanması ile doğrudan ilişkili olan katılım kavramı demokrasi ve yönetime katılımdan, bireylerin toplulukdaki çeşitli sosyo-kültürel faaliyetlere katılımına kadar uzanan geniş bir yelpazede çeşitli toplumsal kavramları içermektedir. Dolayısı ile katılım kavramı sosyal sürdürülebilirlik tartışmalarında ele alınması gereken konulardan biridir. Çalışmanın bu bölümünde sosyal sürdürülebilirlik katılım ilişkisi tartışılmıştır.

3.1 Katılım ve Mimarlık Disiplininde Kullanıcı Katılımı Kavramları

Türk dil kurumu sözlüğünde (TDK, 2005) [26] katılım kavramı “katılma işi, iştirak, paydaşlık” olarak tanımlanmıştır. Günlük hayattaki kullanımda ise katılım, kişilerin kendilerini ilgilendiren kararların alınmasında etkin rol oynamaları anlamına gelmektedir. Aynı sözlükte katılım kavramı ile aynı kökten gelen katılma sözcüğü ise ''İletişim veya ortak davranışta bulunma yolu ile belirli bir toplumsal duruma girme süreci, iştirak'' şeklinde tanımlanmıştır. Katılım kavramının literatürdeki İngilizce karşılığı olan “participation” kelimesi ‘part’ kökünden gelmekte ve bir eylemin, aktivitenin parçası olma durumu olarak açıklanmaktadır [68]. Katılımın sosyal bilimler sözlüğündeki açıklaması ise; “bir kararın hazırlanması, olgunlaşması, alınması ve uygulanması aşamalarından birine, bir kaçına veya bütününe o karardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması” şeklinde yapılmıştır [69]. Bu bağlamda katılım; toplulukların ve topluluğu oluşturan bireylerin

gündelik davranışları, bir olaya tanıklık etmeleri ve çeşitli etkinliklerde yer almalarının yanısıra, kamu kurumlarına ve sivil toplum örgütlerine kadar uzanan, çeşitli aktörlerin yer aldığı ilişkileri ifade etmektedir [70]. Demokratik toplumlarda görmeye alışkın olduğumuz kamusal katılım; halkın politika, siyaset ve kültür süreçleri gibi kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun hayat kalitesini önemli ölçüde etkileyen süreçlerin karar alma, oluşum ve gelişim aşamalarında yer alması ve katılma insiyatiflerine sahip olması anlamına gelmektedir. Toplumlarda kamu katılılmının ve insiyatifinin uygulanabilmesi için toplumu oluşturan bireyler katılımı bir hak ve görev olarak görmeli ve katılım göstermeye istekli olmalıdır [71].

Günümüzde kentlinin yaşadığı sorunlara bir çözüm yolu olarak görülen kullanıcı katılımının sağlanması, mimarlık çevrelerince arzu edilen bir durumu ifade etmektedir. Mimarlık literatüründe tasarlanan çevrenin veya yapının kullanıcısı olan bireylerin tasarım sürecine dâhil olması anlamına gelen kullanıcı katılımı kavramı; 1950'li yılların başında Habraken'nin öncülüğünde katılımcı yaklaşımlar üzerine çalışmalar yapan bir grup bilim insanı tarafından ortaya atılmıştır. Habraken'in "profesyonel platform ile gündelik yaşamdaki insanların (kullanıcıların) ilişkisi" olarak tanımladığı kullanıcı katılımı kavramı, son kullanıcı olarak tanımlanan kentlinin tasarım sürecine dâhil edilmesini amaçlayan bir organizasyonlar ağı olarak tanımlamıştır [72]. Habraken'in çalışmalarından günümüze kadar geçen süreç içerisinde katılımcı mimarlık modern mimarlık anlayışı içerisinde yaşanan çeşitli sorunlar için bir çözüm önerisi olarak kullanılmıştır. İnternetin ve insanlar arası etkileşimi kolaylaştıran çeşitli sosyal medya uygulamalarının kullanımının yaygınlaşması kentsel alanda yapılması planlanan değişikliklerin tüm kentlinin dâhil olduğu süreçler ile belirlenmesine imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda teknolojinin yardımı ile kullanıcı katılımlı süreçlerinin giderek kolaylaştığını ve daha çok sayıda kullanıcıya ulaşma imkânının geliştiğini söyleyebiliriz. Bireyin yaşadığı yapılı çevrenin biçimlendirilmesi ve kentin yönetilmesi gibi gündelik hayatını ve yaşam kalitesini etkileyen süreçlere katılım göstermesi sosyal sürüdürülebilirliğin sağlanmasında etkili olmaktadır. Yapılı çevrenin şekillenmesinde aktif olarak yer alan bireyin ve toplumun öğrenme sürecine katkı sağlamakta ve aidiyet hissi, sorumluluk bilinci, topluluk bilinci gibi sosyal ölçütlerin gelişmesini sağlamaktadır.

Bu bağlamda günümüzde kentsel alanda yaşadığımız problemlerin çözümünde katılım-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi önem kazanmaktadır.

Katılım kavramının son yıllarda eleştiriden yoksun bir şekilde demokrasinin her kapıyı açan sihirli kelimesi olarak görüldüğünü ancak katılımın potansiyel tehditler içerdiğini belirterek kavrama şüphe ile yaklaşılması gerektiğini savunanlar olmuştur. Bu bağlamda Miessen (2010) [73] katılım kavramının mutlak bir işbirliğine işaret ettiğini belirtmiştir. İşbirliği ise kişilerin eylemleri ile iktidarın hedeflerinin zorla veya güzellikle aynı hizaya gelmesi demektir. Bu hizalama ise genellikle herhangi bir sorunun trajik ama sağduyulu bir çözümü olduğu önesürülen ancak seçeneklere ve seçenekleri sunanlara itiraz edilemeyen, neticede iktidarın amaçlarına hizmet eden kapalı bir sistemi işaret etmektedir.

Katılım tartışmalarına şüpheci bir yaklaşım ile katılan Meiessen katılımı sorguladığı ''Did Someone Say Participate? An Atlas of Spatial Practice'' (Biri Katılım mı Dedi? Bir Mekânsal Pratik Atlası) [74], katılıma karşı çıktığı ''The Violance of Participation'' (Katılımın Şiddeti) [75] ve katılıma bir alternatif sunduğu ''Katılım Kâbusu'' (The Nightmare of Participation) [73] bir üçleme ile alışıla geldik katılım anlayışını sorgulamıştır.

Miessen (2010) [73] Katılımın hem tarihsel hemde siyasi faillik bakımından müzakere, kapsama ve demokratik karar verme gibi romantik kavramlar üzerinden okunduğunu bu durumunda katılımın sorgulanmadan ele alınmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Miessen'e göre özellikle kriz zamanları gündeme gelen ve her türlü kötülüğün çözümü olarak görülen bu yumuşak siyaset biçiminin sorgulanması gerekmektedir. Çünkü katılımım çeşitli tuzakları ve potansiyel çıkmazları vardır.

Miessen (2010) [73] mevcut ideolojik krizde referandumların demokrasiyi aşındırmalarının mümkün olduğunu savunmaktadır. Çünkü genellikle, çoğunluk ile azınlık arasındaki ilişkiyi takip eden referandumlar halk adına karar verip sorumluluk almaları gereken politikacıların başvurduğu yeni fikirler üretmeyen sahte mutabakatlardır. Dolayısı ile sanıldığı kadar masum olmayan katılım mutabakat temelli olmaktan çok çelişkiyi barındıran ve değişim iradesi taşıyan bir müdahale olarak ele alınmalıdır. Bu da karar alma süreçlerine Lordlar kamarası'nda ''çapraz sıra'' da oturanlar gibi taraflar üstü ve dışarıdan düşünen bireylerin müdahalesi ile mümkün

olacaktır. Bu bağlamda Miessen (2010) [73]'e göre iş birliğine bağlı her türlü yapıda çatışmaların aşılması ve pratiğe geçilmesi en nihayetinde ancak birinin sorumluluk alması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle bazen herkesi kapsayan bir demokrasiden kaçınmak gerekir.

3.2 Sosyal Sürdürülebilirlik Literatüründe Katılım

Sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutu ile doğrudan ilişkili olan katılım konusu çeşitli araştırmacılar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım kavramı mimarlık ve planlama literatüründe yer alan kullanıcı katılımının yanısıra yönetime katılım, topluluğa katılım ve kollektif grup aktivitelerine katılım gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında sosyal sürdürülebilirlik-katılım ilişkisi bağlamında katılımın sağlanması bazı araştırmacılar tarafından sosyal sürdürülebilirliğin ölçütleri arasında kabul edilmiştir. Sosyal sürdürülebilirliği farklı kültürlerin pozitif yönlerinin desteklenip değer kazandığı vatandaşların bölgesel yönetime katılımının sağlandığı bir kültürel ilişki sistemi olarak tanımlayan Davidson ve Wilson (2009) [5] katılım kavramını demokrasi ve yönetime katılım şeklinde ele almıştır. İnsanların kendi topluluklarının bulunduğu kentsel çevrenin tasarım sürecine katılmalarının tasarım süreci sonucunda topluluğun istek ve ihtiyaçlarının karşılanma oranını arttıracağı ve vatandaşların aidiyet hissini güçlendirerek kendilerini topluma ait hissetmelerini sağlayacağını belirten Chan ve Lee (2008) [12] ise vatandaşların karar alma sürecine katılımının sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağladığına işaret etmiştir. Benzer şekilde Cuthill (2009) [11] de sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında karar alma sürecine katılım, demokrasi gibi konuların önemine dikkat çekmiştir. Cuthill (2009) [11] ayrıca bağlanmış yani kullanıcılar ile iletişim halinde olan yönetimin topluluğu oluşturan bireylerin birlikte çalışmalarına imkân sağlayarak ortak değerlerin, sosyal sermayenin ve insan sermayesinin oluşmasına katkı sağladığını belirtmiştir. Katılımın sürdürülebilir gelişme politikaları bağlamında kritik bir öneme sahip olduğu belirten bir diğer araştırmacı olan Murphy (2012) [9], katılım kavramını sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutunun ölçülmesinde belirlediği dört ana kavramdan (Eşitlik-Sürdürülebilirliğin Farkındalığı-Katılım-Sosyal Kaynaşma) biri olarak ele almıştır. Murphy (2012) [9], sosyal olarak sürdürülebilir bir

gelişme için mümkün olduğu kadar fazla sosyal grubun karar alma sürecine katılımını hedeflenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yaklaşımın hem vatandaşın hem de yönetimin kazançlı çıktığı bir sistemi ortaya koyduğunu belirterek, karar alma sürecinde vatandaşların ve farklı grupların yer almasının insanların çevresel yenilikleri destekleme olasılığını artıracağını aynı zamanda sosyal kaynaşmayı da sağlayarak, sivil toplum gözünde hükümet politikalarının yasal kabul edilmesi olasılığını yükselteceğini belirtmiştir. Murphy'nin yaklaşımına benzer şekilde Chan ve Lee (2007) [12], Cuthill (2009) [11] ve Dempsey vd. (2011) [10] gibi araştırmacılar da çok sesliliğin sağlanması ile artan kullanıcı etkileşiminin sosyal kaynaşmaya ve sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

Katılım kavramı sosyal bir olgu olduğu kadar çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında da önemli bir yere sahiptir. Toplumun gelişmesini ve insanlarda toplum bilincinin oluşmasını sağlayan katılımcı uygulamalar çevresel hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda Murphy (2012) [9] uluslararası belgelerde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için sivil toplum ve hükümetlerin birlikteliğine ihtiyaç duyulduğunun vurgulandığını belirtmiştir. Bir başka araştırmacı Enyedi (2002) [2] farklı bölgesel karakteristiklere bağlı konularda bölge halkı ve hükümetin işbirliği ile kentsel tasarım pratikleri geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında kullanıcının karar alma sürecine katılımı ve önemli bölgesel müdahaleler söz konusu olduğunda hükümet ile iletişim halinde olması elzemdir. Kullanıcı ve hükümetin birbiri ile nasıl bir etkileşim içinde olacağı ve katılımın nasıl sağlanacağı da yine bölgesel karakteristiklere göre belirlenebilecek çok özel bir konudur. Yapılan literatür araştırması sonucunda elde edilen verilere göre, sosyal sürdürülebilirlik çalışmaları kapsamında katılım konusunu ele alan araştırmacılar katılım konusunu topluluk içerinde yapılan aktivitelere katılım, demokratik olarak yönetime katılım, karar alma mekanizmalarına katılım veya yaşanılan çevrenin tasarım süreçlerine katılım gibi alt başlıkları içeren geniş bir yelpazede ele almışlardır. Katılım kavramını Sachs (1999) [8] ve Cuthill (2009) [11] demokrasi anlamında yönetime katılım gösterme olarak değerlendirmişlerdir. Chan ve Lee (2008) [12] ve Ooi (2005) ise katılımın yapılı çevrenin şekillenmesinde kullanıcının da fikir ve görüşlerinin alınması anlamına gelen tasarıma katılım boyutunu vurgulamışlardır. Kelime anlamı oldukça

geniş bir kavramı ifade eden katılım, Bramley vd. (2006) [76] ve Dempsey vd.(2011) [10] gibi araştırmacılar tarafından toplulukda gerçekleştirilen çeşitli organizasyonlarda ve aktivitelerde yer alma anlamına gelecek şekilde ele alınmıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım kavramının kullanımı.

Yazar /Araştırmacı	Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçütü	Yazar /Araştırmacı	Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçütü
Sachs (1999)[8]	Demokrasi	Dempsey vd.(2011)[10]	Aktif grup organizasyonları
Littig ve Griessler (2005)[13]	Katılım	Partridge(2005)[6]	Katılım
McKenzie (2004)[1]	Halk katılımı	Bostrom(2012)[77]	Demokratik topluma katılım için eşit fırsatlar
Bramley Ve Power(2009)[67]	Topluluğa katılım	Bramley ,Dempsey(2006)	Kolektif grup aktiviteleri
Chan Ve Lee (2008)[12]	Tasarıma katılım	Bramley vd. (2006)[76]	Toplum katılımı
Ooi (2005)	Tasarıma katılım	Baines ve Morgan (2004) (Missimer(2003)[78])	Yetki ve katılım
Cuthill(2009)[11]	Katılım-Demokrasi	Omann ve Spangenberg(2002)[64]	Katılım
Dempsey vd.(2011)[10]	Topluluğa katılım	Thin vd. (2002) (Colontonio(2010)[25]	Dayanışma-katılım
Vavik ve Keitsch (2010)[50]	Karar alma sürecine katılım	Hans-Böckler-Stiftung (2001)[79]	Katılım için eşit fırsatlar
Colantonio (2010)[25]	Yetki ve katılım	DFID (1999)[80]	Dâhil olma

Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında yapılan çalışmalarda birçok anlama gelen katılım kavramı yapılan literatür araştırmasına göre beş ana başlıkta ifade edilebilir.

- Demokrasi
- Topluluğa Katılım
- Tasarıma Katılım

- Dâhil Olma-Dayanışma
- Kolektif Grup Aktiviteleri

Bu çalışma kapsamında tasarıma katılım konusu, mimarlık eylemlerinin süreçlerini içerecek şekilde ele alınmıştır. Söz konusu mimarlık eylemlerinin nasıl organize olduğu, toplumu oluşturan bireylerin hangi aşamada nasıl bir katılım gösterebileceği ve bu katılımın sosyal sürdürülebilirliğe etkisi açıklanmıştır.

3.3 Sosyal Sürdürülebilirlik ve Yapı Üretim Süreçlerine Kullanıcı Katılımı

20. yüzyılda kullanıcının fiziksel ve psikolojik konforunu etkileyen yapılı çevre sorunlarının çeşitli toplumsal sorunlara yol açtığı kabul edilmiş, kentsel ve mimari tasarım süreçlerinde yeni yöntemler denenmeye başlanmıştır. Kullanıcıyı fiziksel çevrenin planlama ve tasarım süreçlerine dâhil etmeyi amaçlayan katılımcı yaklaşım bu yöntemlerden biri olarak kabul görmüştür [81]. Kullanıcının kendi yaşadığı çevrenin tasarım ve üretim süreçlerinde fikrinin alınmadığı, istek ve ihtiyaçlarının göz ardı edildiği kullanıcı ile iletişim kurulmadan oluşturulan çevre, kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmakta, sosyal hayatta telafi edilemez sorunlara sebep olmaktadır [82]. Hâlbuki kullanıcının ihtiyaçlarını, yaşayacağı çevrenin ne gibi özellikler taşıması gerektiğini en iyi şekilde bilecek olan yine kullanıcının kendisidir. Yapılı çevrenin tasarlanması ise uzmanlık ve teknik bilgi gerektirmektedir. Yapılı çevre başta mimarlık ve planlama olmak üzere çeşitli disiplinlerin ortak çalışması sonucu gerçekleştirilecek süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kullanıcı katılımı kavramı istek ve ihtiyaçlarının farkında olan ancak bu taleplerinin mimarlık ortamındaki karşılığını bilmeyen kullanıcı ile teknik bilgiye hâkim, sonuç ürününü üretecek olan aktörleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında katılımcı yaklaşımlar ideal bir durum olarak kabul edilmekte ve çeşitli araştırmacılar tarafından nasıl ne ne şekilde uygulanacağı tartışılmaktadır. Son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de katılımcı yaklaşımlarla çeşitli projeler üretilmektedir. Katılımcı yaklaşımlar makro ve mikro ölçekte değişen büyüklüklerdeki projelerde karşımıza çıkmaktadır. Kullanıcı katılımının deneyimlendiği projeler kentsel planlama ölçeğinde bazen bir kent parkının yeniden düzenlenmesi şeklinde olduğu gibi bina ölçeğinde de olabilmektedir.

Çalışmanın bu kısmında yapı üretim süreçleri ve bu süreçlerdeki kullanıcı katılımının sosyal sürdürülebilirliğe katkıları tartışılmıştır. Yapı üretim süreci, girişim ve planlamanın yapıldığı planlama aşaması, tasarım, inşaa ve kullanım aşamalarından oluşmaktadır. Yapı üretim süreci binaya olan ihtiyacın ortaya konması, finansal kaynağın ve yapının yapılacağı arazinin belirlenmesi gibi genel kararların alındığı planlama süreci ile başlamaktadır. Planlama süreci aynı zamanda bina inşa edilmesi talebinin oluştuğu süreçtir. Planlama sürecinden sonraki süreçler olan tasarım süreci ve tasarımın uygulandığı inşaa süreçlerini en uzun süreç olan kullanım süreci takip etmektedir [83]. Katılımcı yaklaşımlarda, katılımcıların yapı üretim sürecinin hangi aşamalarına ne şekilde katılacağı, söz konusu projenin boyutu, hedefi ve katılımcıların sosyo-ekonomik koşulları gibi birçok çevresel faktöre bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

3.3.1 Planlama Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Planlama süreci mimarlık eylemi için gerekli talebin oluşturulduğu, arazinin seçilmesi, finansal kaynağın belirlenmesi, ihtiyaç duyulan birimlere ve mekânlara karar verildiği aşamadır. Özel kurumlar ve kişiler tarafından yürütülen projelerde genel olarak kullanıcının kendisinin karar verip mimarı sonradan sürece dâhil ettiğini görmekteyiz. Planlama sürecinde katılımın önemi birden çok kullanıcının etkilendiği ve tüzel kişiler tarafından yürütülen projelerde artmaktadır. Günümüz Türkiyesinde yaşanılan hoşnutsuzlukların en önemli sebeplerinden biri tüm kullanıcıları ilgilendiren müşterek alanlara yapılan müdahalelerde kullanıcının istek ve ihtiyaçlarının göz ardı edilmesidir. Bu bağlamda kamusal alanların düzenlenmesinde veya tüm kentliyi ilgilendiren önemli yapı ölçeğindeki projelerde planlama sürecinde kullanıcı fikrinin alınması, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için önem arz etmektedir. Planlama sürecine kullanıcının dâhil edilmesi hem kullanıcı hem de yönetim için fayda sağlayacaktır. Kullanıcı perspektifinden baktığımızda yaşadığı semtdeki boş alanın park olarak mı düzenleneceği yoksa mahalleliye hizmet edecek bir yapı mı yapılacağına karar verilmesi sürecine dâhil olduğunda sonuç ürününden memnun olma olasılığı artarken, semtine duyduğu aidiyet hissi artacaktır. Yönetim perspektifinden baktığımızda ise yönetimin yaptığı uygulamanın kullanıcılar gözünde meşruiyeti artacaktır. Ayrıca kullanıcıların

katılımı ile alınan karara itiraz edilmesi olasılığı düşeceği için çeşitli hukuki süreçlerin sebep olacağı gecikmeler ve iptallerin önüne geçilip zaman kazanılacaktır. Planlama sürecine katılım gösterildiğinde edinilecek sosyal kazançlardan biri de ileriki süreçlerde kullanıcının desteğinin artacak olmasıdır. Dünyadaki katılımcı yaklaşım örnekleri katılımcıların karar alma mekanizmalarına dâhil oldukları sürece sorumluluk alacaklarını göstermişlerdir [81]. Yapılması planlanan proje ne kadar toplumun faydasına olacaksa da kullanıcıların ilgi göstermediği ve kendilerine faydalı olacağına inanmadığı girişimlerin başarısız olma ihtimalleri yüksek olacaktır. Katılımlı süreçler toplumun demokratikleşmesini, kimliğini güçlendirmesini ve öğrenmesini desteklerken; Planlama sürecinde katılım uygulanacak kararlara yönelik olarak katılımcıların taahhütlerinin alınmasına böylelikle sürecin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar [84].

Günümüzde gelişen internet ağı ve sosyal medya gibi kullanıcıların fikir ve görüşlerinin kolay bir şekilde alınabileceği platformların artması, katılım yöntemlerinin de gelişmesine imkân sağlamıştır. Helsinki Şehir Planlaması Departmanının 2011 yılında açtığı Helsinki Güney Limanı Düzenlenmesi Uluslararası proje yarışmasında kullanıcı katılımı hedeflenmiştir. Yarışma şartnamesi hazırlanırken mevcut terminal binaları ve birkaç unsur dışında oluşturulacak tüm program kentlilerle yapılan reportajlar ve fikir alışverişleri doğrultusunda yarışmacılara bırakılmıştır. Yarışma sonrası teslim edilen projeler web sitesinde yayınlanmış, projelere dileyen herkesin yorum yapması veya beğen butonu ile beğenilerini göstermesi sağlanmıştır [71]. Yerel toplumun desteği ile yürütülen yeniden düzenleme projesi büyük ölçekli projelerde de kullanıcı katılımının sağlanabileceğini göstermiştir (şekil 3.1).

Şekil 3.1 Helsinki Güney Limanı düzenlenmesi projesi [85]

3.3.2 Tasarım Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Mimari tasarım süreci kullanıcının ihtiyaçlarının yanı sıra uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren bir süreçtir. Bireysel bir eylem olan tasarım işinin mimarlar ve planlamacılar gibi disiplinler tarafından kullanıcıdan bağımsız olarak yürütülmesi, kullanıcı açısından çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Katılımcı tasarım yaklaşımlarında amaç, kullanıcının deneyimleri sayesinde öğrendiği kendi istek ve ihtiyaçlarının tasarımcı ile paylaşılmasını sağlamaktır. Böylece yaşadığı çevrenin şekillenmesinde aktif rol almış olacaktır. Kullanıcıya göre tasarlanan sonuç ürünü kullanıcının, fiziksel ve psikolojik konforunu sağlayacak, bu da kullanıcı memnuniyetini artıracaktır. Bu bağlamda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında kullanıcının tasarım sürecine katılması yaşam kalitesini ve mutluluk düzeyini artıracaktır.

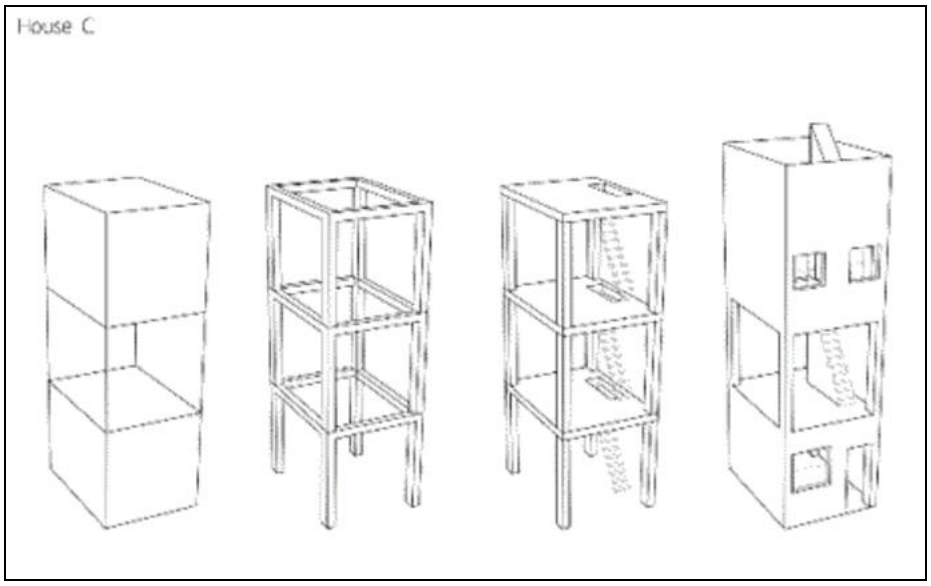
İlk örneklerini 1960'lı yıllarda görmeye başladığımız tasarım sürecine kullanıcının dâhil edildiği yaklaşımlar sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ele alındığında uygulanması zor ancak faydalı olarak görülebilir. Kullanıcı katılımının sağlanması kullanıcılar ile çeşitli anketler, mülakatlar ve çalıştaylar ile sağlanabilmektedir. Katılımcı yaklaşımlarda tasarımcıların görevi kullanıcıların fikirlerini üzerinde tartışılabilir görsellere

dönüştürmek ve ortak bir karara varmaktır. Günümüzde tasarıma kullanıcı katılımı kentsel ölçekte, kent parçalarının düzenlenmesinde veya çocuklar ile birlikte oyun parkı tasarlanması gibi farklı sosyo ekonomik düzeydeki katılımcıları kapsayan örnekleri ile karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda ise kullanıcı katılımı yoksullukla mücadele yöntemi olarak çeşitli sosyal konut projelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

2008 yılında mimar Filipe Balestra ve Sara Göransson Hindistanın Pune şehrinde gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların yaşam kalitelerini yükseltmek için katılımcı bir proje geliştirmişlerdir. Proje kapsamında kullanıcılar ile çeşitil mulakatlar va atölye çalışmaları yapılmıştır (Şekil 3.2). Katılımcıların istek ve ihtiyaçları belirlenmiştir. Katılımcılar ile yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen veriler ile üç farklı konut birimi tasarımı yapılmış ve projenin görselleri katılımcılar ile paylaşılmıştır (Şekil 3.3) (Dezeen.,2009) [86].

Şekil 3.2 Katılımcılar ile atölye çalışması yapılıyor [86]

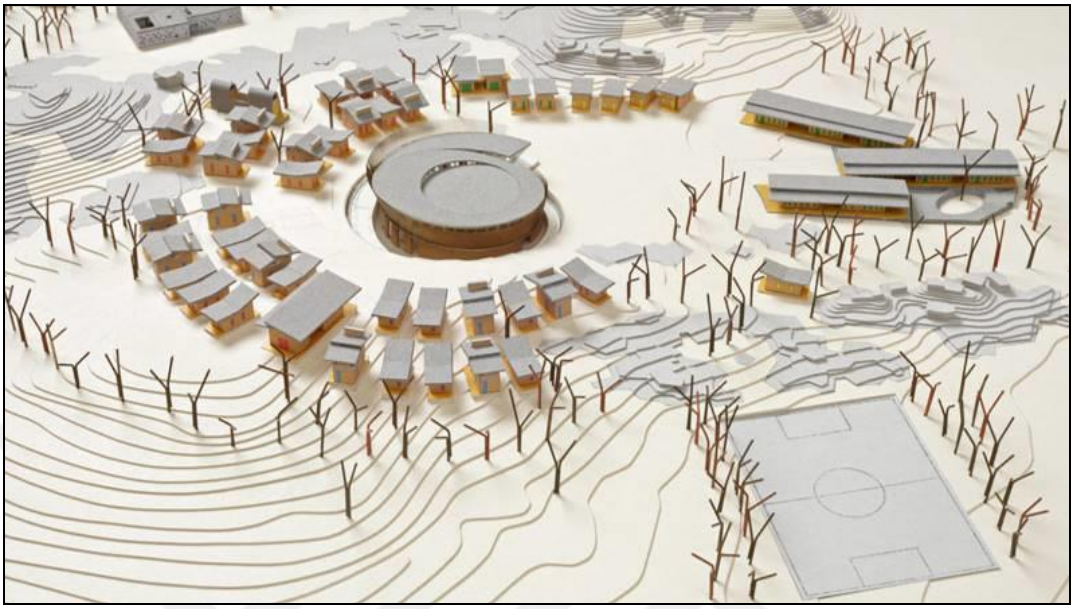
Şekil 3.3 Katılımcılar ile yapılan çalışmalar sonucu geliştirilen konut tipi [86]

3.3.3 İnşaa Sürecine Kullanıcı Katılımı ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Kullanıcının üretim sürecine dâhil olduğu projeler genellikle üretim maliyetini düşürme amacını taşımaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşam kalitesini artırmaya ya da sosyal kaynaşmanın sağlanacağı ortak kullanım alanları veya okul, sağlık merkezi gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler yürütülmektedir. İnşaa sürecine kullanıcı katılımı düşük maliyetlerler ile kullanıcıların yararlanabileceği mekânlar oluşturmanın dışında, katılımcıların meslek öğrenmelerine böylece toplumda istihdam olanaklarının oluşturulmasına fayda sağlamaktadır. Kullanıcı katılımı ile çeşitli uygulamaların yapılması toplumu oluşturan bireylerin birbirleri ile etkileşim kurmalarını sağlayacaktır. Aralarında iş bölümü yapmaları da toplulukta birlik beraberlik ve dayanışma ruhunun oluşmasını sağlayarak sosyal kaynaşmayı artıracaktır.

Film ve tiyatro yönetmeni Cristoph Schlingenseif ve Afrika asıllı mimar Francis Kere yıkıcı bir sel felaketinin ardından Burkina Faso'da yer alan Laongo köyünü sürdürülebilir yeni bir yerleşim modeli oluşturacak şekilde yeniden tanımlamak istemişlerdir. Yerleşke halkın yaşam kalitesini artıracak, kültürel bir merkez olan opera binası ve etrafındaki konut birimlerinin yanısıra eğitim sağlık yapılarından oluşmaktadır (Şekil 3.4, Şekil 3.5). Yerel malzemenin ve yapım tekniklerinin yanısıra betonun da kullanıldığı yerleşke halkın gönüllü katılımı ile inşaa edilmektedir [87]. Ekolojik özelliklerinin yanında güneş panelleri gibi kendi enerjisini karşılamasını sağlayacak teknolojik özellikler de taşıyan

proje tamamlandığında, yerel halkın yaşam kalitesini artırıken içerdiği festival salonu, opera binası, film ve müzik okulu gibi birimler ile sosyal sürdürülebilirliğine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 3.4 Opera köyü modeli [87]

Şekil 3.5 İnşaa halindeki Opera köyü [87]

Benzer bir projede Kamboçya'da Orkidstudio tarafından gerçekleştirilmiştir. Sihanouk Ville şehrinde çeşitli işlikler, bilgisayar odası, yönetim ve sevis birimlerinin yanısıra sabun üretim atölyesi gibi kullanıcılarının gelir elde etmelerini sağlayacak işlevleri olan kültür merkezi, Kamboçyalı kadınlar tarafından inşaa edilmiştir (Şekil 3.6) [88]. Proje

küçük ölçekli de olsa gelişmemiş ülkelerde yaşanan sorunların çözümü için bir model teşkil etmektedir. Katılımcı süreçlere kadınların ve çocukların da dâhil edildiği benzer projelerin geliştirilmesi sosyal sorunların çözülmesine katkı sağlayacaktır.

Şekil 3.6 İnşaa sürecine kullanıcıların katılımı [88]

3.3.4 Kullanım Sürecine Kullanıcı Katılım ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Kullanım süreci kullanıcı dışındaki tüm aktörlerin devre dışı kaldığı ve kullanıcının yapıyı deneyimleme imkânı bulduğu, ihtiyaçlarına göre eklemeler yaparak dönüşüm gerçekleştirdiği bir süreçtir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması bağlamında ideal olan durum, kullanıcının yaşadığı mekâna karşı duyduğu memnuniyetin kullanım aşamasında da devam ediyor olmasıdır. Literatürde kullanım sonrası değerlendirme yöntemleri ile inşaa edilen yapının işlevsel ve teknik olarak kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı tespit edilmektedir. Üretilen yapı tasarlandığı anda ve kullanılmaya başlandığı ilk zamanlarda kullanıcının tüm ihtiyaçlarını karşılıyor olsa bile zamanla değişen şartlara göre kullanıcının memnuniyeti düşebilir. Kullanıcı ilk zamanlarda ihtiyaçlarına uygun tasarlanan yapıda küçük değişiklikler ve düzenlemeler yapmak isteyebilir. Kullanıcının kullanım sürecine katılımı üretilen mekânı benimsemesi ve deneyimleyerek çeşitli değişiklikler yapması ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda kullanıcının mekânda bir süre yaşayıp deneyimledikten sonra küçük müdahaleler

yapmasına imkân sağlayan esnek tasarımlar kullanıcı memnuniyetinin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

3.3.5 Değerlendirme

Örneklerde de görüldüğü gibi yapı üretim süreçlerinin farklı aşamalarında sağlanan kullanıcı katılılmı çeşitli sosyal faydalar sağlamaktadır. Özellikle kentsel tasarım projelerinde ve mahalle ölçeğindeki projelerde planlama aşamasına katılımın kamouyu tarafından memnuniyetle karşılandığı görülmektedir. Yaşadığı çevrenin oluşturulmasında fikri alınıp yürütülen politikalara yön verebildiği hissine kapılan bireylerde yaşadığı çevreye karşı duyulan aidiyet hissi güçlenecektir. Planlama süreçlerine katılım, toplulukta topluluk hissinin oluşmasına, aidiyet ve kimlik duygusunun oluşmasına katkı sağlayacaktır. Tasarım sürecine ve kullanım sürecine katılım ise kullanıcı memnuniyetinin sağlanması ile ilişkilendirilebilir. Kentsel tasarım projelerinden bina ölçeğindeki projelere kadar çeşitli ölçeklerde kullanıcı katılımı sağlanabilir. Kullanıcının deneyimlerini istek ve ihtiyaçlarını tasarımcıya ifade etmesi ve tasarımcının da projelerini kullanıcıya anlayabileceği şekilde aktarması uygulanması zor bir süreç olmasına karşın sonucunda kullanıcının konforuna katkı sağlayacaktır. Dünyada birçok başarılı örneği olan üretim sürecine katılım düşük maliyet ile üretime imkân sağlamakta düşük gelir düzeyindeki katılımcılar için istihdam oluşturmaktadır. Katılımcıların dayanışma göstererek birlikte üretim yapmalarına da imkân sağlayan üretim sürecine katılım bireylerde topluluk hissini güçlendirerek sosyal kaynaşmayı sağlamaktadır. Kullanım sürecine katılım ise mekânın kullanıcı tarafından benimsendiğinin bir göstergesi olarak görülebilir. Kullanıcının kendi konforunu artıracak düzenlemeler yapma imkânının olması yaşam kalitesini artıracaktır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2: Yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımının düzeyleri ve sosyal sürdürülebilirliğe katkısı.

Katılım Düzeyi	Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçüm Çerçevesindeki Faydası
Planlama sürecine katılım	Topluluğun Sürdürülebilirliği (Topluluk hissi, aidiyet, kimlik, sosyal kaynaşma, toplumsal istikrar, sosyal gelişmenin sağlanması)
Tasarım sürecine katılım	Fiziksel ve Psikolojik konfor (Kullanıcı memnuniyeti, sağlık, mutluluk)
İnşaa sürecine katılım	Temel İhtiyaçların Karşılanması (İstihdam, barınma), Sosyal kaynaşma, topluluk hissi
Kullanım sürecine katılım	Fiziksel ve Psikolojik konfor (Kullanıcı memnuniyeti, sağlık, mutluluk), Yaşam kalitesinin artırılması,

3.4 Kullanıcı Katılımlı Projeler ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Çalışmanın bu bölümünde kullanıcı katılımının sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisinin ve katılımcı süreçlerde yaşanan sorunların daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda konut ihtiyacını karşılamaya yönelik, belirli aşamalarında kullanıcı katılımının sağlandığı veya kullanıcı katılımının hedeflendiği projeler incelenmiştir.

Seçilen projeler farklı tasarım ölçeklerinde (değişen miktarda konut birimleri), farklı problemlerin çözümüne yönelik (kentsel çöküntü alanlarının iyileştirilmesi ve deprem sonrası oluşan konut sorununun çözümüne yönelik) ve toplumda ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik konut projeleridir.

Sosyal sürdürülebilirliğin öne çıkan ölçütllerinden olan yoksullukla mücadele, adil gelir dağılımının sağlanması, barınma ihtiyacının karşılanması, demokratik bir toplum için tüm bireylerin topluluğa ve alınan kararlara katılımı gibi konularda taşıdıkları kaygı ile öne çıkan söz konusu projeler incelenmiştir. Projeler bir önceki bölümde tartışılan mimarlık eyleminin süreçlerinde (planlama süreci, tasarım süreci, inşaa süreci, kullanım

süreci) kullanıcı katılımının düzeyi ve katılıma dâhil olan aktörleri bağlamında ele alınmıştır. Ele alınan projelerin kendi içlerinde başarılı veya başarısız olma sebepleri, hedeflerine ne ölçüde ulaşabildikleri, pozitif ve negatif özellikleri tartışılmıştır. İncelenen projeler üzerinden sosyal sürdürülebilirlik katılım ilişkisinin anlaşılmasına yardımcı olması ve sonraki çalışmalara bir altyapı teşkil etmesi için dersler çıkarılmak istenmiştir.

3.4.1 Geleneksel Bir Yaklaşım İle Kullanıcı Katılımının Sağlanması: Hasan Fethi ve Yeni Gurna Deneyimi

Ürettiği projeler ve savunduğu düşünceler ile yoksullar için mimarlığın gündeme gelmesini sağlayan Mısırlı mimar Hasan Fethi'nin Yeni Gurna deneyimi, mimarların toplumu dönüştürme ve yoksulların barınma sorunlarının çözümü, toplumun yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak neler yapabileceğini göstermiştir. Yeni Gurna deneyimi başarısızlıkla sonuçlanmış olsa bile gerçekleştirildiği dönemin şartlarına göre oldukça ilerici bir girişim olması ve mimarların sosyal sorunlar ile başedebilecek donanıma sahip olduklarını göstermesi anlamında önem taşıyan bir katılımcı yaklaşım örneğidir. Modern mimarlık yaklaşımlarının kırsalda yaşayan insanların mekânsal ihtiyaçlarına cevap veremediğinin, yöresel malzeme kullanımı ile kıyaslandığında modern mimarlığın malzeme ve yapım tekniği anlamında da ekonomik olmadığını düşünen Hasan Fethi, yerel malzeme, geleneksel yapım teknikleri ve geleneksel konut tipolojileri üzerine yoğunlaşmış, yakın çevresinde çeşitli uygulamalar yapmıştır [71]. Kırsala olan ilgisi çocukluğuna dayanan Fethi Mısır'da kırsalda yaşayan insanların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi için bir model olmasını umduğu Yeni Gourna deneyimini 1969 yılında kitap olarak yayınlamıştır.

Hasan Fethi'nin ilk kitabı olarak Kahire'de ''Gourna, iki köyün hikâyesi'' adı ile yayınlanan, Yeni Gurna deneyiminin anlatıldığı eser 1973 yılına gelindiğinde İngilizce'de ''Yoksullar İçin Mimarlık'' [89] adında yayımlanmıştır. Kitabın yayınlanmasından sonra Fethi'nin savunduğu düşünceler birçok mimar grubuna ilham olmuştur. 1970 yılında Fransızcası yayımlanan kitabın adının Fransızca çevirisinde ''halk ile birlikte inşa etmek'' (Construire avec peuple) olarak değiştirilmesi Hasan Fethi'nin

asıl amacının zaman içinde daha iyi anlaşıldığının bir göstergesi olmuştur (Özkan, 2005) [90]. Fethi'nin ''yerel bilgi'', ''yerel mimarlık'' ve ''kullanıcı katılımı'' konularında önemli bir deneyimi olan ''Yeni Gurna'' nın hikâyesinin anlatıldığı kitabı 2010 yılında Serpil Özaloğlu'nun çevirisi ile ''Katılımcı Mimarlık'' [91] adı ile yayımlanmıştır [92]. Özaloğlu çevirisi için yazdığı önsözde Yeni Gurna'nın hikâyesini ''Sonu hüzünlü biten, oldukça duygusal ve romantik mimari bir masal'' olarak betimlemiştir.

''Prelüd'', ''Koro'', ''Füg'' ve ''Son'' bölümlerinden oluşan kitabın ''Yerel mimarlık'' araştırmalarının ilk örneğini oluşturan ''Prelüd'' bölümü Mısır'da yüzyıllardır kullanılan geleneksel yapım yöntemleri ve yerel malzeme olan kerpiçin kullanılması ile çok ucuza, güzel çevreler inşa edilebileceğini belirtmektedir. Fethi kitabın ''Koro'' başlıklı ikinci bölümünde katılımcı mimarlık uygulamalarını tartışmaktadır. İthal mimarlık yaklaşımlarından uzak durulması gerektiğini savunurken, Yeni Gurna deneyiminde köyün sosyo-ekonomik, demografik ve sosyo politik arka planını göz önünde bulundurarak, her ailenin gereksinimlerine göre farklı tasarımlar sunduğunu belirtmiştir. Mısır'ın kırsal konut sorununu çözmeye ve kırsal kesimin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik bir model ortaya koymuştur [91]. Kitabın üçüncü bölümü olan ''Füg''de ise Yeni Gurna projesinin başarısız olma sebepleri belirtmiştir. Bu bölüm aslında günümüzde müşteri olarak görülen kullanıcının tekrar bir katılımcı olarak mimarlık eylemine dâhil edilmesinde yaşanılan zorlukları, uyuşmazlıkları ve bürokratik engelleri açıklamaktadır. Bu bağlamda Yeni Gurna deneyimi konut üretiminde kullanıcı katılımının sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisinin anlaşılması ve katılımcı bir yaklaşım geliştirilebilmesi için tartışılabilecek örneklerden biri olarak ele alınmıştır.

Hasan Fethi'nin konut planlarını oluştururken yerel bilgiyi kullanması kullanıcının tasarıma aktif olarak katılımı anlamına gelmese de sonuç ürününün uygulanabilirliği ve kullanıcının ihtiyaçlarını karşılama oranının yüksek olması süpriz olmayacaktır. Ayrıca maliyetleri düşürmek ve istihdam sağlamasının yanısıra çeşitli sosyal faydalar da sağlayan kullanıcı ile birlikte inşa etme fikri ile kullanıcının inşaa aşamasına da katılımı anlamına gelmektedir. Fethi'nin Yeni Gurna'da gerçekleştirdiği kullanıcı ile inşaa etme fikri bir dönem İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmekte olan ülkelerde ve Üçüncü Dünya ülkelerinde Marshall yardımı ile gerçekleştirilen uluslararası mimarlık örneklerine bir baş kaldırı olarak görülmüştür. Bir süre sonra popüleritesini yitiren

katılımcı mimarlık son yıllarda tekrar gündeme gelmiştir [81]. Hasan Fethi'nin yaklaşımı günümüz dünyasının en büyük sosyal problemlerinden biri olan yoksulların barınma sorununun çözülmesi için yol gösterici olabilir. Özkan (2005) [90], toplumun gelir düzeyi düşük kesimini hedefleyen mimarlık akımlarının '' Teknoloji Ağırlıklı Yaklaşımlar'', Alt Yapı Öncelikli Çözümler'' ve ''Ekonomik Destek Süreçleri'' olmak üzere üç farklı yaklaşım üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda mimarlık disiplininin yerel gelenek ve zekâyı çağdaşlaştırıp günümüz şartlarına uyarlanmasının gerekliliğini savunan Hasan Fethi'nin amacının yoksullar için yerel gereçlerden küçük bir teknoloji girdisi ile üretilebilen sürdürülebilir projeler yaratmak olduğunu belirtmiştir.

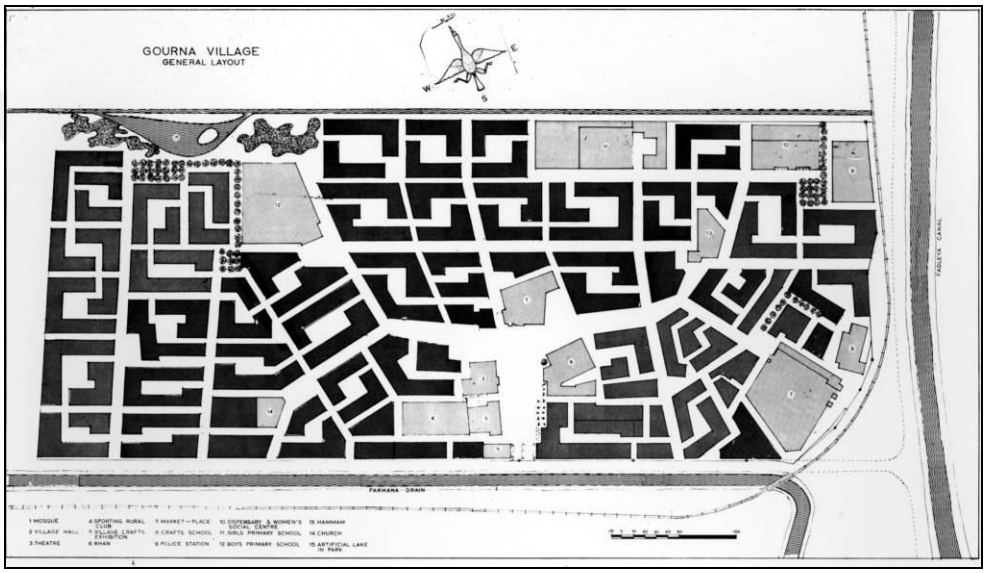
3.4.1.1 Planlama Süreci ve Gurna Köyü'nün Durumu

Yeni Gurna köyünün tasarım ve inşaa süreci 1945 yılında hükümetin isteği ile başlamıştır. Köy halkının desteğinin giderek düşmesi, bürokratik engeller ve maddi yetersizlikler sebebi ile yarım kaldığı 1948 yılına kadar devam etmiştir [71]. Hükümetin köyün yerini değiştirme kararı alması ise 50 yıldır esas geçim kaynağı mezar hırsızlığı olan 7000 kişinin yaşadığı Gurna köyünün arkeolojik değere sahip Thebes mezarlarının üzerine ve çevresine kurulmuş olmasıdır. Bu iş için kırsala yönelik çalışmaları ile bilinen Hasan Fethi'den yardım istenir [93]. Hasan Fethi'nin işi kabul etmesi ile Yeni Gurna'nın inşaa edileceği arazi belirlenmiş ve çalışmalara başlanmıştır. Planlama sürecinde yani yaşadıkları evleri terk edip, sıfırdan inşa edilecek yeni bir köyde yaşamaya başlamaları kararının alınmasında Gurna halkının herhangi bir talebi olmamış, hükümetin isteği ile projeye başlanmıştır.

3.4.1.2 Tasarım Süreci

Köy halkı aynı zamanda başlıca geçim kaynakları da olan köylerini kolayca terk edip, yeni bir yerleşmeye gelmek istememektedir. Hasan Fethi'nin mimari bir projeden öte, köylülerin sosyo-ekonomik durumlarına ve sosyolojik yapılarına uygun bir çalışma yapması gerekmiştir (Özaloğlu, 2009) [93]. Bu bağlamda Yeni Gurnalıların artık mezar soygunculuğu yapmamaları için çeşitli istihdam kolları oluşturulmasını amaçlamış; dokumacılık, çömlekçilik gibi zannatların gelir kaynağı olarak değerlendirilmesi için her

usta ve zanaatkârın aileleri ile birlikte kalabilecekleri, içinde zanaatlarını öğretebilecekleri işlikler, satış birimleri bulunan, Yeni Gurna ekonomisini kalkındıracak bir zanaatkârlar hanı tasarlamıştır. Gurnalı gençlerin meslek edinmelerini sağlayacak çeşitlik işliklerin yanı sıra camii, pazaryeri, tiyatro, okullar, hamam gibi köylülerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kamusal yapılar inşaa etmiştir. Yeni Gurna'nın planlanmasında köy halkının akrabalık ilişkilerini de göz önünde bulunduran Hasan Fethi, Gurna'da birbirinden açıkca ayrılmış dört ayrı bölgede yaşayan beş farklı kabile için ana bir meydan ve bu meydana ana yollarla bağlanan dört ayrı mahalle tasarlamıştır (Şekil 3.7),(Şekil 3.8).

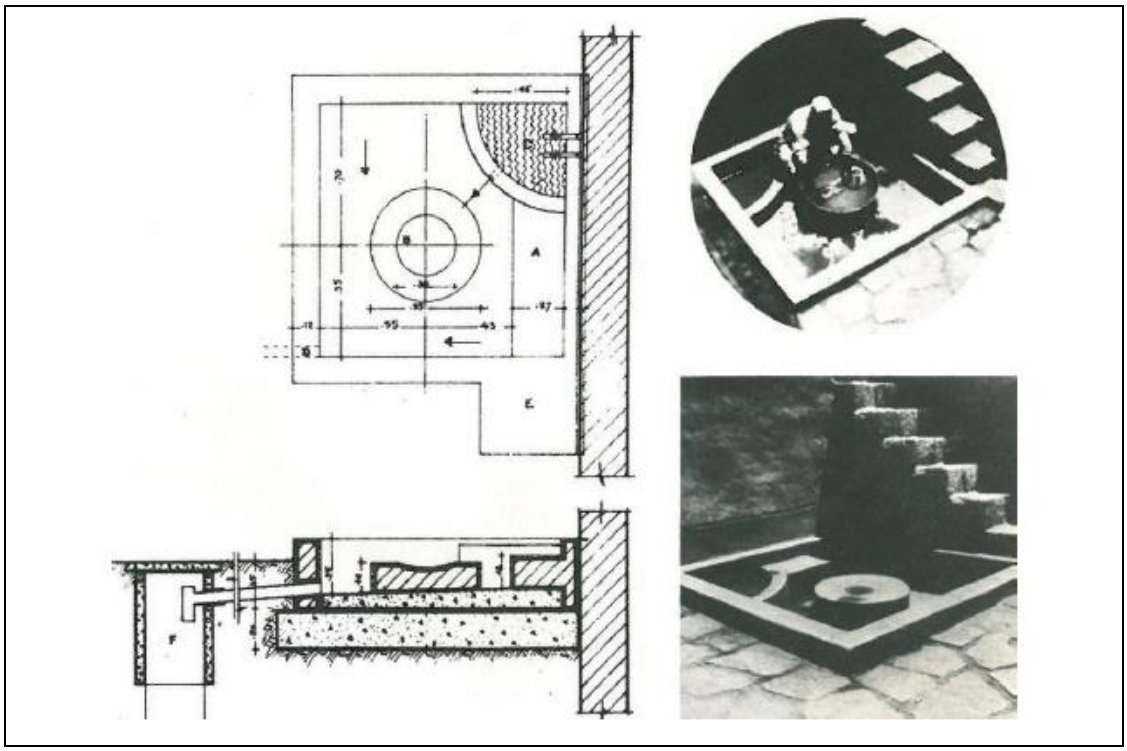

Şekil 3.7 Yeni Gurna Vaziyet Planı [91]

Şekil 3.8 Yeni Gurna'nın Havadan Görünümü [94]

Hasan Fethi projenin başlangıcında köy halkı ile müzakerelerde bulunmuş, bilgi toplamıştır. Onların yaşam tarzına uygun tasarımlar geliştirmiştir. Köy halkının günlük hayatını, alışkanlıklarını gözlemleyen Hasan Fethi su temini, yemek pişirilmesi, çamaşır yıkanması, tuvalet atıklarının uzaklaştırılması gibi konularda geleneksel bilgiyi kullanarak yeni tasarımlar gerçekleştirmiştir (Şekil 3.9). Hasan Fethi'nin Yeni Gurna'da saha çalışmaları ve mulakatlar ile kullanıcının görüşlerini alması, alışkanlıklarını gözlemleyip elde ettiği veriyi tasarıma yansıtması sonuç ürününün ihtiyacı karşılama olasılığını artırarak kullanıcının yaşam kalitesini, dolayısı ile kullanıcı memnuniyetini artıracak bir yaklaşımdır.

Şekil 3.9 Yeni Gurna'da Hasan Fethi'nin kendi gözlemleri sonucu tasarladığı yıkama birimi [91].

3.4.1.3 İnşa Süreci

Yeni Gurna'nın inşaası için ayrılan kaynaklar kısıtlıdır. Maliyetinin düşük olması sebebi ile geleneksel yöntemlerle inşaa edilen köyde kerpiç tuğla kullanmıştır (Şekil 3.10). Üretilmesi oldukça kolay bir eleman olan kerpiç için gerekli malzemeler köyden elde edilebilmektedir. Bu nedenle standart boyutta ve kalitede kerpiç üretilebilmesi için bir kerpiç ocağı kurulmuştur. Köyün inşaasında çalışacak insan gücü bulmakta da çeşitli

zorluklarla karşılaşan Hasan Fethi, bir köyü inşaa edecek iş gücünü dışarıdan para karşılığı gelecek insanlarla karşılamanın zorluğunun ve ekonomik olmayacağını bilmektedir. Hasan Ferhi'ye göre sözleşme ile dışarıdan tutulan ustaların inşaa ettiği köy zamanla çürüyüp dökülmeye başlayan ölü bir nesne olurken kendi sakinleri tarafından inşa edilen köy yaşayıp gelişebilen canlı bir organizma gibi olacaktır [91]. Fethi, geleneksel olarak köyde birisi ev inşa ederken yardımsever komşuların gönüllü olarak hiçbir ücret almaksızın birbirlerine yardım ettiği imece sisteminden yararlanabileceğini düşünmüştür. Böyle bir imece sisteminin kurulmasının mümkün olması için ise öncelikle köy halkının eğitilmesi gerekmektedir. İlk etapta inşaa edilecek kamu yapılarında çalışmak üzere devlet tarafından gönderilen mimar ve ustabaşları köylülere bu zanaatleri öğretecek böylece meslek edinen köylüler konutlarının inşaasında yer alabileceklerdir. İnşa sürecinde köylülerin aktif olarak görev almaları böylece geçimlerini sağlayacakları bir meslek edinmelerini amaçlayan bu sistem çeşitli sosyal faydalar da sağlayacaktır. Duvar örme, kerpiç karma gibi çeşitli zanaatları öğrenen köy halkı artık geçimlerini mezar soyguculuğu ile sağlamayacak, kendi köylerinin inşaasında görev alıp meslek edineceklerdir.

Şekil 3.10 Yeni Gurna'dan bir görünüm [94]

3.4.1.4 Kullanım Süreci ve Başarısız Olma Sebepleri

1945 yılında yapımına başlanan Yeni Gurna Köyü üç yıllık bir sürecin sonunda bürokratik engeller ve köy halkının desteğinin düşmesi sonucu yarım kalmıştır [93]. Fethi 1969 yılında yayımladığı ve tüm süreci anlattığı Gurna: İki Köyün Hikâyesi [95] adlı

kitabında, projenin neden başarısız olduğunu paylaşmıştır. Hasan Fethi yaşağı zorlukları, bürokratik engellemeleri dile getirirken mezar soygunculuğu işini bırakmak istemeyen köylülerin Yeni Gurna'ya taşınmayı hiçbir zaman düşünmediklerini, taşınmak isteyenlerinse köy halkı tarafından hainlikle suçlandıklarını belirtmiştir [91]. Hasan Fethi ile yönetim arasındaki koordinasyon eksikliği, komplolar, yolsuzluk iddiaları ve bürokratik engellerin yanısıra sel baskını, yerel malzemeye ulaşımdaki güçlükler, yaşanılan talihsizlikler, aktörlerin beklentilerinin farklı olmaları ve projenin kullanıcıları olan köylülerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar da projenin başarısızlıkla sonuçlanmasında etkili olmuştur [94]. Fethi ayrıca dünyanın en yoksul köylülerinin yaşam standardının ve kültürünün, katılımcı yapılaşma sayesinde yükseltilebileceğini, inşaa sürecine katılımın kırsal konut sorununa yeni bir yaklaşım anlamına geldiğini, bu yaklaşımın ise kültürel ve ekonomik sorunlar gibi mimarın ilgisini çeken teknik sorunlardan daha fazlasını içerdiğini belirtmiştir. Hasan Fethi Yeni Gurna projesi ile Mısır'ın kırsal dönüşümü için bir model proje ve organizasyon önermiş; köy ölçeğindeki katılımı kırsalın geneline yayarak yeni bir bilinç oluşturmayı hedeflemiştir [93].

Hasan Fethi Yeni Gurna'da köy halkına meslek edindirmeyi ve proje maliyetini düşürmeyi amaçlayarak katılımcı bir üretim modeli ortaya koymuştur. Kullanıcının ihtiyaçlarına cevap verecek geleneksel yapım yöntemlerinin ve plan tipolojilerinin kullanılması projenin öne çıkan özellikleridir. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ele alındığında tamamen boş bir alana sıfırdan yeni bir yaşam alanı inşaa edilirken kullanıcının ihtiyaçlarının tespit edilmesi, kullanıcıların yerleşkeye sosyo-ekonomik düzeylerine göre yerleştirilmesi dikkat çekicidir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak yerleşimcilerin sosyo-ekonomik şartları, kültürlerindeki ve yaşamsal faaliyetlerdeki farklılıkların göz önünde bulundurulması kullanıcı memnuniyetinin ve aidiyet duygusunun geliştirilmesine yöneliktir. İnşa sürecinde köylülerin aktif olarak yer alması ise temel ihtiyaçların karşılanması noktasında sosyal sürdürülebilirliğin önemli bir bileşeni olan istihdamın yaratılmasına katkı sağlamıştır. Hasan Fethi 1969 yılında Yeni Gurna'yı ziyaretini anlatırken köyde değişen ve gelişen tek şeyin diktiği ağaçlar ve köyün inşaa sürecinde eğitilen, kazandıkları becerileri kullanarak o bölgede çalışan kırk altı duvar işçisi olduğunu belirtmiştir [91].

3.4.2 Kullanıcı İle Birlikte İnşa Etmek: Quinta Monroy Konut Projesi

Quinta Monroy Konut Projesi 2003 yılında Şili'nin Iquique şehrinde yer alan gecekondu bölgesinde yaşayanların konut ihtiyacını karşılamak ve yaşam kalitelerini yükseltmek üzere gerçekleştirilmiştir. Sosyal konutların inşaa edilmesine kullanıcı katılımlı bir yaklaşım örneğidir. Quinta Monroy projesi ve projenin mimarı Alejandro Aravenanın benzer uygulamaları, sosyal sürdürülebilirlik-kullanıcı katılımı ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Enformel konut yerleşkelerinin fiziksel kalitesinin artırılıp kent ile olan ilişkisinin yeniden kurulması, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki konut sıkıntısının kullanıcı katılımıyla ekonomik bir şekilde çözülmesi gibi konuların tartışılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmüş ve bu çalışma kapsamında incelenmeye değer görülmüştür.

3.4.2.1 Latin Amerika'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Mimar Alejandro Aravena

Latin Amerika, nüfusun %78'ten fazlasının yaşadığı birbirine bağlanmış şehirleri ile kentleşme oranının en yüksek olduğu kıta özelliği taşımaktadır. Latin Amerika aynı zamanda vergi mükelleflerinin nüfusun sadece %30'unu oluşturması ile dünyanın en büyük kayıt dışı ekonomisine sahiptir. Bu şartlar altında konut sıkıntısının üstesinden gelmek, oldukça karmaşık bir konudur. Birçok yoksul toplulukta olduğu gibi Latin Amerika'da da konut sıkıntısı enformel yollar ile çözülmekte, bu da çeşitli toplumsal sorunlara, sıkıntılara ve sağlık problemlerine sebep olmaktadır. Habitat-BM verilerine göre Latin Amerika nüfusunun %23,5'i gecekondularda yaşamaktadır ve toplumun konut ihtiyacının yaklaşık olarak 50 milyon olduğu belirtilmektedir. Brezilya ve Şili gibi ülkeler oldukça başarılı katılımcı bütçe ve kentsel iyileştirme projeleri ile Latin Amerika'nın konut sıkıntısının giderilmesi ve kentsel altyapının iyileştirilmesi anlamında diğer gelişen ekonomilere kıyasla sosyal olarak çok daha aktif ve başarılı olmuştur (Hawkins, 2014) [96]. Alejandro Aravena küresel konut krizine ve günümüzün sosyo-ekonomik problemlerinin çözümüne yönelik çalışmaları ile tanınmaktadır. Aravena düşük gelir grubunun konut ihtiyacının karşılanması ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine yönelik çözümleri ile 2016 yılında Pritzker Mimarlık Ödülü'ne layık görülmüştür. Alejandro Aravena'nun Şili hükümeti ile birlikte yaptığı çalışmalar Şili'de sosyal konut üretimine ve gecekondu bölgelerinin fiziksel şartlarının iyileştirilmesine

önemli katkılarda bulunmuştur. Quinta Monroy, Alejandro'nun kurucusu olduğu Elemental şirketinin gerçekleştirdiği toplam 2500 birimden oluşan sosyal konut projelerinden biridir [97].

3.4.2.2 Planlama Süreci

Quinta Monroy, Şili'nin Iquique şehrinin kent merkezinde yer alan ve ilk gecekonduların 1960'larda görülmeye başlandığı enformel bir yerleşim alanıdır. 2000 yılında 5000 m^2 lik alanda 100 aile gecekondularda ve sağlıksız koşullarda yaşamaktadır. Yerleşim biriminin şehir merkezi gibi çok değerli bir alanda yer alması sebebi ile tüm çabalar burada yaşayan aileleri başka bir yere taşımaya odaklanmıştır. Ancak aileleri şehrin kenar bölgelerine taşımaya yönelik tüm çabaların başarısızlıkla sonuçlanması üzerine hükümet yetkilileri aileleri taşımak yerine mevcut yerleşkeyi yasal hale getirmeye karar vermişlerdir [98]. Planlama süreci kullanıcıların taleplerinin hükümet tarafından kabul edilmesi ile sonuçlanmıştır. 2003 yılında harekete geçen Şili hükümeti bu bölgede yaşayan yaklaşık yüz hanelik düşük gelirli bir topluluk için konut inşa etmek üzere, mimar Alejandro Aravena tarafından kurulmuş mimarlar, mühendisler, sosyal uzmanlar ve yüklenicilerden oluşan bir şirket olan Elemental'i görevlendirmiştir. Projenin bütçesi arazi temini, altyapı ve bina için birim başına 7500 dolar olarak belirlenmiştir [99].

3.4.2.3 Tasarım ve İnşa Süreci

Proje için ayrılan bütçenin çok kısıtlı olması, küçük ve kötü konutlar inşa etmek istemeyen Elemental'i, mimarinin yardımı ile yeni çözümler üretmeye zorlamıştır. Aravena, bütçenin düşüklüğü karşısında tamamlanmış ama kullanıcıların ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayan kötü konutlar üretmek yerine iyi bir konutun yarısını inşaa etmeyi tercih etmiştir (Şekil 3.11). Aravena'nın bu yaklaşımı sayesinde yarısı inşaa edilmiş ve kalan yarısı boş bırakılmış konutlar zaman içinde kullanıcılar tarafından inşaa edilecektir (Şekil 3.12).

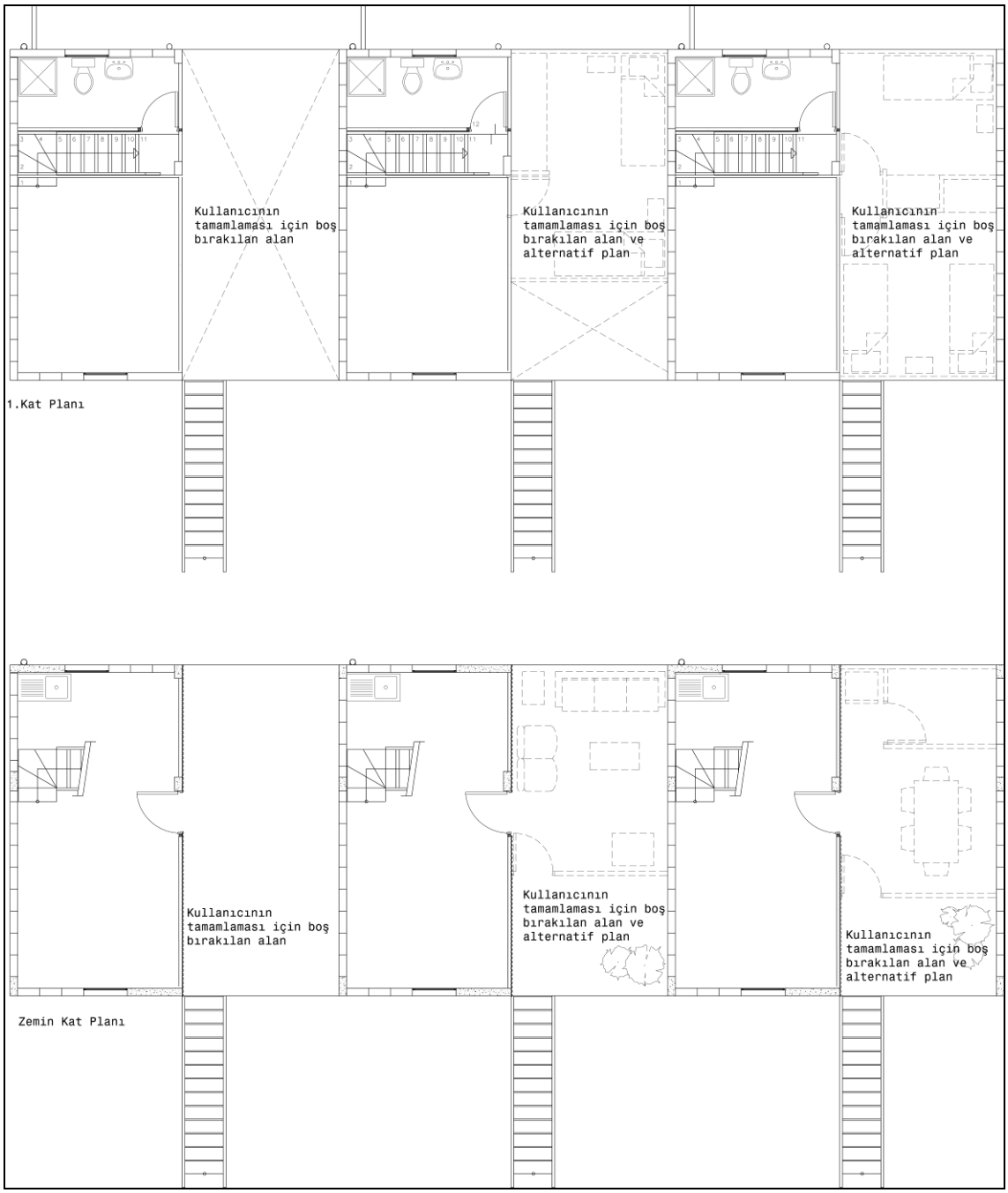

Şekil 3.11 Quinta Monroy konut yereşkesi vaziyet planı [99].

Şekil 3.12 Yarısı inşaa edilmiş ve kullanıcılarının taşınmasına hazır konut birimleri [99].

Elemental'in bulduğu çözüme göre her şeyi küçük olan 30'm^2 lik bir konut yerine, kullanıcını tüm temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış ancak yarısı inşa edilmiş 72'm^2 lik bir konut üretilmiştir. Mutfak, banyo ve merdiven gibi kısımlar ile teknik açıdan yapımı zor kısımlar hükümet tarafından üretilerek teslim edilmiştir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13 Quinta Monroy konut yereşkesi kat planları [99].

Konutlara yerleşen ailelerin konutun kalan diğer yarısını kendi ihtiyaçlarına göre zamanla tamamlanması planlanmıştır. Böylece kullanıcı ailelerin kendilerine bırakılan boşluklara zamanla kendi ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli eklemeler yaparak yerleşebilecekleri düşünülmüştür. (Şekil 3.14) Bu çözüm sayesinde aileler zamanla maddi imkânları el verdiği kadar yaşam alanlarına çeşitli eklemeler yapabilecek, böylece yaşam koşulları düzelirken konutlarının değeri de giderek artacaktır.

Şekil 3.14 Kullanıcıların taşınması ve kalan yarısını inşaa etmeleri sonrası birimlerinin yeni hali [99].

Şekil 3.15 Kullanıcıların taşınmasının ardından ortak kullanım alanından görünüm [99].

3.4.2.4 Kullanım Süreci ve Değerlendirme

Elemental'in getirdiği bu katılımcı üretim anlayışı kullanıcı ailelerin evlerini ihtiyaçları ve maddi imkânları doğrultusunda zamanla belirlenen standartlara göre şekillendirmesine imkân vererek mimarinin başta yoksulluk ve konut sıkıntısı olmak üzere günümüz toplumsal sorunlarına çözüm olabileceğinin örneklerinden biri olmuştur. Yerleşim alanının maddi değerine rağmen kullanıcıların yaşadıkları yerden taşınmak zorunda kalmadan yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ailelerin projeye olan desteğini ve memnuniyetlerini arttırmıştır. Başarılı bir şekilde sonuçlanan Quinta Monroy projesi gelecekteki projelerede bir model olmuştur. Elemental grubu 2010 yılında Meksika'da Monterrey konut projesini, Şili'de ise yine aynı kullanıcı katılımlı üretim modeli ile Villa Verde konut projesini gerçekleştirmiştir [100].

3.4.3 Türkiye'de Kullanıcı Katılımının Sağlandığı Projeler

Yapılı çevrenin şekillenmesinde üretim süreçlerine değişen düzeylerde kullanıcı katılımının sağlanması dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de zaman zaman başvurulan bir yöntem olmuşur. Ülkemizdeki kullanıcı katılımlı projeleri toplumun dar gelirli kesiminin yaşadığı kentsel çöküntü bölgelerinin fiziksel şartlarını iyileştirmeyi amaçlayan girişimler ve 17 ağustos 1999 yılında yaşanan deprem sonrası oluşan konut ihtiyacını hızlı ve ekonomik şekilde gidermeyi amaçlayan girişimler olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Ankara tarihi kent merkezi İstiklal Mahallesi iyileştirme projesi, kent içersinde kalmış tarihi bir konut alanı olan İstiklal mahallesinin katılımcı bir yaklaşımla restore edilmesini ve korunmasını amaçlayan bir girişimdir. Çalışma 2007 yılında mimarlık, planlama, restorasyon ve sosyoloji gibi farklı alanlardan 40 araştırmacının katıldığı, tarihi mahallelerin korunmasına yönelik bir Avrupa Birliği projesi olarak başlamıştır. İstiklal mahallesi tarihi yapılara müdahale yapılamadığı için fiziksel kalitesi düşük olan ancak kimliği ve koruduğu sosyal özellikleri olan bir konut alanıdır. Çalışma kapsamında mahallelli ile çeşitli toplantılar, ev ziyaretleri, anket çalışmaları ve çalıştaylar yapılmıştır. Yapılan çalıştaylara Altındağ belediyesi de davet edilerek mahallenin özel girişimciler tarafından kulanılmasıyla veya müze şeklinde değerlendirilmesi yerine kullanıcıları ile birlikte korunması fikrini benimsemeye başlaması sağlanmıştır. Ancak proje yaşanılan

çeşitli yönetimsel sorunlar sebebi ile yarım kalmıştır [84]. Mahalle ölçeğinde mevcut sosyal dokunun korunması ve fiziksel şartların iyileştirilmesini hedefleyen katılımcı yaklaşımlardan biri de Alternatif Sulukule deneyimidir. 2009 yılında TOKİ tarafından Sulukule'de yapılacak olan yenileşme projesinin tepki görmesi üzerine TOKİ'ye sunulmak üzere katılımcı yaklaşımla bir proje geliştirme fikri ortaya çıkmıştır. Sulukule atölyeis tarafından yürütülen ve sosyo-ekonomik ve mekânsal iyileştirmeyi amaçlayan bir kültürlel sürdürülebilirlik projesi idare tarafından kabul görmemiştir.

Katılımcı projelerden biri de Ankara da Çankaya belediyesi sınırları içersinde bulunun Bademlidere bölgesinde yaşayan çocuklar için, çocukların ve mahallelinin katılımı ile açık alan üretmeyi hedefleyen Çocuk Çekim Merkezi deneyimidir. Proje, Dünya Bankası Türkiye Ofisinin açtığı Türkiye Yaratıcı Kalkınma Fikirleri yarışmasında ödül almıştır. Bir gecekondu bölgesi olan Bademlidere'de çocuklar ile okulda, arazide ve kent hurdalığında çeşitli atölye çalışmaları yapılmıştır. Çocuk çekim merkezinde kullanılacak malzemelere ve yer alacak etkinliklere çocuklar ile yapılan çalışmmalar ile karar verilmiştir. Ancak bu girişim de çeşitli aksaklıklar yüzünden başarızılık ile sonuçlanmıştır [93].

3.4.3.1 17 Ağustos Depremi ve Kalıcı Deprem Konutlarının Üretimi

Çok sık aralıklarla tekrarlanan küçük ölçekli depremlerin yanı sıra kırsal ve kentsel yerleşkelerde çok büyük can ve mal kayıplarına yol açan büyük ölçekli depremlerin de yaşandığı ülkemiz aktif fay hatları üzerinde yer almaktadır. 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde Doğu Marmara bölgesinde Kocaeli, Düzce, Yalova ve İstanbul'u etkileyen depremler meydana gelmiş çoğunluğunu konutların oluşturduğu binlerce bina yıkılmıştır. Deprem sonrası ortaya çıkan konut açığının giderilmesine yönelik olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile Başbakanlığa bağlı proje uygulama birimi tarafından 27 ayrı alanda kalıcı deprem konutları inşaa edilmiştir [101]. Deprem gibi yıkıcı doğal afetler sonrasında kısa sürede çok fazla sayıda konutun üretilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çeşitli aktörlerin dâhil olduğu süreçler sonucunda üretilen deprem sonrası kalıcı konutlarda çoğunlukla karşımıza çıkan, kullanıcının ihtiyaçlarının ve görüşlerinin göz ardı edilerek birbirinin tekrarı şeklinde üretilmiş sosyal konut projelerinin çeşitli sorunlara sebep olduğudur. Konutu kullanacak insanların yaşam

şekilleri, alışkanlıkları ve sosyo-ekonomik durumları gözardı edilerek üretilen projeler kullanıcının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamakta ve yaşam kalitelerinin düşmesine sebep olmaktadır. Deprem sonrası inşaa edilecek kalıcı konutların, kentin kimliğine katkı sağlamaları, kullanıcısının ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanarak insanların kendilerini içinde huzurlu ve rahat hissedecekleri, yaşam kalitelerini artıracak nitelikte olmaları sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ideal bir durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda kullanıcı katılımlı deprem sonrası kalıcı konut üretimi deneyimleri yıkıcı bir felaketin ardından yaşam koşullarının geliştirilmesi ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için önem taşımaktadır.

17 ağustos 1999 Marmara Depreminden sonra yapılan kalıcı konutların büyük çoğunluğu çeşitli devlet kurumları ve yardım kuruluşları tarafından inşaa edilerek depremzedelere tahsis edilmiştir. Kalıcı konutların inşaa edilmesi kendi evini yapmak isteyen depremzedeye kamu bankaları tarafından mikro kredi sağlanması şeklinde de olabilmektedir. Ülkemizde kullanıcıların yaşayacakları konutun ve yerleşkenin üretim süreçlerine katılımlarının sağlandığı, kullanıcıların birbirlerinin yanısıra mimarlar, müteahhitler ve plancılar gibi sürecin diğer aktörleri ile de etkileşim halinde olmalarına imkân sağlayan katılımcı üretim pratikleri de gerçekleştirilmiştir.

17 ağustos 1999 yılında yaşanan deprem sonrası üretim ve tasarım süreçlerinde kullanıcı katılımının sağlandığı çeşitli projeler de gerçekleştirilmiş ve çoğunluğunda başarılı olunmuştur. İnşaa edilen deprem sonrası konutlarından Beyiciler, Umcor ve Gölyaka konutları kullanıcıların inşaa sürecine katılım gösterdikleri başarılı projelerdendir. Çalışma kapsamında ele alınan projeler değerlendirildiğinde deprem sonrası konutlarının üretiminde, kentsel çöküntü bölgelerinin fiziksel şartlarını iyileştirmeyi amaçlayan girişimlere göre daha başarılı olunduğu sonucu çıkartılabilir.

17 Ağustos 1999 Marmara depremi sonrası bölgede kullanıcı katılımı ile inşaa edilen kalıcı konut yerleşkelerinin sayısı sınırlıdır. Bunlardan 168 müstakil konutun inşaasını kapsayan Beyiciler projesinde konutlar iki katlı olacak şekilde tasarlanmış ve üst katların sadece kaba inşaatları tamamlanıp kalan kısımlarını kullanıcıların tamamlanması sağlanmıştır. Bir diğer inşaa sürecine kullanıcı katılımı ile inşaa edilen Gölyaka imece evleri projesidir. Dört köyde toplam 191 aileye konut inşaa edilmesinin

hedeflendiği projede konutların bir kısmı kendi evini yapana kredi sağlanması şeklinde inşaa edilirken bir kısmıda her aileden bir kişinin en az 50 iş günü konutun inşaasında görev alması şeklinde imece usulü ile inşaa edilmiştir. Önceki bölümlerde detaylı şekilde ele alınan Beriköy projesinde de inşaa sürecine kullanıcı katılımının hedeflenmiştir. Henüz inşaa süreci başlamamış olan Beyköy projesinde ise tasarım aşamasına kullanıcı katılımı sağlanmıştır. Projenin inşaa sürecininde katılımcı bir şekilde yürütülmesi hedeflenmektedir. 17 Ağustos 1999 depremi sonrası kullanıcı katılımı ile üretilen yerleşkelerden biri Düzce ilinin Gümüşpınar köyünde inşaa edilen Umcor yerleşkesidir. Çalışmanın ileriki bölümünde Umcor yerleşkesinde kullanıcı katılımının sosyal sürdürülebilirliğe etkisinin test edildiği bir alan çalışması yapılmıştır. (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 17 Ağustos depremi sonrası kullanıcı katılımı ile inşaa edilen deprem sonrası kalıcı konutları.

Proje	Projenin İçeriği	Kullanıcı Katılımı Düzeyi
Beyiciler (Düzce)	168 iki katlı konut birimi (42 blok), ve sağlık merkezi	İnşaa sürecine kullanıcı katılımı sağlanmıştır.
Beriköy (Söğütlü-Sakarya)	50 konut birimi ve ortak kullanım alanları	İnşaa sürecine kullanıcı katılımı planlanmıştır.
Beyköy (Düzce)	389 konut birimi ve sosyal donatı alanları.	Tasarım sürecüne katılım sağlanmıştır. İnşaa sürecine katılım planlanmaktadır.
Gölyaka (Düzce)	191 konut birimi (dört köyde dağınık şekilde inşaa edilmiştir.)	İnşaa sürecine kullanıcı katılımı sağlanmıştır.
Umcor (Gömüşpınar-Düzce)	111 müstakil konut birimi.	İnşaa sürecine kullanıcı katılımı sağlanmıştır.

3.4.3.2 Teknoloji ve Kullanıcı Katılımı İle Bilinçli Toplum İnşa Etmek: Beriköy

Beriköy projesi 2003 yılında Rukiye Devres başkanlığında kurulan ‘’Yaşanabilir Ortamlar Yaratma Vakfı’’(YAY) tarafından, Sögütlü'ye 1,5 kilometre uzaklıkta Türk ve yabancı kuruluşların katkılarıyla hayata geçirilmiş bir deprem sonrası kalıcı konut projesidir. Beriköy Paylaşan Toplum Projesi ismi ile bilinen ve vakıf tarafından 30 dönümlük arazide yapımına başlanan projede 17 Ağustos 1999 Depremi'nde evsiz kalan yoksul aileler için yeni bir yaşam alanı kurulması planlanmıştır. Projede çevreci teknolojilerin kullanılması ve kullanıcıların kendi konutlarının inşaasında aktif rol almaları hedeflenmiştir. Proje çeşitli sorunlar nedeni ile başarısızlıkla sonuçlanmış planlanan 50 konuttan sadece sekiz tanesi tamamlanabilmiştir.

3.4.3.2.1 Planlama Süreci ve Projenin Aktörleri

Beriköy projesi 17 Ağustos depreminde etkilenen, devletten herhangi bir hak talep edemeyecek durumdaki 50 ailenin konut ihtiyacını karşılama amacı ile bir araya gelen yardım kuruluşları tarafından başlatılmıştır. Projenin başlıca aktörleri Rukiye Devres başkanlığında kurulan ‘’Yaşanabilir Ortamlar Yaratma Vakfı’’ (YAY), çevre ve kültür ağırlıklı yayınlar ve akademik araştırmalar yapan Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ile bir sivil toplum örgütü olan Habitat For Humanity İnternational (Uluslararası İnsan Yetiştirme Örgütü)'dür. Projenin mimari tasarımı Massachusetts Institute of Technology’den (MIT) Profesör Jan Wampler tarafından yapılmıştır. Prof. Wampler benzer konut projelerini Porto Riko, Honduras, Pakistan, Hindistan ve Çin’de de gerçekleştirmiştir [102].

Projenin diğer aktörleri olan kullanıcıların 20 yıllık bir süre içinde küçük taksitler ödeyerek ev sahibi olmalarının hedeflendiği projede, maliyetleri düşük tutabilmek için kooperatif yapısının oluşturulması ve konut sahiplerinin yerleşkenin inşasında bizzat görev almaları ön görümüştür. Yerleşkeye kabul edileceklerin, yerleşkenin sosyal sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile birbirleri ile uyumlu ve benzer sosyo ekonomik durumda olmalarına özen gösterilmiştir. Yerleşkeye kabul edilebilmek için, depremde evini kaybetmiş olmak, kooperatif ödemelerini karşılayabilecek düzeyde bir aile gelirine sahip olmak, kooperatifçilik bilinci taşımak, inşaat sırasında gerçekten imalatta görev almayı istemek ve buna müsait olmak gerekli görülmüştür. İnşaat

sırasında görev alabilmenin ise, basit imalat tekniklerini öğrenmek ve yardımcı hizmetlerde çalışabilmek ile mümkün olabileceği düşünülmüştür. Yerleşkede yaşayacaklara gelir kaynağı sağlayacak çeşitli eğitim proğramlarının yanı sıra belirli düzeyde kooperatifçilik ve inşaat yapım teknikleri eğitimi verilmesi planlanmıştır [103].

3.4.3.2.2 Tasarım ve İnşaa Süreçleri

Beriköy projesinin tasarımı 11 mimarlık ve mühendislik öğrencisi ile deprem bölgesini ziyaret eden Prof. Jan Wampler ve öğrencileri tarafından yapılmıştır. Türkiye'den Wampler'in eski öğrencileri Yüksek Mimar Rukiye Devres ve Barbara Brady'nin koordinatörlüğünde yerel yönetim temsilcileri ile irtibata geçilmiş ve projeye uygun arazi tespit edilmiştir. Wampler ve öğrencilerden oluşan çalışma grubu üç ay süreyle yerleşkenin ana yaklaşım kararlarının belirlenmesi ve ilk tasarımın kesinleştirilmesi için çalışmıştır. Çalışma grubu 50 ailenin barınma ihtiyacını karşılayacak olan yerleşkenin tasarımını etap etap detaylandırmıştır (Şekil 3.16) [103]. Projenin bu çalışma kapsamında sosyal sürdürülebilirlik ve kullanıcı katılımı bağlamında ele alınmasının sebebi ise içerdiği teknolojiler ile çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlaması bunu yaparken de çevre bilinci taşıyan bir toplum oluşturmayı hedeflemesidir. Proje kapsamında katılımcıların inşaa sürecinde aktif rol almaları da planlanmıştır.

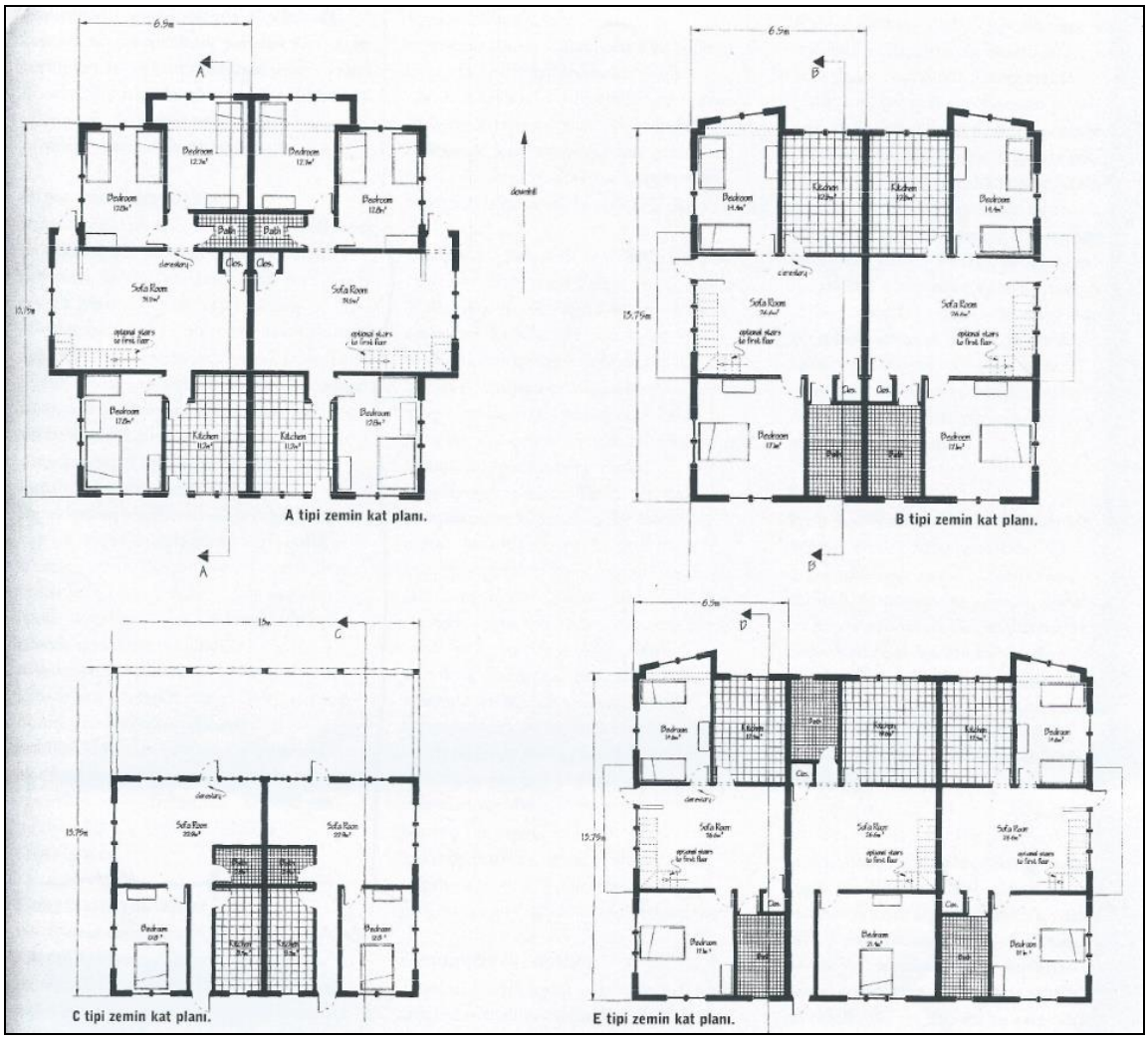
Şekil 3.16 Beriköy yerleşkesi vaziyet planı (Okutan, 2002;116) [103].

Jan Wampler, çalışmanın ana amacının depremzedelerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu belirtmiştir. Projenin ikinci önemli amacını ise doğal kaynakların kullanımı ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konularında bilinçli bir toplum yaratmak ve toplumda mimarlık kültürünün oluşmasına katkı sağlamak olarak belirlemiştir. Bu çerçevede çalışma grubu tasarımında, depremde evlerini kaybetmiş 50 dar gelirli aileye sağlam konutlar temin ederken, konutlarda oturacak kişilerin konutların inşasında rol almalarını, yerleşkedeki yaşamlarında enerji tasarrufu ve çevre ile etkileşim konularında duyarlı davranmalarını sağlamak istemiştir. Kişilerin konutların inşasında görev almaları ile ileride başka işlerde de değerlendirebilecekleri inşaat tekniklerinin öğrenilmesini sağlayarak, ek bir geçim yaratılmak istenmiştir. Ayrıca çalışma grubu tarafından daha sonra her ailenin kendi ihtiyaçlarına göre konutun planını, balkon ve cumbalarını ayarlayabileceği, sağlam ve esnek karkas tipleri oluşturulmuştur (Şekil 3.17) [103].

Şekil 3.17 Beriköy yerleşkesinde inşaa halindeki konut birimlerinin 2003 yılındaki görünümü [104].

50 aileye hizmet etmesi öngörülen Beriköy'de 60-90 metrekare arasında kullanım alanına sahip 50 adet yaşama biriminin olması, bu birimlerinde ikili veya dörtlü gruplar halinde bir araya gelerek iki katlı binalar oluşturması ön görülmüştür. Binalar ise A,B,C ve D olarak dört farklı tipe ayrılmıştır. (Şekil 3.18) Yerleşkede burada yaşayanların bir araya gelip eğitim, günlük aktiviteler ve çeşitli sosyal faaliyetlerde kullanabilecekleri bir ''halk evi'' düşünülmüştür. Yerleşkede yaşayan insanlar arasındaki iletişimi ve sosyal kaynaşmayı artıracak, kütüphane, lokanta, yönetim birimi ve haftasonları pazar yeri olarak da kullanılabilecek, aynı zamanda çocuklara geniş bir oyun alanı sağlayacak olan futbol sahası yapılması öngörülmüştür. Futbol sahasının yanında ise çay bahçesi, dispanser ve eczane bulunması öngörülmüştür. Konutlarda balkon, çatı penceresi, cumba ve benzeri cephe seçenekleri kullanıcı tercihine bırakılmıştır [103].

Şekil 3.18 Beriköy yerleşkesinde farklı konut tiplerine ait kat planları (Okutan, 2002;117) [103].

3.4.3.2.3 Kullanım Süreci ve Beriköy Deneyiminin Sonuçları

Yurt içinden ve yurtdışından çeşitli yardım kuruluşları ile farklı disiplinlerden birçok insanın çabaları ile ortaya konan Beriköy projesi tamamlanamamıştır. Kaynak sorunları nedeni ile 50 konuttan sadece sekiz tanesini bitirilebilmiş, proje yarım kalmıştır. Basın mensuplarının röportaj yaptığı yerleşke sakinleri, proje tamamlanmadığı için iskan sorunu yaşandığını ve hala şantiye elektriği kullandıklarını, aylık 800 Türk lirası civarında gelen elektrik faturasını beş hanenin ödeyemez duruma geldiğini bu yüzden elektrik kesintisi ile karşı karşıya kaldıklarını dile getirmişlerdir. Söğütlüye 1,5 kilometre mesafede olan Beriköy'ün atıl bir yer haline geldiği ve yol sorunu başta olmak üzere çevrenin alkolik ve madde bağımlıları ile dolduğunu ifade etmişlerdir. Seçilen arazinin

çevresindeki yerleşim birimlerinden uzak olması benzer sosyal sorunların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Söğütlü Belediye Başkanı Ertuğrul Özcan projenin başarısız olması üzerine gazeteciler ile yaptığı bir röportajda, Beriköy evleri projesinin 2003 yılında başladığını ve belediye olarak bu projenin dışında olduklarını dile getirmiştir. Bölgede yaşanan sıkıntıları bildiklerini ve ellerinden gelen hizmeti bu bölgeye aktarmaya çalıştıklarını vurgulayan Özcan, yerleşkede beş ailenin yaşadığını proje bitmediği için yeterli düzeyde hizmet götüremediklerini belirtmiştir. Özcan ayrıca belediye olarak arazinin kendilerine devredilmesi durumunda TOKİ ile anlaşıp yerleşkenin bulunduğu araziye konut inşaa ederek mevcut mağduriyeti giderebileceklerini belirtmiştir [105].

Projenin ikinci etabında yarım kalan sekiz konutu inşa eden ANC Yapı Firması Müdürü Sadun Yazıcı ise gazeteciler ile yaptığı röportajda projenin kaynak sorunu yaşaması nedeniyle yarım kaldığını dile getirmiştir. Yazıcı, 2007 yılında çıkan bir kanun ile yabancı firma ve kuruluşların vakıflara yardım yapmasının yasaklandığını. Bu durumun da bağışların kesilmesine ve kaynak sorununa sebep olduğunu belirtmiştir. Vakıf Yönetimi ise projenin bağışların kesilmesi ile kaynak sıkıntısı yaşadığını doğrulamıştır [105].

Doğaya saygılı ve bilinçli bir toplum oluşturmayı hedefleyen Beriköy projesinde ekolojik ve çevre dostu olmalarının yanı sıra kullanım sürecindeki enerji maliyetlerini de oldukça düşüren teknolojik ürünlerin kullanıldığı, insanların birbirleri ile etkileşim halinde olduğu ortak kullanım alanları ile sosyal kaynaşmanın sağlandığı bir yerleşke oluşturulmak istenmiştir. Kullanıcıya kendi ihtiyaçlarına göre tercihler sunan esnek karkas sistemi ve kullanıcının üretim sürecine dâhil edilmesinin planlanması, projenin sosyal sürdürülebilirlik bağlamında öne çıkan özellikleridir. Her ne kadar benzeri projelerin uygulanması için bir öncü olma potansiyeline sahip olsa da oldukça pahalı olan teknolojik ürünlerin, aylık ödeyebilecekleri miktarın oldukça düşük olduğu dar gelirli aileler için üretilen bir projede kullanılmasının planlanması kaynak sorunlarının çıkmasına sebep olmuştur. Üretim süreci ile ilgili bir diğer tartışmaya açılabilecek konu ise konutların yapım sisteminin çelik olmasıdır. Konut ünitelerinin kullanıcının istekleri doğrultusunda çeşitli varyasyonlara imkân sağlaması kullanıcı memnuniyetinin sağlanması anlamında olumlu bir yaklaşımdır. Ancak ülkemiz şartlarında çelik yapının

maliyetinin çok yüksek olduğu ve üretiminin diğer yapım sistemlerine oranla daha zor ve uzmanlık gerektiren bir faliyet olduğu söylenebilir.

3.4.3.3 Kullanıcı İle Birlikte Tasarlamak: Beyköy

1999 yılında yaşanan Marmara depreminin ardından evsiz kalan depremzedeler kalıcı konutlar inşa edilene kadar prefabrik konutlarda yaşamaya başlamışlardır. Mevcut yasalara göre depremden önce ev sahibi olan depremzedelere kalıcı konutlar sağlanırken 1999 Düzce depremi öncesinde kiracı olan depremzedeler bu imkândan yararlanamamıştır. Beyköy deprem sonrası kalıcı konutları düzceli Depremzedeler tarafından verilen hukuk mücadelesinin sonucu olarak kendilerine tahsis edilmesinin ardından gerçekleştirilen kullanıcı katılımının sağlandığı bir konut projesidir. Yeni bir yerleşke olarak planlanan Beyköy projesinin katılımcı bir üretim modeli sunması, içeriği ve taşıdığı sosyal kaygılar ile sosyal sürdürülebilirlik-kullanıcı katılımı ilişkisinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülerek bu çalışma kapsamında ele alınmıştır.

3.4.3.3.1 Planlama Süreci

Düzceli depremzedeler tarafından kurulan konut kooperatifinin 11 yıl süren hukuk mücadelesi sonucunda evlerini yapacakları arazinin, 10 yıl vadeli ve 10 eşit taksitte faizsiz olarak ödenmek üzere depremzedelere tahsis edilmesi ile proje çalışmalarına başlanmıştır. İlk etapta kiracı depremzedelerle toplantılar yapılmış ve yeni kurulacak yerleşkeye kabul edilecek kooperatif üyelerinin belirlenmesi için kriterler kararlaştırılmıştır. Düşük gelirli depremzedelere 389 adet konut ve sosyal donatıların yapılması planlanmıştır. Düzceli Depremzedeler Konut Kooperatifinin talebi ile bir araya gelen, mimari, planlama, inşaat mühendisliği, iletişim, sosyoloji, hukuk gibi farklı disiplinlerden akademisyen, öğrenci ve gönüllüler Düzce Tasarım Atölyesini kurmuşlardır. Atölyenin kurulmasının ardından sosyolog, mimar, plancı, inşaat mühendisi gibi farklı disiplinlerden gönüllülerin oluşturduğu 40 kişilik bir grup evsiz depremzedelerin genel toplantısına katılmak üzere Düzce'ye gitmiştir. Burada daha önce uzmanlar tarafından hazırlanan sorular ile 300 kişiye anket yapılmış, yapılan anket çalışması ile tasarım sürecinde kullanılmak üzere hane halkı büyüklüğü, yaş ortalamaları, sigortalı çalışan sayısı ve daha önce inşaatta çalışma deneyimi olan

kooperatif üyesi oranı gibi bilgiler toplanmıştır. Kooperatif üyesi depremzedelerle yapılan bu anket ile gelecek çalışmalarda kullanılmak üzere katılımcıların nüfus, gelir düzeyleri gibi sosyo-ekonomik koşullar ve parasal ödemeler konusunda topluluğun mevcut durumunu saptanmak istenmiştir [106]. Kendilerini Türkiye'nin ilk kiracı hareketi olarak tanımlayan Düzceli depremzedeler yaşadıkları konut sorununa çözüm bulmak için bir araya gelmişlerdir. Planlama aşamasında konut üretilmesi isteği kullanıcılar tarafından gelirken, konutların inşaa edileceği arazi birkaç alternatif arasından kullanıcılara tahsis edilmiştir.

3.4.3.3.2 Tasarım ve İnşaa Süreçleri

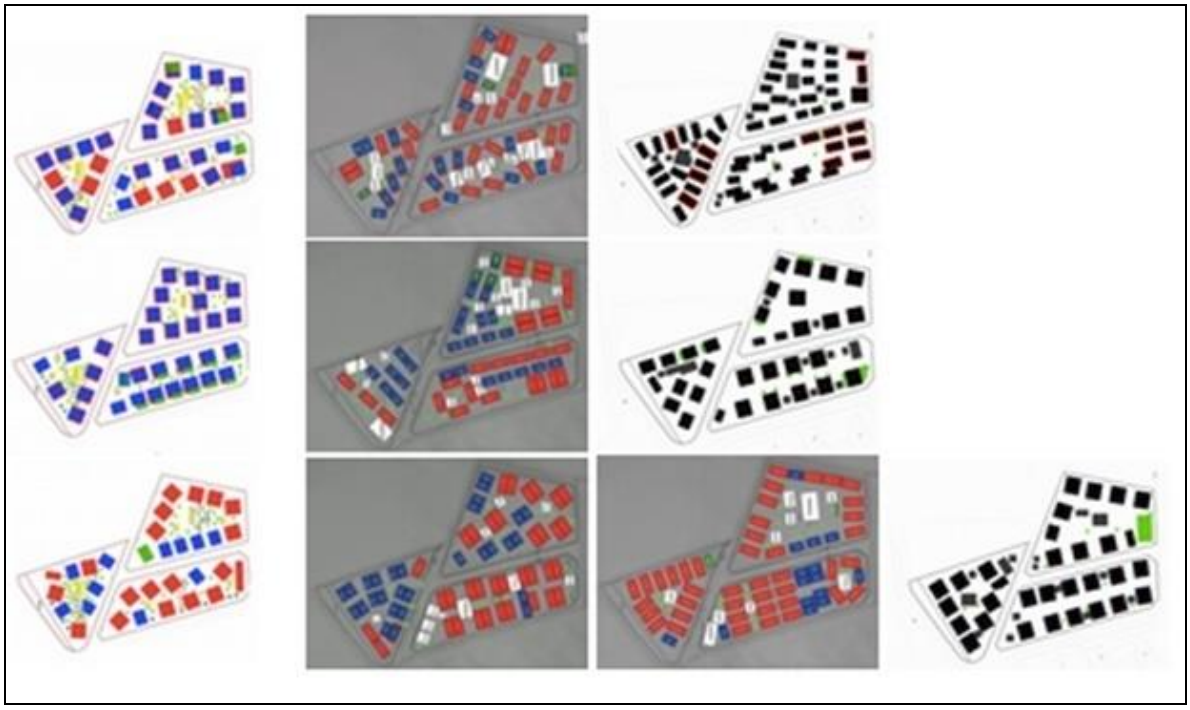
Düzce Umut Atölyesi çalışmalarını daha iyi yönetebilmek için altı ayrı gruba ayrılmıştır. Bunlar proje önerilerini üç boyutlu hale getiren ''modelleme grubu'' ve katılımcılar ile yapılan anketler yardımıyla toplanan verilerin geri dönüşünü yapan ''katılımı tasarlama grubu'', ''mimari proje tasarlama grupları'', ''ekoloji grubu'', ''maliyet grubu'' ve ''iletişim grubu''dur. Katılımı tasarlama grubu tasarım aşamasında kullanıcı katılımını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Düzce umut atölyesi depremzedeler için tasarlayacakları toplu konut projesini daha katılımcı bir hale getirebilmek için ''Simulasyon'' adını verdikleri, hak sahibi depremzedeler ile oynayabilecekleri bir oyun geliştirmeye karar vermiştir. Oyunun başlıca amacı vaziyet planı ve yapı kurgusu oluşturabilmek için hak sahibi depremzedelerin yaşayacakları çevre ve konutlar ile ilgili fikirlerini almaktır [106].

Şekil 3.19 Hak sahibi depremzedeler ile vaziyet planının çalışılması [106].

Her grupta en fazla 25 kişinin katıldığı yedi ayrı gruba ayrılan katılımcılardan 1/200 ölçekli arazi maketi üzerine iki, dört, altı daireden oluşan bloklar şeklinde 389 konutu yerleştirmeleri ve yaptıkları tercihlerin sebeplerini açıklamaları istenmiştir. Katılımcıların oyun sonunda kullanılabilir ve gerçekçi bir fikir ortaya çıkartabilmeleri için tek katlı konut yapılamaması bir katta en az iki en fazla altı daire bulunabilmesi gibi belli başlı kurallar konmuştur. Katılımcılardan ortak kullanım alanları ve yeşil alanları da düşünmeleri istenmiştir (Şekil 3.19). 15 yıllık bir mücadele sonucunda elde ettikleri arazi üzerine kurulacak mahallenin ve yaşayacakları konutların tasarımında kullanıcıların fikirlerinin alınması, insanların memnuniyetlerini ve aidiyet duygularını artıracağı gibi tasarım ekibine de kullanıcı tercihleri hakkında çeşitli ipuçları vereceği düşünülmüştür. Büyük bir deprem yaşayan insanların yüksek katlı yapılar istememesi, ortak kullanım alanları, yeşil alanlar ve parkların vaziyet planındaki yerleri ve kullanım şekilleri, kreş havuz ve spor alanlarının olup olmayacağı, otoparkın konumu, mahallenin etrafının duvar ile çevrelenip çevrelenmeyeceği gibi konularda tasarım ekibinin işine yarayacak veriler elde edilmiştir. Kendi fikirlerinin alınmasının kooperatif üyelerini çok memnun ettiğini kendileri için de oyun sürecinin oldukça verimli geçtiğini belirten

tasarım ekibi oyun sonrasında ortaya çıkan 10 farklı yaklaşımı üç boyutlu hale getirmiş ve çeşitli yöntemlerle analizler yapmıştır. Böylece bir sonraki aşama olan gerçek alternatiflerin hazırlanmasına geçilmiştir. Oyun sonucunda elde edilen analizler yardımı ile mimarlar düzcelilerin istekleri doğrultusunda alternatif tasarımlar hazırlanmıştır (Şekil 3.20). Üç boyutlu görseller ve çizimlerden oluşan proje paftaları kooperatif üyelerine sunulmuştur. Vaziyet planları üzerine kooperatif üyelerinin fikirleri tartışılmıştır. Böylece bir sonraki adım olan iç mekânların tasarımına yönelik oyunun oynanmasına geçilmiştir. Üyeler ile bundan sonra yapılan mülakatlar ve geliştirilen yeni oyun ile iç mekân kullanım alışkanlıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Düzce Umut Atölyesi, hak sahipleri ile oynanan ikinci oyundan elde edilen veriler ile çeşitli plan tipleri oluşturmuştur. Hazırlanan planlar, içmekân perspektifleri ve vaziyet planının son hali kooperatif üyeleri ile tartışılmış, tüm süreç boyunca olduğu gibi yine katılımcı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Tüm üyelerin soru, görüş ve önerileri dinlenilmiş, tartışmalar yapılmış ve fikir birliğine varıldığında alternatiflerin yerini artık karar verilen sonuç projeleri almıştır [106].

Şekil 3.20 ''Simülasyon'' adlı oyun ile kullanıcılar tarafından tasarlanan vaziyet planı alternatifleri [106].

Kooperatif üyeleri ve Düzce Umut Atölyesi gönüllülerinden oluşan bir heyet ile birlikte Beyköy Belediye Başkanı Osman Kılıç'a projenin detayları anlatılmıştır (Şekil 3.21). Katılımcı pratiklerle tasarlanan mahallenin üç boyutlu model animasyonunun gösterimi ile başlayan toplantıda iç mekân tasarımları ve vaziyet planları detaylıca incelenmiştir. Belediye başkanı ile fikir alış verişinde bulunulmuştur Projenin teknik çizimlerinin tamamlanması ile birlikte inşaatın başlayabilmesi için gerekli ruhsat alınmıştır. Düzce Umut Atölyesi gönüllüleri inşa sürecine de katılımcı bir şekilde devam ettirmeyi hedeflemektedir.

Şekil 3.21 Belediye başkanına katılımcı yaklaşım ile gerçekleştirilen Beyköy projesinin anlatılması [106].

3.4.3.3.3 Kullanım Süreci ve Beyköy Projesinin Sonuçları

Türkiye'nin ilk kiracı hareketi olarak nitelendirilen Beyköy deprem sonrası kalıcı konutları projesinin inşaa süreci devam etmektedir. Proje taşıdığı ekolojik özelliklerin yanı sıra tasarım sürecindeki kullanıcı katılımının sağlandığı örnek projelerden biri olma yolunda ilerlemektedir.

3.5 Bölüm Sonucu

Çalışmanın bu bölümünde bir önceki bölümde oluşturulan sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesinin ana başlıklarından biri olan katılım kavramının sosyal sürdürülebilirliğe etkisi tartışılmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım demokrasi, topluğa katılım, tasarıma katılım ve dâhil olma gibi ölçütleri içermekte ve arzu edilen bir durumu ifade etmektedir. Ancak Miessen (2010) [73] referandumlar yolu ile gerçekleştirilen ve her zaman çoğunluğun istediği sonuçların çıkmasına sebep olan katılımcı yaklaşımların adaletsizliklere sebep olabileceği eleştirisinde bulunmuştur.

Katılımın mimarlık disiplinini en fazla ilgilendiren boyutu yapı üretim süreçlerinde kullanıcı katılımının hangi düzeyde gerçekleştirileceği ve ne gibi faydalar sağlanacağıdır. Helsinki Güney Limanı düzenlenmesinde (Şekil 3.1) olduğu gibi planlama sürecine kullanıcının dâhil edilmesi kullanıcıların memnuniyet düzeylerini artırarak topluluğun sürdürülebilirliğine katkı sağlarken. Tasarım, inşaa ve kullanım süreçlerine katılım kullanıcıların fiziksel ve psikolojik konforlarını ve yaşam kalitelerini artırmanın yanısıra katılımcıların birbirleri ile etkileşim halinde olmalarına böylece topluluk hissinin oluşmasında etkili olabilir (Çizelge 3.2)

Çalışmanın örnek projelere yer verilen bölümünde yapı üretim süreçlerine farklı düzeylerde kullanıcı katılımının sağlandığı konut projeleri incelenmiştir. Çözmeyi hedefledikleri sorunlar ve başetmek zorunda oldukları problemler farklı olmalarına karşın Yeni Gurna, Ouinta Monray, Beriköy ve Beyköy projelerinin ortak noktaları kullanıcı katılımının sağlandığı konut projeleri olmalarıdır. Seçilen projelerden inşaa sürecine katılımın sağlandığı, yerel malzeme ve yapım tekniğinin kullanıldığı Yeni Gurna projesi 700 aile için konut birimleri ve ortak alanlardan oluşmaktadır. Yeni bir alana kurulan Yeni Gurna projesi çeşitli bürokratik engeller ve kullanıcılarının desteğini alamadığı için başarısız olmuştur. Ancak yerel malzeme kullanımı ile örnek olan projede inşaa sürecine katılan 46 kişi meslek sahibi olmuştur. Teknolojik özellikleri ile dikkat çeken ve kullanıcıları tarafından desteklenen Beriköy projesi 50 konut biriminden ve ortak alanlardan oluşan bir deprem sonrası konut projesidir. Beriköy projesi sadece sekiz konut tamamlandıktan sonra kaynak yetersizlikleri sebebi ile yarım kalmıştır. Çevreci teknolojiler ile bilinçli bir toplum oluşturmayı hedefleyen projede yapım sistemi olarak çelik karkas tercih edilmiş ve inşaa sürecine kullanıcı katılımı hedeflenmiştir. Latin Amerika'da kentsel çöküntü bölgesinin fiziksel şartlarının iyileştirilmesi için gerçekleştirilen Ouinta Monray projesinde kullanım sürecinde katılımın sağlanması ile kullanıcılarının yaşam kalitelerinin artması sağlanmıştır. Bu projenin ayrıca kullanıcılara konutlarına imkânları olduğunda yatırım yapma imkânı vermesi kullanıcıya ekonomik olarak fayda sağlamıştır. 98 konut biriminden oluşan proje Latin Amerika'da inşaa edilecek benzer projelere öncülük etmiş ve mimarına 2016 Pritzker mimarlık ödülünü kazandırmıştır. Ülkemizde yaşanan 17 Ağustos 1999 Marmara depreminde evsiz kalan 389 aile için konut ve ortak alanların inşaa edilmesi planlanan Beyköy projesi tasarım

sürecine kullamıcı katılımının sağlandığı örnek projelerden biridir. Üretim sürecine de kullanıcı katılımının hedeflendiği Beyköy projesi devam etmektedir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4 İncelenen projelerin mevcut durumu.

	Yeni Gurna	Quinta Monroy	Beriköy	Beyköy
Başlama Tarihi	1946	2003	2003	2015
Gerçekleştirildiği Ülke	Mısır	Şili	Türkiye	Türkiye
Yapım sistemi	Kerpiç	Betonarme	Çelik Karkas	Betonarme
İçerik	700 aile için konut Ve ortak alanlar	98 konut birimi	50 konut birimi ve ortak alanlar	389 konut birimi Ve ortak alanlar
Projenini mevcut durumu	Tamamlanamadı	Başarılı	Tamamlanamadı	Devam ediyor
Planlama sürecinde Kullanıcı katılımı	-	-	-	+
Tasarım sürecinde Kullanıcı katılımı	-	-	-	+
İnşaa sürecinde kullanıcı katılımı	+	+	+	+*
Kullanım sürecinde Kullanıcı katılımı	-	+	Bilinmiyor**	Bilinmiyor**
Kooperatif sistemi	-	-	+	+
Hükümetin finansal desteği	+	+	-	+***
inşaa edildiği arazinin özelliği	Yeni bir Alana baştan inşaa edilmiştir.	Mevcut yapıların yerine inşaa edilmiştir.	Yeni bir alana baştan inşaa edilmiştir.	Yeni bir alana baştan inşaa edilmiştir.
Projenin başlıca amacı	Yerleşimi arkeolojik alandan uzaklaştırmak	Kentsel çöküntü alanının iyileştirilmesi	Deprem sonrası Konut ihtiyacının karşılanması	Deprem sonrası Konut ihtiyacının karşılanması
Yerel malzeme ve tekniğinin kullanılması	+	-	-	-
Çevreci teknolojilerin kullanılması	-	-	+****	+*

* Projede planlanmıştır ancak uygulaması henüz yapılmamıştır.

** Proje henüz tamamlanmamıştır.

*** Hükümet projenin inşaa edileceği araziyi kullanıcılara uzun vadeli kredi ile tahsis etmiştir.

**** Proje üzerinde yapılması planlanmıştır, ama tamamlanamamıştır.

Katılımcılarının sosyo ekonomik şartları ve katılım düzeyleri ile ele alınan projelerden yapı üretim süreçlerine katılımın sağlanmasına yönelik birtakım dersler çıkarmak mümkündür.

- İnşa edilecek projenin konumunun ve içeriğinin saptanması, finansal kaynaklarının nasıl sağlanacağının tespiti gibi önemli kararların alındığı planlama sürecinde çeşitli fiziksel çalışmaların ve analizlerin yapılması projenin başarıya ulaşması için önem arz etmektedir. Ancak projenin başarıya ulaşması için gerekli şartlardan en önemlisi sürece kullanıcı desteğinin sağlanmasıdır. Ele alınan projelerden Yeni Gurna köylülerin süreci desteklememeleri ve taşınmayı reddetmeleri sebebi ile başarısız olmuştur. Kullanıcıları tarafından kabul gören bir örnek olan Ouinta Monray örneğinde ise yerleşmcilerin yaşadıkları bölgeyi terk etmek istemeyişlerinin hükümet tarafından göz önünde bulundurulması olası engellemelerin önüne geçmiştir.
- Tasarım süreçlerinde çeşitli katılımcı metodlar ile kullanıcının istek ve ihtiyaçlarının tespiti, kullanıcı memnuniyetinin sağlanması, projenin sosyal olarak sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır. Ancak geleneksel tasarım süreçlerine göre katılımcı yaklaşımların oldukça vakit alan uygulamalar olmaları, katılımcıların katılım göstermek için mesai ayırmak zorunda kalmaları ve katılım göstermek istememeleri gibi problemler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda söz konusu konut projeleri olduğunda ortak kullanım alanlarının konumlandırılması, ana yerleşim kararlarının alınması gibi süreçlerde katılımcı yaklaşımlar faydalı olurken, konut iç planının düzenlenmesinde Beriköy örneğinde olduğu gibi kullanıcıya çeşitli alternatifler sağlayan esnek tasarımlar tercih edilebilir.
- İnşaa ve kullanım aşamalarında kullanıcı katılımı günümüzde çeşitli Afrika ülkelerinde üretim maliyetlerini düşürmek için uygulanmaktadır. Fethi'nin Yeni Gurna'da inşaa sürecine katılımı bir eğitim sürecine dönüştürmesi ve 46 kişinin meslek edinmesini sağlaması sosyal sürdürülebilirlik bağlamında olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Benzer uygulamaların ülkemizde

yapılabilirliği ise tartışmaya açık bir konudur. Ülkemizin sosyo–ekonomik şartları düşünüldüğünde İnşaa sürecine katılım istihdam oluşturmaktan çok, dayanışma ruhunun yaşatılması ve sosyal etkileşimin sağlanması için sembolik düzeyde yapılabilir. Elemental'in Ouinta Monray projesinde uyguladığı çekirdek konut üretimi gibi uygulamaların ülkemizde uygulanması ise yasal düzenlemeler gerektirmektedir.

- Ele alınan projelerin çevreci teknolojiler kullanması (Beriköy, Beyköy), yerel malzemenin ve yapım tekniklerinin kullanılması (Yeni Gurna), katılımcı süreçleri toplum için bir öğrenme sürecine dönüştürmesi yönüyle önem taşımaktadır. Beriköy ve Beyköy projelerinde teknoloji yardımı ile çevreye karşı duyarlı ve bilinçli bir toplum oluşturulmak istenirken, Yeni Gurna projesinde yerel malzeme kullanımına dayalı ekonomik ve çevresel olarak sürdürülebilir bir üretim modeli ile bilinçli bir toplum oluşturulmak istenmiştir.

BÖLÜM 4

DÜZCE GÜMÜŞPINAR KÖYÜ DEPREM SONRASI YERLEŞKELERİNDE KATILIM VE KONUT MEMNUNİYETİ

Çalışmanın bu bölümünde 17 Ağustos Marmara depremi sonrası yeni bir alanda kurulan yerleşkelerde, yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımının, yerleşkenin sosyal sürdürülebilirliğine etkisi test edilmek istenmiştir. Ülkemizde 17 Ağustos depremi sonrasında kullanıcı katılımı ile inşaa edilen konut projelerinin sayısı sınırlıdır. İçerikleri önceki bölümde aktarılan katılımcı yaklaşımla inşaa edilen konut projelerinden Beyiciler Gölyaka ve Umcor projeleri tamamlanmış örneklerdir. Beriköy projesi ise çeşitli sebeplerden dolayı tamamlanamamıştır. Bir diğer katılımcı yaklaşım ile inşaa edilen konut yerleşkesi olan Beyköy ise henüz tamamlanmamıştır (Çizelge 3.3). Alan çalışmasında kullanıcı katılımının sağlanması hariç sosyal sürdürülebilirliği etkileyen tüm parametreleri bakımından birbirinin dengi iki yerleşkenin sosyal sürdürülebilirliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda alan çalışması için Umcor ve Caritas projeleri seçilmiştir.

4.1 Gümüşpınar Köyü Deprem Sonrası Yerleşmeleri: Umcor ve Caritas Projeleri

Alan çalışması için Umcor ve Caritas projelerinin seçilmesinde kullanıcı katılımı ile inşaa edilen Umcor konutları kullanıcı katılımı olmaksızın inşaa edilen Caritas konutlarının ile aynı arazi üzerine yer alması etkili olmuştur. Caritas yerleşkesi kullanıcılarının sosyo-ekonomik durumları ve yerleşkenin inşaa ediliş hikâyesi gibi birçok özellik bakımından Umcor yerleşkesi ile benzerlik göstermektedir.

Bu alan çalışmasında önceki bölümlerde detaylı şekile ele alınan ve sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesinde yer alan iki temel kavram olan 'topluluğun sürdürülebilirliğinin sağlanması' ve 'kullanıcı katılımı'nın sosyal sürdürülebilirlik bağlamında birbiri ile ilişkili olduğu hipotezi bir alan çalışması ile test edilmiştir. Hipoteze göre yıkıcı bir felaketin ardından inşaa edilecek yeni yerleşkelerin gelecekteki kullanıcıları tarafından birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde oluşturulması; dolayısıyla üretim süreçlerinde ortak kararların alınarak, tasarlanması ve inşaa edilmesi çeşitli sosyal faydalar sağlamaktadır. Bu katılımcı yaklaşım bireylerin birbirleri ile etkileşim halinde olmalarını sağlayarak sosyal kaynaşmayı artıracak bu da yerleşkenin sosyal olarak sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır. Yaşanan deprem felaketinden sonra kurulan yeni yerleşim birimlerinde sosyal kaynaşmanın sağlanıp toplumun yaşadığı, kendini geliştirdiği ve bireylerinin birbirleri ile etkileşim halinde oldukları bir yerleşke oluşturulması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması anlamına gelmektedir.

Çalışmada üretim süreçlerinden (planlama, tasarım, üretim ve kullanım süreçleri) inşaa sürecine kullanıcı katılımının sosyal sürdürülebilirlik üzerine etkisi alan çalışması ile test edilmiştir. Bu bağlamda 17 ağustos 1999 depremi ardından, depremden önce kiracı durumunda olan ve düşük gelir düzeyine sahip depremzedelerin barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak Düzce'nin Gümüşpınar köyü yakınlarında aynı alana inşaa edilen Caritas ve Umcor konutlarında gözlemler, anket çalışması ve yüz yüze yapılan görüşmelerden oluşan bir çalışma yapılmıştır. İki farklı yardım kuruluşu tarafından yan yana inşaa edilmelerine karşın yapım yöntemleri ve fiziksel özellikleri farklılık gösteren konutlarda, konuttan memnuniyet, konut yakın çevresi ve mahalleden memnuniyet ile aidiyet hissinin ölçülmesine yönelik olarak kullanıcılarla mülakatlar ve anket çalışması

yapılmıştır. Bu bölümde seçilen projelerin özelliklerine çalışmadan elde edilen verilere yer verilmektedir.

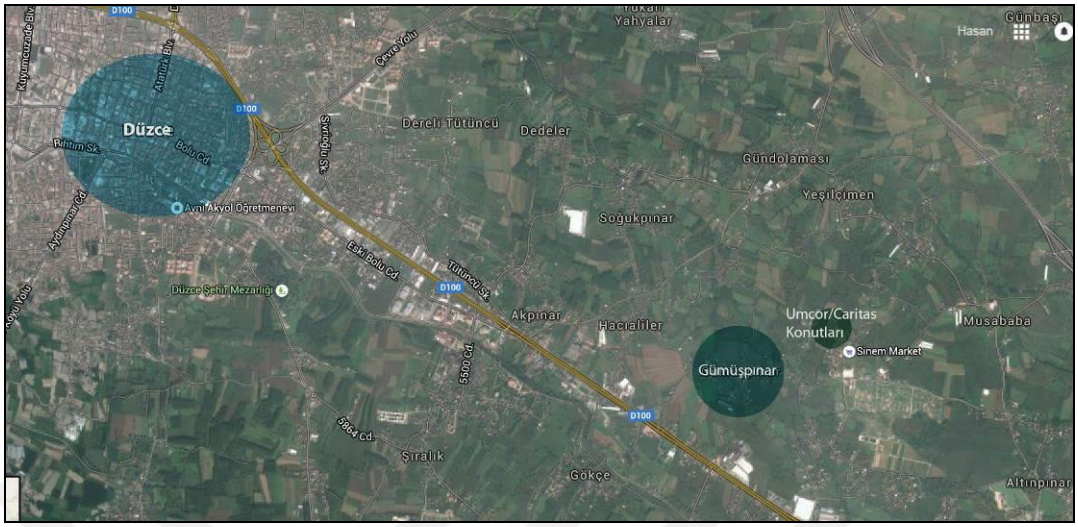
Çalışmaya konu olan Umcor ve Caritas projelerinin aktörlerini, projenin yürütücülüğünü üstlenen yardım kuruluşları, üretim ve planlama süreçlerine dâhil olan Düzce valiliği, Gümüşpınar muhtarlığı gibi resmi kurumlar ile inşaa edilecek konutların kullanıcıları olan depremzedeler oluşturmaktadır. Umcor ve Caritas 17 Ağustos Marmara depreminden sonra ülkemizde çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunan iki sivil toplum kuruluşudur. Uluslararası yardım kuruluşu Umcor 1940 yılında Metodist Kilisesi Genel Konferansı'nda, savaşın getirdiği maduriyetleri önlemek ve insanlara yardım etmek amacıyla kurulmuştur. 1972'den sonra örgütün çalışma kapsamı genişletilmiş ve olağan dışı durumlarda uluslararası yardım etkinliklerine başlanmıştır. Dünya üzerinde 80 den fazla ülkede faaliyet gösteren yardım kuruluşu, afet sonrası acil yardım, sürdürülebilir tarım, gıda güvenliği gibi konularda proğram ve projeler yapmaktadır. Umcor 17 Ağustos 1999 depreminden sonra ülkemizde barınma birimlerinin inşaa edilmesi ve sosyal merkezlerin açılması gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Gümüşpınar Umcor evlerinin yanısıra Yalova Çınarcık'da da kalıcı konutlar inşaa etmiştir. Diğer yardım kuruluşu Caritas Internationalis ise, katolik örgütlerinin uluslararası federasyonudur. Adını Latincede merhamet anlamına gelen Caritas'dan alan örgüt yoksullar ve dışlanmışlara hizmet vermektedir. Dünya üzerinde çeşitli faaliyetlerde bulunan kuruluşun, ülkemizdeki temsilcisi Caritas Türkiye mülteciler ile ilgili yaptığı çalışmalar ile bilinmektedir. Gümüşpınar köyünde bulunan Caritas konutları 1999 Marmara ve 2011 Van depremleri sonrasında da çeşitli faaliyetlerde bulunan yardım kuruluşunun gerçekleştirdiği projelerden biridir.

Projelerin kullanıcıları 17 Ağustos Marmara depremi sırasında Düzce'de kiracı olarak ikamet etmekte olup, deprem sonrası konut ihtiyaçlarının giderilmesi için Düzce valiliğine başvuruda bulunmuş, ekonomik şartları valiliğin belirlediği ölçütlere uygun olan ailelerdir.

4.1.1 Umcor ve Caritas Projelerinin Konumu

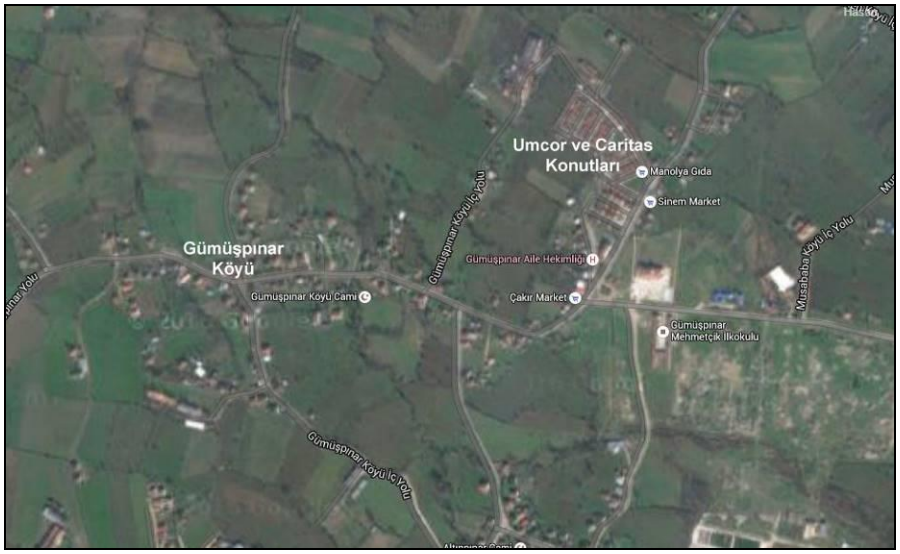
Caritas ve Umcor konutları Düzce depreminde evsiz kalıp Düzce valiliğine müracatta bulunan depremzedeler arasından kura ile bilirlenen 151 depremzede ailenin barınma

ihtiyacının karşılanması için Düzce şehir merkezine yedi kilometre uzaklıkta bulunan Gümüşpınar köyüne ait araziye inşaa edilmiştir (Şekil 4.1), (Şekil 4.2)

Şekil 4.1 Umcor ve Caritas Konutlarının Konumu

Gümüşpınar köyüne ait arazi üzerine inşaa edilen yerleşke köye yürüme mesafesindedir (Şekil 4.2). Yerleşke ile Düzce şehir merkezi arasındaki ulaşım gün boyunca belirli aralıklar ile kalkan dolmuşlar tarafından sağlamaktadır. Yerleşke yakınında market, köy kraathanesi, sağlık ocağı ve ilköğretim okulu gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik birimler mevcuttur. Yerleşkede Umcor ve Caritas sakinleri için ayrılmış yeşil alanlar ve çocukların vakit geçirebilecekleri çocuk parkları da yer almaktadır (Şekil 4.3).

Şekil 4.2 Umcor ve Caritas Konutlarının Gümüşpınar Köyü'ne Göre Konumu

Şekil 4.3 Umcor ve Caritas konutlarının İlişkisi

4.1.2 Umcor ve Caritas Projelerinin Mimari Özellikleri

Gümüşpınar köyü'ne ait 35 dönümlük araziye Caritas her katında iki adet yaklaşık 90 $m^{2'}$lik konutun bulunduğu toplam 10 blokdan ve 40 daireden oluşan konutları betonarme olacak şekilde inşaa etmiş ve kura ile belirlenen kullanıcılarına teslim etmiştir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 Caritas konutlarının görünüşü

Umcor konutları ise Caritas konutlarının hemen yanındaki araziye yaklaşık 125 m^2 büyüklüğündeki parsel üzerine müstakil olarak planlanmış 111 konuttan oluşacak şekilde inşaa edilmiştir (Şekil 5.4). Yaklaşık olarak 65 m^2 kapalı alana sahip olan konutlar ahşap karkaslar arasına tuğla dolgu yapılarak inşaa edilmiştir (Şekil 5.5). İnşaata başlamadan önce kura ile hak sahipleri belirlenmiş ve her hak sahibinin kendi evinin inşaatında ustalık gerektirmeyen işlere yardım etmeleri sağlanmıştır.

Şekil 4.5 Umcor Konutlarının görünüşü

Şekil 4.6 Umcor Konutu ve yapım sistemi

4.1.3 Umcor ve Caritas Projelerinin Üretim Süreçlerinde Kullanıcı Katılımı

İnşa kararının alınması ve arazinin belirlenmesi yardım kuruluşlarının Düzce valiliğine yaptıkları başvuru ile başlamıştır. Valilik ve Gümüşpınar Köyü İhtiyar Heyetinin çalışması sonucu, Gümüşpınar köyü sınırları içersinde arazi tahsisi yapılmıştır. Projelerin tasarım sürecinde kullanıcı katılımı söz konusu olmamıştır. Her iki kuruluş da kendilerine yan yana verilen arazi üzerinde projelerini gerçekleştirmişlerdir. Projelerin kullanıcıları ise inşaa süreci başlamadan önce kura çekilerek belirlenmiştir. Caritas projesinin inşaası tamamen kuruluş tarafından gerçekleştirilmiştir. Umcor projesinde ise inşaa aşamasında kullanıcı katılımı sağlanmıştır, ayrıca projenin altyapı düzenlemeleride Düzce valiliği tarafından yapılmıştır. Köy tüzel kişiliğine ait arazide inşaa süreci tamamlanan konutların tapuları kullanıcılarına uzun vadede ödeyecekleri cüzi bir miktar karşılığı verilmiştir.

4.2 Alan Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi

İnşaa sürecinde kullanıcı katılımınının sosyal sürdürülebilirliğe etkisinin test edildiği çalışma dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada projeler hakkında veriler toplanmış, internet kaynakları ve projenin yapıldığı dönemin köy muhtarı, inşaat mühendisi gibi projelerde görev almış kişilerden gerekli bilgiler alınmıştır. İkinci aşamada gözlemler yapılarak kullanıcılara yöneltilecek soruların belirlenmesi için plot çalışma yapılmıştır. Çalışmanın son aşamasında ise, kullanıcılar ile anket ve yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Yerleşkede yaşayan kitleyi temsil edecek grup tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışma 40'ı Caritas 111'i Umcor da olmak üzere toplam 151 hanenin bulunduğu yerleşkede çalışmalar hane baz alınarak yapılmıştır. Çalışmanın hedef kitlesini yaşadığı konutta inşaa edildiği günden beri ikamet eden, 20 yaş üzeri olan ve konutta yaşayan ailenin ebeveyni olma özelliği gösteren, Umcor konutun da yaşıyor ise kendisinin veya ailenin diğer ebeveyninin inşaa sürecine aktif olarak katılmış olanlar oluşturmaktadır.

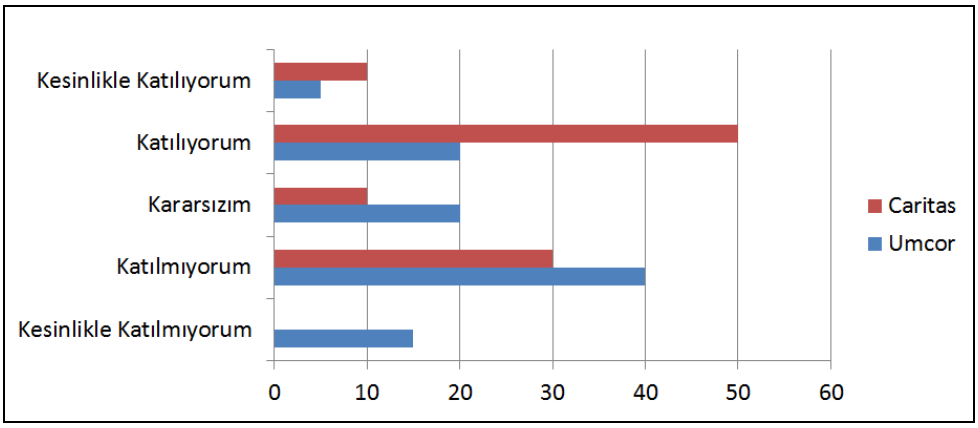
Kullanıcılara kapalı uçlu anket soruları ile yaşadıkları konuta, mahalledeye ve komşuları ile birlikte yaşamaya karşı duydukları memnuniyet ölçülmüştür. Çalışma anket sonunda sorulan açık uçlu sorular ve yüz yüze yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir (Ek 1-A).

4.3 Alan Çalışmasında Elde Edilen Bulgular

Umcor ve Caritas konutları kullanıcılarından 10'u Caritas'dan 22'si de Umcor'dan olmak üzere toplam 32 kişi ile 10 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmış, yerleşke sakinlerinin konutun ve yerleşkenin fiziksel özelliklerinden memnuniyetleri ile komşuluk ilişkilerinden duyulan memnuniyet oranları ölçülmüştür. Çalışmada anket yapılmak istenen 6 kişi ile evde ebeveynin bulunmaması, kişinin sorulara cevap verilmek istemesi gibi sebeplerle anket çalışması yapılamamıştır. Çalışmada her haneden yalnız bir kişi ile anket yapılmıştır.

Daha önceki bölümde oluşturulan sosyal sürüdürülebilirlik ölçüm çerçevesine göre konuttan ve yerleşkeden memnuniyet 'fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması' ile ilişkili iken, sosyal kaynaşmanın sağlanmasında önemli bir yere sahip olan komşulardan memnuniyet 'topluluğun sürdürülebilirliğinin sağlanması' konusunun bir ölçütüdür. Anketleri yanısıra yapılan mülakatlar ile sosyal sürdürülebilirliğin ölçütlerinden olan erişilebilirlik ve güvenlik hissi ölçütleri araştırılmıştır. Likert ölçeği ile yapılan anket çalışmasında kullanıcıların verdikleri cevaplar yüdelik oranlarına göre grafik haline getirilmiştir.

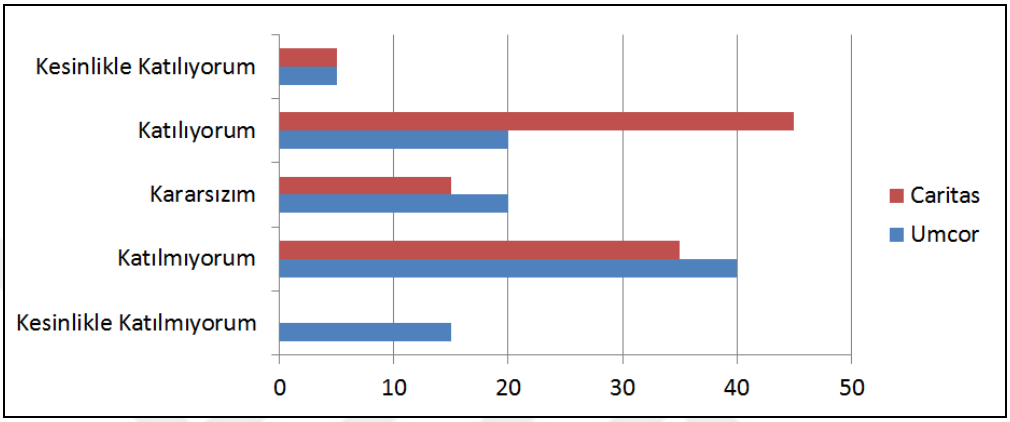
Soru 1: Yaşadığım evden genel olarak memnunum.

Şekil 4.7 Kullanıcıların konutlarından memnuniyet oranları.

Caritas konutlarında yaşayanların %60'ı konutlarından genel olarak memnun olduklarını belirtirken bu oran Umcor sakinlerinde %30 oranında olmuştur (Şekil 4.7). Konutların oda sayıları ve odaların mekan olarak büyüklükleri hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Caritas sakinleri %50 oranında olumlu görüş bildirirken Umcor sakinlerinde memnuniyet oranı %30 olmuştur (Şekil 4.8).

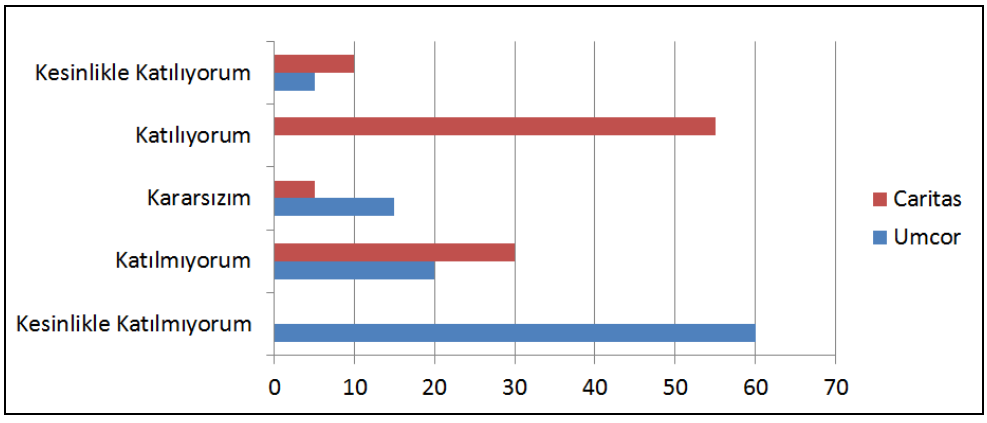
Soru 2: Yaşadığım evin oda sayısı ve toplam büyüklüğü benim için yeterli.

Şekil 4.8 Kullanıcıların konutun büyüklüğü hakkındaki görüşleri

Kullanıcılara konutlarının komşu binaya uzaklıkları hakkındaki görüşleri sorulduğunda müstakil olarak düzenlenen Umcor konutlarında memnuniyet oranı %10 olurken bu oran iki katlı bloklar şeklinde düzenlenen Caritas konutlarında yaklaşık olarak %65 olmuştur (Şekil 4.9).

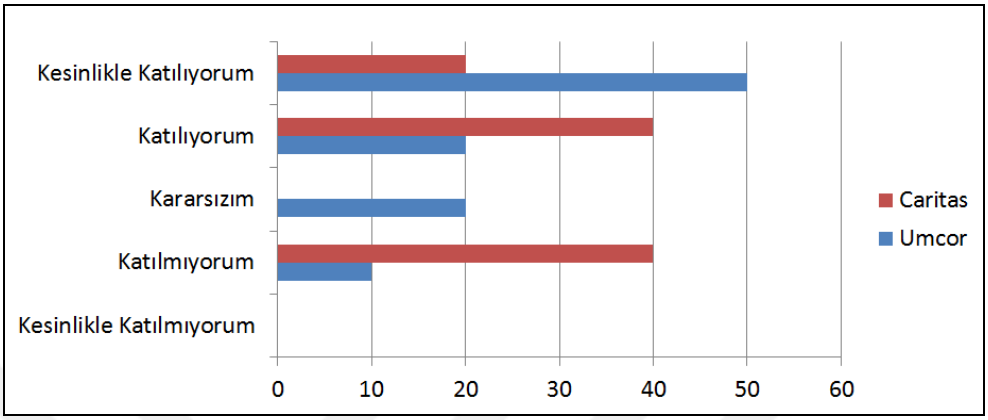
Soru 3: Evimin bahçesi ve komşu binalara olan uzaklığından memnunum.

Şekil 4.9 Komşu binaya olan mesafeye duyulan memnuniyet oranları.

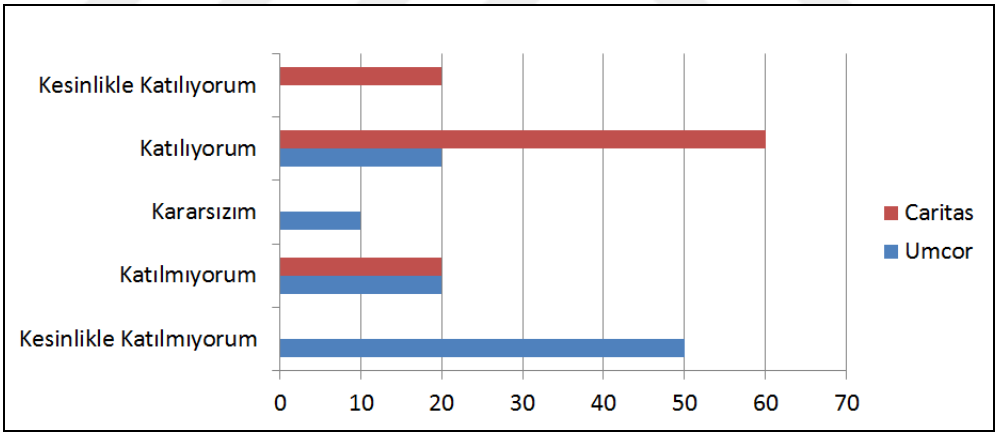
Düzce şehir merkezine yedi kilometre uzaklıkta bulunan konutlarda Umcor sakinlerinin %70'i Caritas sakinlerinin ise %60'ı konutlarının kente olan uzaklığından memnun olduklarını belirtmiştir (Şekil 4.10).

Soru 4: Evimin köye ve şehir merkezine olan uzaklığından memnunum.

Şekil 4.10 Şehir merkezine olan uzaklıktan duyulan memnuniyet.

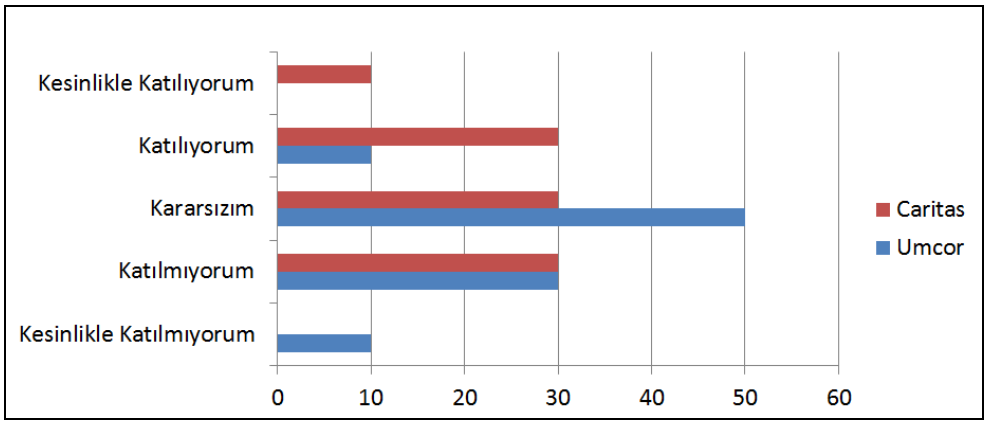
Soru 5: Evimin inşaa edilmesinde kullanılan malzemelerden memnunum (kapı, pencere, seramik, mutfak dolapları)

Şekil 4.11 Konutta kullanılan malzemeden duyulan memnuniyet.

Konutta kullanılan malzemelerden duyulan memnuniyetleri sorulduğunda Caritas sakinleri %80 oranında memnun olduklarını belirtirken bu oran umcor sakinleri arasında yaklaşık olarak %20 olmuştur (Şekil 4.11).

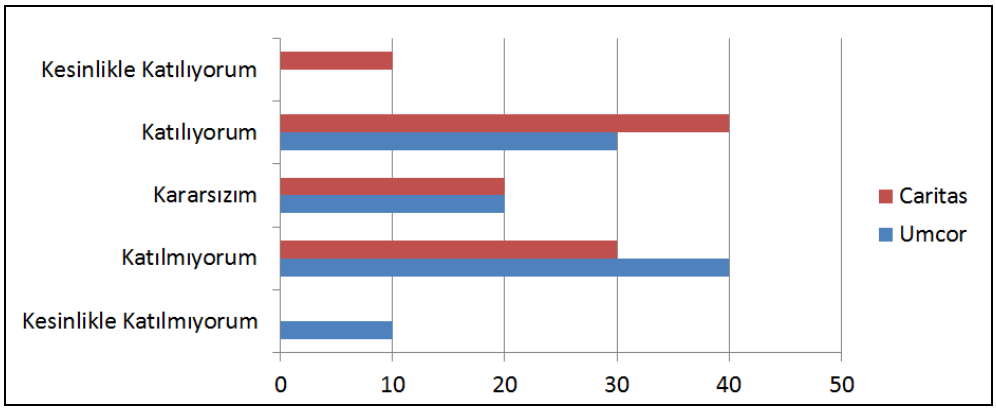
Soru 6: Burada komşularımla birlikte yaşamaktan memnunum.

Şekil 4.12 Komşularla birlikte yaşamaktan duyulan memnuniyet oranları.

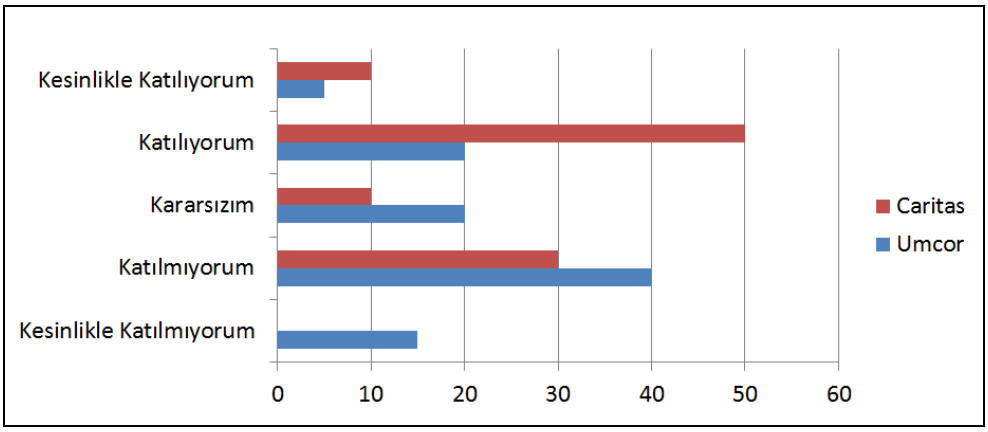
Komşuları ile birlikte yaşamaktan duyulan memnuniyetleri sorulduğunda Caritas sakinleri %40 oranında memnun olduklarını belirtirken bu oran Umcor sakinleri arasında yaklaşık olarak %10 olmuştur (Şekil 4.12). Katılımcılara kendilerini konutlarında ve yaşadıkları mahallede kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri de sorulmuştur. Umcor sakinlerinin %30'u Caritas sakinlerinin ise %50'si kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.13). Umcor sakinlerinin %30'i Caritas sakinlerinin is %60'ı yerleşkede yaşamaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.14).

Soru 7: Evimde ve mahallemde kendimi güvende hissederim.

Şekil 4.13 Yerleşke sakinlerinin güvenlik hissi oranları.

Soru 8: Bu Yerleşkede Yaşamaktan Memnunum.

Şekil 4.14 Yerleşkede yaşamaktan duyulan memnuniyet.

Herhangi bir sebeple anket çalışmasına katılmayan yerleşimcilere anket soruları sözlü olarak yöneltilmiş, yerleşke hakkındaki genel görüşleri hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Yüz yüze görüşülen katılımcılar da anket uygulanacak olan katılımcılar ile aynı ölçütlere uygun olacak şekilde belirlenmiştir.

Görüşmeci 1: Yerleşke yakınındaki fabrikada çalışan Umcor sakini, konutun çok küçük ve kullanışsız olduğunu ancak çocukları üniversitede öğrencisi oldukları için, iki kişi yaşadıklarını evde kalmaya devam ettiklerini belirtmiştir.

Görüşmeci 2: Yerleşkenin merkeze uzak kaldığını merkeze yakın olmasını tercih ettiğini belirten bir Umcor sakini, yerleşke yakınında çoğu ihtiyaçlarını giderebilen ve normalde fındık tarımı ile uğraştıkları için Düzce merkeze fazla gitmek zorunda kalmayan yerleşimcilerin çoğunlukta olduğunu belirtmiştir.

Görüşmeci 3: Karitas konutlarında ikamet eden yerleşimci konutta yaşarken komşuları veya başka insanlar ile ilgili herhangi bir güvensizlik hissi duymadığını ancak aradan geçen 13 yılda yaşadıkları konutta bazı çatlaklar oluştuğu için tedirgin olduklarını belirtmiştir. Yerleşimci Umcor konutlarında iki evin çıkan yangın sonucu tamamen yandığını bu durumunda orada yaşayanların konutların ahşap olmasını eleştirmelerine ve güvensiz hissetmelerine sebep olduğunu belirtmiştir.

Görüşmeci 4: Konutunun ailesi için yeterli büyüklükte olmadığını belirten bir Umcor sakini konutu genişletmek için masraf yaptığını ama sonradan ek yaptığı için hem

maliyetinin yüksek hemde konutlar çok sıkışık olduğu ve en baştan ileride genişletilebilecek şekilde inşaa edilmediği için istediği gibi olmadığını belirtmiştir.

4.4 Bulguların Değerlendirilmesi

Anket sonuçlarında Caritas konutlarında yaşayan depremzedelerin, inşaa sürecine herhangi bir katılım göstermemelerine karşın Umcor konutlarında yaşayanlara göre konutlarından genel olarak daha memnun oldukları görülmüştür (Şekil 4.7). Çalışmada Umcor sakinleri konutlarının komşu binalara uzaklığından Caritas sakinlerine göre daha az memnun oldukları sonucu çıkmıştır. Bu durumun oluşmasında Umcor konutlarının daha küçük ve sıkışık olarak inşaa edilmeleri etkili olmuştur. Yapılan mülakatlarda her iki yerleşkede de konutlarının kendileri için yeterli büyüklükte olmadığını belirten katılımcılar olmuştur. Oda sayısının yetersiz olduğunu belirten bir Umcor sakini konutlar ilk inşaa edildiğinde çocuklarının küçük olduğunu ancak aradan geçen zaman içersinde çocukların büyümesi ile oda sayısının yetersiz gelmeye başladığını belirtmiştir. Yapılan gözlemlerde Umcor sakinlerinin konutlarının müstakil olmasının getirdiği avantaj ile estetik olmasada konutlarının kullanım alanlarını artırmak için çeşitli eklentiler yaptıkları görülmüştür (Şekil 4.8), (Şekil 4.9).

Şekil 4.15 Kullanım sürecinde ihtiyaca göre bir kat eklenen Umcor konutu.

Anket çalışmasında Umcor sakinlerinin Caritas sakinlerine göre komşularından daha az memnun oldukları sonucu da çıkmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Umcor konutlarının birbirine çok yakın olmaları etkili olmuştur. Sıkışık düzenlenmiş konutlar komşular ile yaşanan problemleri ve anlaşmazsızlıkları artırmıştır.

Şekil 4.16 Kullanım sürecinde ihtiyaca göre eklemeler yapılan Umcor konutu.

Yapılan mülakatlarda ahşap strüktür ile inşaa edilen Umcor yerleşkesi sakinleri daha önce yaşanan yangın sebebi ile tedirgin olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum da kullanıcılarda güvenlik hissinin oluşmasını etkilemiştir. Çalışmada Düzce şehir merkezine yedi kilometre uzaklıktaki yerleşkenin konumundan Umcor konutlarında yaşayanların Caritas konutlarında yaşayanlara göre daha memnun oldukları tespit edilmiştir. Kullanıcıların yerleşkede yaşamaktan memnun olma düzeylerine baktığımızda ise Caritas sakinlerinin yerleşkelerinin yakın çevresinin fiziksel özelliklerinden Umcor sakinlerine göre daha memnun oldukları görülmüştür.

Çizelge 4.1 Umcor ve Karitas deprem sonrası kalıcı konutlarının karşılaştırılması.

Özellik	Umcor Konutları	Caritas Konutları
İnşaa sürecine kullanıcı katılımının sağlanması	Var	Yok
Projenin İçeriği	111 Müstakil Konut Birimi	40 Konut (2 katlı 10 blok)
Yapım Sistemi	Ahşap karkas arası tuğla dolgu	Betonarme
Konutun Büyüklüğü	125m^2 parsel üzerine 65m^2	90m^2
Yaşadığı konuttan memnun olanların oranı.	% 30	% 60
Konutun büyüklüğünden memnun olanların oranı.	% 30	% 50
Yaşanılan konutun komşu binaya olan uzaklığından memnun olanların oranı.	% 10	% 65
Konutun şehir merkezine uzaklığından memnun olanların oranı.	% 70	% 60
Konutun inşaasında kullanılan malzemelerden memnun olanların oranı.	% 20	% 80
Komşularla birlikte yaşamaktan memnun olanların oranı.	% 10	%40
Konutta yaşayanlarda güvende hissetme oranı.	% 30	% 50
Mahallede yaşamaktan memnun olanların oranı	% 30	% 60

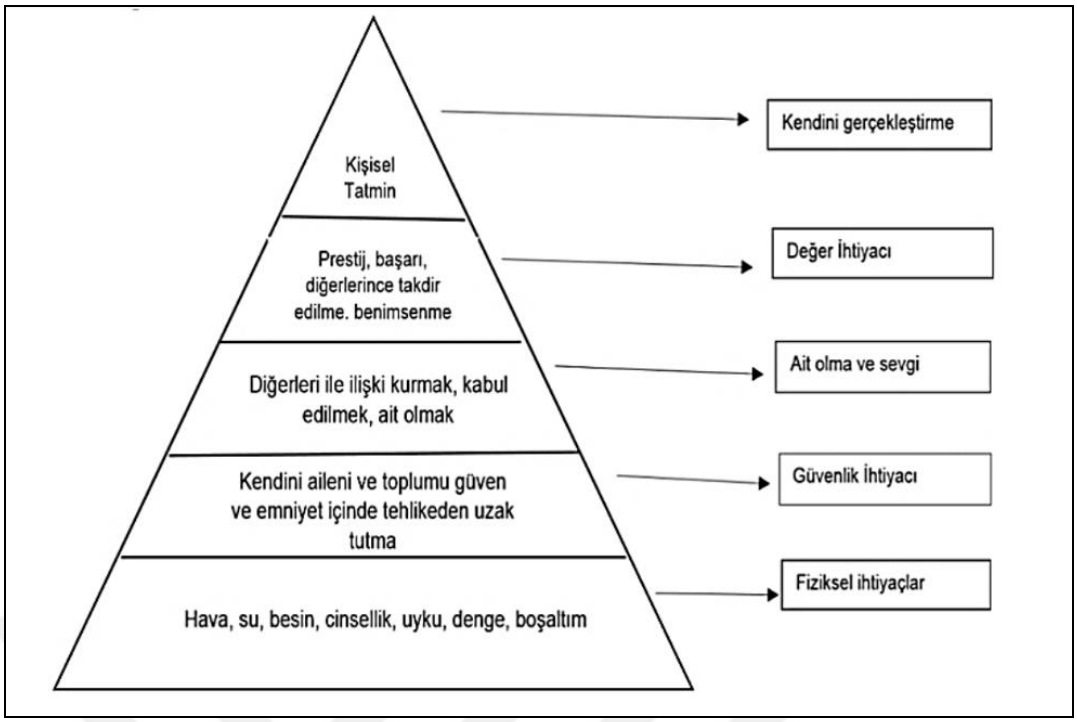
4.5 Alan Çalışmasının Sonucu

Araştırmada kullanıcı katılımı sosyal kaynaşmaya ve dolayısı ile sürdürülebilirliğe olumlu etkisi olan bir kavram olarak sınanmıştır. Ancak Umcor konutlarının kullanıcı katılımı ile inşaa edilmesine karşın yerleşkenin ve konutların fiziksel özelliklerinin kullanıcıların komşularından memnuniyet düzeylerini olumsuz etkilediği sonucu çıkarılmıştır. Yerleşkede yaşayan çoğu kullanıcı için fiziksel ve psikolojik konforlarının sağlanması komşuluk ilişkilerinden ve yapılı çevrenin oluşturulmasına katılım

gösterilmesinden önce gelmektedir. Yani bireyler için yaşadıkları konutun ve yerleşkenin konforu, komşuları ile iyi ilişkiler kurmaktan veya yaşadıkları çevrenin inşaa edilmesine katkıda bulunmaktan önde gelmektedir. Bu nedenle bir biri ile çok sıkışık ve yeterli kullanım alanı sağlamayan yerleşim düzeni komşular ile yaşanan sorunların artmasına sebep olmuştur. Her iki yerleşkenin de deprem sonrasında acil konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik yapıldığı göz önüne alındığında planlama ve tasarım süreçlerinde kullanıcı katılımının mümkün olmaması bireylerin memnuniyet düzeylerini olumsuz etkilemiştir. Ayrıca inşaa sürecinde kullanıcı katılımı ise kültürümüzde yer alan imece usulünde olmamış, belirli bir düzeyde kalarak birlikte üretim yerine her bireyin kendi konutunu inşaa etmesi şeklinde olmuştur. Bu durum da bireylerin birbirleri ile etkileşiminin bu projede asıl amaç bu olmasa bile sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması bağlamında arzu edilen düzeyde olmasına engel olmuştur.

Alan çalışmasında elde edilen sonuca göre daha önceki bölümde belirlenen sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerinin insan psikolojisi bağlamında kendi içlerinde bir hiyerarşik düzende olabileceği sonucu çıkarılmıştır. Bu yaklaşım ile sürdürülebilirlik ölçütlerini içeren beş temel başlık Maslow'un 1943 yılında ortaya attığı insan psikolojisi teorisinden esinlenilerek hiyerarşik bir düzende tekrar bir araya getirilmiştir. Maslow'un teorisine göre insanların gereksinimleri fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimi, ait olma gereksinimi, saygınlık gereksinimi ve kendini gerçekleştirme gereksinimi olmak üzere beş basamaktan oluşmaktadır [107] (Şekil 4.17).

Birey bir basamaktaki ihtiyaçlarını tam olarak gidermeden bir üst düzeydeki ihtiyaçlarını gidermeyi düşünmez. Bu bağlamda oluşturulan sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri hiyerarşisi bir piramit şeklinde ifade edilmiştir. Pramitin en alt basamağını temel ihtiyaçların giderilmesi oluşturmaktadır. Pramitin diğer basamakları ise alt basamaktan yukarıya doğru fiziksel ve psikolojik konfor, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik-adalet ve katılım ana başlıklarından oluşmaktadır (Şekil 4.18).

Şekil 4.17 Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teoremi (Kula ve Çakar,2015;194) [107]

Şekil 4.18 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri hiyerarşisi

BÖLÜM 5

SONUÇ

Çevreye verilen zararın giderek artmaya başladığı sanayi devriminden günümüze kadar geçen sürede yaşam biçimleri ve toplumların sosyo-ekonomik yapılarındaki bozulmalar yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1980'li yılların sonlarına gelindiğinde çevresel bozulmanın yanısıra insanların yaşam kalitesini etkileyen sosyo-ekonomik ve toplumsal sorunlar tüm insanlığı etkileyen ve çözülmesi gereken sorunlar arasında görülmeye başlanmıştır. Böylece sürdürülebilirlik düşüncesi zaman içersinde ekonomik ve sosyal boyutunu da kapsayacak şekilde geliştirilmiştir.

Sosyal sürdürülebilirlik sürdürülebilir gelişme düşüncesinin çevresel ve ekonomik boyutu ile birlikte üç boyutundan birini ifade etmektedir. Sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutu diğer iki boyutu ile eşit derecede önem taşımasına karşın son yıllara kadar kısıtlı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Sosyal sürdürülebilirliğin uygulanmasının ve ölçülmesinin oldukça zor olması sosyal sürdürülebilirlik konusunda ortak bir ölçü sisteminin oluşturulmasına engel olmuştur. Oldukça geniş bir konu olan sosyal sürdürülebilirlik çeşitli disiplinlerden araştırmacılar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu çalışmada sosyal sürdürülebilirliğin mimarlık disiplini ile olan ilişkisinde iki önemli arakesit olan yapılı çevrenin şekillendirilmesi ve kullanıcı katılımı kavramları ele alınmıştır. Yeniden inşaa edilecek olan mahalle düzeyindeki yerleşkelerde katılımcı yaklaşımların çeşitli sosyal faydalar sağladığı bir yöntem olarak kullanılabileceği örnekler üzerinden aktarılmıştır. Bu bağlamda öncelikle sosyal sürdürülebilirlik literatürü taranarak konu üzerindeki farklı görüşler bir araya getirilmiş çeşitli tanımlamalara, sınıflandırmalara, sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmesine yönelik

alan çalışmalarına ve sosyal sürdürülebilirlik ölçütlerine yer verilmiştir. Bu tez kapsamında sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için toplumsal kaynaşmanın sağlandığı çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlayacak sosyal koşulların oluşturulduğu insan odaklı bir gelişme anlayışının uygulanması gerektiği benimsenmiştir. Çalışmanın sonraki aşamasında temel ihtiyaçların karşılanması, fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik- adalet ve katılım olmak üzere beş ana konudan oluşan ölçüm çerçevesi oluşturulmuştur.

Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe katılım konusu demokrasi, topuluğa katılım, dayanışma ve tasarıma katılım gibi kavramları ifade etmektedir. Katılım kavramını mimarlık disiplini bağlamında ele aldığımızda planlama, tasarım, inşaa ve kullanım süreçleri olarak ele alabileceğimiz yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımının sağlanması çeşitli toplumsal faydalar sağlayarak sosyal sürdürülebilirliğin oluşmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda dünyanın çeşitli bölgelerinden ve ülkemizden katılımcı yaklaşımlar ile üretilen yerleşkeler incelenmiştir. Çalışmada sosyal sürdürülebilirlik ve mimarlık literatüründe katılım konusu ele alınmış yapı üretim süreçlerine kullanıcı katılımı-sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi bağlamında çeşitli çıkarımlar yapılmıştır. Planlama sürecine katılm bireylerde aidiyet hissinin, topluluk hissinin oluşmasını sağlarken sosyal kaynaşmanın sağlanmsına katkıda bulunur. Yaşadığı çevrenin şekillenmesinde söz sahibi olduğunu hisseden bireyin yaşam kalitesi ve çevresine duyduğu memnuniyeti artacaktır. Tasarım sürecine kullanıcı katılımı sağlandığında ise kendi ihtiyaçlarını en iyi bilen yine kendisi olacağı için katılım gösteren bireyin fiziksel ve psikolojik konforu artacaktır. Üretim sürecine kullanıcı katılımı ise üretim sürecini kullanıcılar için bir öğrenme sürecine çevirerek kullanıcının meslek edinmesini sağlayabilir. Ayrıca üretim sürecine kullanıcı katılımı kültürümüzde yer alan dayanışma ruhu ve birlik beraberlik gibi duyguların gelişmesini sağlayan imece usulü ile benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda birlikte üretim yöntemleri sosyal kaynaşmayı sağlamaktadır. Yapı üretim süreçlerinin son evresi olan kullanım sürecine katılım ise bireyin yaşadığı konutu zaman içersinde değişen ve farklılaşan ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirebilmesi anlamına gelmektedir. Bu da bireyin memnuniyetini ve yaşam kalitesini artırmaktadır.

Tezin alan çalışması kısmında mahalle ölçeğinde yeniden inşaa edilen yerleşkelerde inşaa sürecine kullanıcı katılımının sosyal kaynaşmaya ve dolayısı ile sürdürülebilirliğe olumlu etkisi olan bir kavram olarak sınanmıştır. Çalışmada kullanıcı katılımı olmaksızın inşaa edilen ve fiziksel özellikleri bakımından kullanıcılarının memnuniyet oranlarının yüksek olduğu yerleşkede kullanıcı katılımı ile inşaa edilen ve fiziksel özellikleri bakımından kullanıcılarının memnun olmadığı konutlara göre sosyal kaynaşmanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yerleşkede yaşayan çoğu kullanıcı için fiziksel ve psikolojik konforlarının sağlanması komşuluk ilişkilerinden ve yapılı çevrenin oluşturulmasına katılım gösterilmesinden önce geldiği tespit edilmiştir. Bu bulgu daha önce oluşturulan sosyal sürdürülebilirlik ölçüm çerçevesinde yer alan beş ana kavramın kendi içlerinde hiyerarşik bir düzene sahip olabileceğini düşündürmüştür. Böylece alan çalışmasında elde edilen sonuca göre kavramlar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşi göz önüne alınarak öncelikli olanlardan üst düzey olanlara doğru yükselen bir pramit şeklinde temel ihtiyaçların karşılanması, fiziksel ve psikolojik konforun sağlanması, topluluğun sürdürülebilirliği, eşitlik- adalet ve katılım olmak üzere tekrar bir araya getirilmiştir.

Çalışmada yapılı çevrenin kullanıcı katılımı ile şekillendirilmesine yönelik yapılan çıkarımlar şu şekilde özetlenebilir. Yeni yerleşkeler inşaa edilirken sosyal sürdürülebilirliği teminen katılımcı yöntemler kullanılabilir. Ancak katılımcı yaklaşımlar söz konusu olduğunda toplulmun sosyo-ekonomik yapısının ve ihtiyaçlarının titizlik ile analiz edilmesi ve katılım düzeyinin nasıl olacağının belirlenmesi gerekmektedir. Yapı üretim süreçlerinin hangi aşamasında kullanıcının nasıl bir katılım göstereceğinin belirlenmesinde etkili olan bir diğer faktör de zamanlamadır. Bu bağlamda deprem gibi felaketler sonrasında kalıcı konutların kısa sürede inşaa edilmesinin gerektiği durumlarda öncelikli olarak kalıcı konutların konumlarının, içeriklerinin ve yapım sistemlerinin belirlendiği planlama aşamalarında kullanıcı katılımının sağlanması tasarım sürecine ve inşaa süreçlerine katılım sağlanmasından öncelikli olmalıdır. Tasarım sürecinde kullanıcı katılımına gerek duymadan geliştirilecek esnek tasarımlar ve kullanım sürecinde kullanıcı katılımını sağlayacak yöntemler ile acil konut ihtiyacı sağlanırken uzun vadede kullanıcıların yaşam kalitelerinin artması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

[1] McKenzie, S. (2004). Social sustainability: towards some definitions, Hawke Research Institute working paper series; no:27.

[2] Enyedi, G. (2002), Social sustainability of large cities, Ekistics., Athens.

[3] Barron, L.,& Gauntlett, E. (2002). Housing and Sustainable Communities Indicators Project: Stage 1Report–Model of Social Sustainability. WACOSS (Western Australia Council of Social Services).

[4] Polese, M. and Stren, R,. (Eds.), (2000) The Social Sustainability of Cities: Diversity and the. Management of Change, University of Toronto Press, Toronto.

[5] Davidson, Kathryn & Wilson, Lou A critical assessment of urban social sustainability. Australian Sustainable Cities Research Network.

[6] Partridge, E. (2005). Social sustainability': a useful theoretical framework. Paper presented at the AustralasianPolitical Science Association Annual Conference, Dunedin, New Zealand.

[7] Holden, M. (2012). Urban Policy Engagement with Social Sustainability in Metro Vancouver. Urban Studies, 49(3):527-542.

[8] Sachs, Ignacy (1999), Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainabledevelopment. Aktaran: B. Egon and J. thomas, Editors, Sustainability and the social sciences: a crossdisciplinaryapproach to integrating environmental considerations into theoretical reorientation, Zed Books, London.

[9] Murphy K., (2012), ''The social pillar of sustainable development: a literature review and framework for policy analysis'', Sustainability: Science, Practice, & Policy 8(1):15-29.

[10] Dempsey, N., Bramley, G., Powers, S., Brown, C., (2011). ''The social dimension of sustainable development: defining urban social sustainability'', Sustainable Development 19(5):289–300.

[11] Cuthill M., (2009). ‘’Strengthening the social in sustainable development: developing a conceptual framework for social sustainability in a rapid urban growth region in Australia’’, Sustainable Development, 18(6):362–373

[12] Chan, E.,& Lee, G., (2007). ‘’Critical factors for improving social sustainability of urban renewal projects’’, Social Indicators Research, 85(2):243-256.

[13] Littig, B. and Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory, International Journal of Sustainable Development, 8 (1–2):65–79.

[14] Chiu, R. (2003). Social Sustainability, sustainable development and housing development: The experience of Hong Kong.

[15] Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J., (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[16] Spangenberg, J. H.,& Omann, I. (2006), Assessing social sustainability: social sustainability and its multicriteria assessment in a sustainability scenario for Germany. International Journal of Innovation and Sustainable Development, 1(4), 318-348.

[17] Bollo, C., (2012). Social Sustainability defined for architecture Aktaran: Ghahramanpouri, A., Lamit, H. and Sedaghatnia, S. (2013). Urban Social Sustainability Trends in Research Literature. Asian Social Science, 9(4).

[18] Landorf, C. (2011). Evaluating social sustainability in historic urban environments. International Journal of Heritage Studies, 17(5):463-477.

[19] Karuppannan, S.,& Sivam, A., (2011). ‘’Social sustainability and neighbourhood design: an investigation of residents' satisfaction in Delhi’’, Local Environment, 16(9),:849-870.

[20] Rafieian and Mirzakhalili., (2014) ''Evaluation of social sustainability in urban neighbourhoods of Karaj city'',International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning, Vol. 24, No. 2, December 2014.

[21] Dave, S., (2009). ‘’Neighbourhood density and social sustainability in cities of developing countries’’, Sustainable Development, 19(3):189-205.

[22] El-Husseiny, M.,& Kesseiba, K., (2012). ‘’Challenges of Social Sustainability in Neo-liberal Cairo: Re- Questioning the Role of Public Space’’,Procedia - Social And Behavioral Sciences, 68:790-803.

[23] Oktay, D., (2004), Urban design for sustainability: A study on the Turkish City. International Journalof Sustainable Development and World Ecology, 11(1):24–35.

[24] Ghahramanpouri, A., Lamit, H. and Sedaghatnia, S. (2013). Urban Social Sustainability Trends in Research Literature. Asian Social Science, 9(4).

[25] Colantonio, A. (2010). Urban social sustainability themes and assessment methods. Proceedings of the Institution of Civil Engineers: Urban Design and Planning, 163(2):79-88.

[26] Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük.,(2005),10.baskı, Ankara.

[27] Keleş, Ruşen ve Can Hamamcı., (1993), Çevrebilim, İmge Kitabevi, Ankara.

[28] Allaby, M., (1988). Macmillan dictionary of the environment. London: Macmillan. Aktaran: Bozlağan, R., (2010). "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 50: 1011-1028.

[29] Lélé, S., (1991). "Sustainable Development: A Critical Review", World Development, 19(6): 607-621.

[30] Bozlağan, R., (2010). "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 50: 1011-1028.

[31] Appleton, A.F., (2006). " Sustainability: A Praktitioner's Reflection", Technology in society, 28:3-18.

[32] Özgenç, N., (2013). Sürdürülebilirlik ve Yoksulluk İlişkisi, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

[33] Yüksek M., (2010) "Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'de Çevre Politikaları", Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

[34] WCED & World Commission on Environment and Development., (1987). Our Common Future, Oxford., London.

[35] Meadowcroft, J., (1999). Planning Sustainability, Routledge, New York.

[36] McGregor, I. (2003). An ecologically sustainable business sector within an ecologically sustainable society, Ecological Economics Think Tank, Auckland, New Zealand, Kasım 2003.

[37] Godschalk, D.R., (2004). ''Land use planning challenges: coping with conflicts in visions of sustainable development and livable communities'', Journal of the AmericanPlanning Association 70 (1):5–13.

[38] Campbell, S., (1996). ''Green cities, growing cities, just cities? Urban planning and thecontradictions of sustainable development'', Journal of the American Planning Association 62:296–312.

[39] Duany, A., Plater-Zyberk, E and Speck, J., (2001). Suburban Nation The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream, Northpoint Press.

[40] Calthorpe, P. and Fulton, W. (2001). The Regional City, Island Press.

[41] Katz, P., Scully, V. and Bressi, T., (1993). The new urbanism: toward an architecture of community, McGraw-Hill Professional.

[42] Gillham, O.,(2002). The Limitless City: A Primer On The Urban Sprawl Debate, Island Press.

[43] Bramely, G. and Power, S., (2009). ''Urban form and social sustainability: the role of density and housing type'', Environment and Planning B: Planning and Design, 36: 30-48.

[44] Porta, S.,& Renne, J., (2005). ''Linking urban design to sustainability: formal indicators of social urban sustainability field research in Perth, Western Australia'',Urban Design International, 10(1):51-64.

[45] Smith, P. C,. (2000). ''Sustainability and urban design''. Aktaran: Wong & E. H. W. Chan (Eds.), Building Hong Kong: Environmental considerations. Hong Kong University Press, Hong Kong

[46] Gehl, J., (1987). Life between buildings: using public space, The Danish Architecture Press, Copenhagen

[47] Tolley, R., (2003). ''Sustainable transport: planning for walking and cycling in urban environments'', Woodhead Publishing, Cambridge.

[48] Davidson, M., (2010). ''Social Sustainability and the City'', Geography Compass, 4(7):872-880.

[49] Bramley, G., Dempsey, N., Power, S., Brown, C., & Watkins, D. (2009). Social sustainability and urban form: evidence from five British cities. Environment and Planning A, 41(9):2125-2142.

[50] Vavik, T. & Keitsch, M., (2010). ''Exploring relationships between universal design and social sustainable development: some methodological aspects to the debate on the sciences of sustainability'', Sustainable Development 18(5):295–305.

[51] Castillo, H., Price, A., Moobela, C., & Mathur, V. (2007). Assessing urban social sustainability: current capabilities and opportunities for future research. The International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability, 3(3):39-48.

[52] Dillard, J., Dujon, V., & King, M. (2009). Understanding the social dimension of sustainability. Routledge, New York.

[53] City of Vancouver (2005), A Social Development Plan for the City of Vancouver: Moving Towards SocialSustainability, Administrative Report A7, Vancouver.

[54] Biart, M. (2002) 'Social sustainability as part of the social agenda of the European community', Aktaran: Spangenberg, J. & Omann, I. (2006). Assessing social sustainability: social sustainability and its multicriteria assessment in a sustainability scenario for Germany. IJISD, 1(4):318.

[55] Bhatti, M.,Dixon, A., (2003). Special focus: housing, environment and sustainability.Housing Studies 18 (4), 501–504.(Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ''What is social sustainability? A clarification of concepts'', Geoforum, 42(3):342-348.

[56] Jenks, M., Burton, E., Williams, K., (1998). The Compact City: A Sustainable UrbanForm? E and FN Spon, London, New York. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ''What is social sustainability? A clarification of concepts'', Geoforum, 42(3):342-348.

[57] Macnaghten, P., Jacobs, M., (1999). Public identification with sustainabledevelopment. Global Environmental Change 7 (1), 5–24.(Aktaran,

Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[58] Crabtree, L., (2005). Sustainable housing development in urban Australia: exploring obstacles to and opportunities for ecocity efforts. Australian Geographer 36 (3):333–350. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[59] Burningham, K., Thrush, D., (2003). Experiencing environmental inequality: the everyday concerns of disadvantaged groups. Housing Studies 18 (4), 517–536. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[60] Chiu, R., (2003). Social sustainability and sustainable housing. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[61] Clark, M., (2005). The compact city: European ideal, global fix or myth? Global Built Environment Review 4 (3):1–11. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[62] Eskeland, G., Feyzioglu, T., (1997). Rationing can backfire: the day without a car. World Bank Economic Review 11 (3), 383–408. (Aktaran, Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J. (2011). ‘’What is social sustainability? A clarification of concepts’’, Geoforum, 42(3):342-348.

[63] Glasson, J.,& Wood, G., (2009). ‘’Urban regeneration and impact assessment for social sustainability’’, Impact Assessment And Project Appraisal, 27(4):283-290.

[64] Omann, I.,& Spangenberg, J. H.,(2002). ‘’Assessing social sustainability: The social dimension ofsustainability in a socio-economic scenario’’, 7th biennial conference of the InternationalSociety for Ecological Economics in Sousse (Sustainable Europe Research Institute (SERI),Tunisia), 6–9 March 2002.

[65] Stiglitz, J. E., (2001). ‘’Employment, social justice, and societal well-being’’ ILO Global employment forum 1–3 (Labour Organization, Ghent), November 2001.

[66] Corbett, J.,& Corbett, M., (2000). Designing sustainable communities: Learning from village homes, Island Press., Canada.

[67] Bramely, G. and Power, S., (2009). ‘’Urban form and social sustainability: the role ofdensity and housing type’’, Environment and Planning B: Planning and Design, 36:30-48.

[68] Hacıalibeyoğlu,F.,(2013). Mimari Tasarım Sürecinde Kullanıcı Katılımı Üzerine Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

[69] Demir, Ö. ve Acar M., (2002). Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara.

[70] Bilgin, N., ve Göregenli, M.,(1996). “Kentsel Katılım ve Çoğulculuk, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne,” Ed. Yıldırım, F., Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul.

[71] Mimari Tasarım ve Eleştiri,(2012). Mimarlıkta Katılımcılık – Katılımcı Mimarlık Bakış Açısıyla Helsinki Güney Limanı Mimari Proje Tasarım Yarışması’ nın Değerlendirilmesi,https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/05/21/mimarlikta-katilimcilik-katilimci-mimarlik-bakis-acisiyla-helsinki-guney-limani-mimari-proje-tasarim-yarismasi-nin-degerlendirilmesi/ ,18 Aralık 2015.

[72] Baba,E., (2010), ''Tasarım Sürecinde Katılımcı Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme İstanbul Levent Bölgesinde Alan Çalışması'', Tasarım+Kuram, Cilt 6 (9-10):21-53.

[73] Miessen, M., (2010). The nightmare of participation, Sternberg Press, New York.

[74] Markus Miessen ve Shumon Basar (haz.),(2006). Did Someone Say Participate? An Atlas of Spartial Practice, Mass: MIT Press, Cambridge.

[75] Markus Miessen (haz.),(2007). The Violence of Participation, Sternberg Press, Berlin/New York.

[76] Bramley, G., Dempsey, N., Power, S. and Brown, C., (2006), ‘’What is ‘Social Sustainability’ and How do ourExisting Urban Forms Perform in Nurturing it?’’, ‘Sustainable Communitiesand Green Futures’ Conference, Bartlett School of Planning, University College London, London.

[77] Boström, M., (2012). ‘’A missing pillar? Challenges in theorizing and practicing social sustainability: introduction to the special issue’’. Sustainability: Science, Practice, & Policy. 8(1):3-14.

[78] Missimer,M., (2013).The Social Dimension of Strategic Sustainable Development, Blekinge Institute of Technology licentiate dissertation series No 2013:03.

[79] Hans-Boeckler-Foundation (Ed.)., (2001), Pathways towards a sustainable future, Setzkasten, Düsseldorf.

[80] Department for International Development (DFID)., (1999), Sustainable Livelihoods Guidance Sheets, London.

[81] Özaloğlu, S.,(2009). ''Katılımcı Mimarlık: Nereye Kadar?'', http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=360&RecID=2016, 2 Ocak 2016.

[82] Oktay, D.,(1990). ‘’Tasarımda Kullanıcı Katılımı’’, Mimarlık, 5(6):32-33 Erişim Tarihi 1 Ocak 2016 http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/284/3988.pdf

[83] Taş vd., (2007), Aktaran; Kömürlü, R. ve Öztekin, K.,(2007). ''Kalıcı Deprem Konutlarında Üretim Sürecinin Örgütlenmesi, Sorunları ve Çözüm Önerileri'', Internatıonal Earthquake Symposium, 22-26 Ekim 2007, Kocaeli.

[84] Ataöv, A., (2013). ''İnsancıl Bakış Açısıyla Konut Üretimi: ‘Diğer Aktörler’ Meselesi'', Planlama, 23(2):77-82.

[85] Mimdap.,(2012), Yeni Helsinki sahil düzenlemesi, http://www.mimdap.org/?p=91947, 16 Ocak 2016.

[86] Dezeen.,(2009). Incremental Housing Strategy by Filipe Balestra and Sara Göransson, www.dezeen.com/2009/05/05/incremental-housing-strategy-by-filipe-balestra-and-sara-goransson/, 17 Ocak 2016.

[87] XXI, Radyal Kentleşme, http://xxi.com.tr/projeler/radyal-kentlesme/, 5 Ocak 2016.

[88] Arch Daily.,(2015) Architects Team Up with Khmer Women to Build a Community Centre with Fabric and Concrete, http://www.archdaily.com/777057/architects-team-up-with-khmer-women-to-build-a-community-centre-with-fabric-and-concrete , 5 Ocak 2016.

[89] Fathy, H., (1973). Architecture for the poor. Chicago: University of Chicago Press.

[90] Özkan, S., (2005),Yoksulluk ve Mimari, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=36&RecID=606, 18 Aralık 2015.

[91] Fethi, H., (2010). Katılımcı mimarlık. (S. Özaloğlu, Çev.). Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1969).

[92] İncirlioğlu, E., (2010). ''Tasarım – Mekân – Kültür Bağlantıları'', http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=370&RecID=2537, 2 Ocak 2016.

[93] Özaloğlu, S., (2009), Yeni Gurna: Yerellik Mimar: Hasan Fethi, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=364&RecID=2225, 9 Aralık 2015.

[94] Centre, U. (2010). World Heritage Centre - Safeguarding project of Hassan Fathy‘s New Gourna Village, http://whc.unesco.org/en/activities/637/, 9 Aralık 2015.

[95] Fathy, H., (1969). Gourna; a tale of two villages. Cairo: Ministry of Culture.

[96] Hawkins, K., (2014). Social housing in Latin America: Red Road flats of tomorrow?, http://www.academyofurbanism.org.uk/social-housing-in-latin-america-red-road-flats-of-tomorrow/ , 9 Aralık 2015.

[97] Arch Daily,. (2016). Alejandro Aravena Wins 2016 Pritzker Prize, from http://www.archdaily.com/780203/alejandro-aravena-wins-2016-pritzker-prize, 3 Ocak 2016.

[98] Skene Catling, Charlotte (2014)., Damned if You Do, Damned if You Don't: What is the Moral Duty of the Architect?, http://www.architectural-review.com/archive/viewpoints/damned-if-you-do-damned-if-you-dont-what-is-the-moral-duty-of-the-architect/8669956.fullarticle, 9 Aralık 2015.

[99] ArchDaily (2008). Quinta Monroy / Elemental. ,http://www.archdaily.com/10775/quinta-monroy-elemental, 9 Aralık 2015.

[100] Arch Daily,. (2013). ELEMENTAL's "Half-Finished" Housing Typology: A Success in All Circumstances, http://www.archdaily.com/450958/elemental-s-half-finished-housing-typology-a-success-in-all-circumstances, 3 Ocak 2016.

[101] Kömürlü, R. ve Öztekin, K.,(2007). ''Kalıcı Deprem Konutlarında Üretim Sürecinin Örgütlenmesi, Sorunları ve Çözüm Önerileri'', Internatıonal Earthquake Symposium, 22-26 Ekim 2007, Kocaeli.

[102] Berikoy Ortakları, http://berikoy.8k.com/Ortaklar.htm, 1 Ocak 2016.

[103] Okutan,M.,(2002), ‘’Beriköy'ünTasarımı: Yeşilci Bir Projelendirme Deneyi’’, Arradamento Mimarlık 149:114-118.

[104] Beriköy Yay Vakfı Deprem Konutları, http://acnyapi.com/referanslar-48-detay.html, 1 Ocak 2016.

[105] Yenihaber.,(2012), Beriköy yarım kaldı, http://www.sakaryayenihaber.com/35397-berikoy-yarim-kaldi-haberi.html, 16 Ocak 2016.

[106] Düzce Umut Atölyesi, https://duzceumutatolyesi.wordpress.com/ 1 Ocak 2016.

[107] Kula,S. ve Çakar,B.,(2015).'' Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki'',Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi 6(12):191-210.

[108] Sharifi, A. and Murayama, A., (2013). ‘’Changes in the traditional urban form and the social sustainability of contemporary cities: A case study of Iranian cities’’, Habitat International, 38:126-134.

ANKET SORULARI

Düzce Gümüşpınar Köyü Umcor ve Karitas Deprem sonrası Konutlarının Kullanıcı Memnuniyeti Anketi	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Cinsiyetiniz: Yaşınız: Yaşadığınız Yerleşke: Umcor/Karitas Kiracıyım / Ev Sahibiyim Kaç Yıldır Yaşadığı					
1-Yaşadığım evden genel olarak memnunum.					
2-Yaşadığım evin oda sayısı ve toplam büyüklüğü benim için yeterli.					
3-Evimin bahçesi ve komşu binalara olan uzaklığından memnunum.					
4-Evimin köye ve şehir merkezine olan uzaklığından memnunum.					
5-Evimin inşaa edilmesinde kullanılan malzemelerden memnunum (kapı,pencere,seramik,mutfak dolapları)					
6-Burada Komşularımla Birlikte Yaşamaktan Çok Memnunum.					
7-Evimde ve Mahallemde Kendimi Güvende Hissederim.					
8-Bu Mahallede Yaşamaktan Memnunum.					
9-Yaşadığım Evin İnşaatında Ailemdenden biri Etkin Rol Aldı.					
10-Evimde ve Yaşadığım Mahallede Kendimi Huzurlu ve Mutlu Hissediyorum.					
Bu yerleşkede yaşamaktan memnunum çünkü----------					
Bu yerleşkede yaşamaktan memnun değilim çünkü----------					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	:Hasan TAŞTAN
Doğum Tarihi ve Yeri	:28.01.1988-Çorum
Yabancı Dili	:İngilizce
E-posta	:hasantastan88@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Lisans	Mimarlık	Yıldız Teknik Üniversitesi	2013
Lise	Fen Bilimleri	Çorum Anadolu Lisesi	2006

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2013-2014	Nrp Mimarlık	Mimar
2012-2013	Tekintaş İnşaat	Mimar
2011-2012	Bordemir Mimarlık	Mimar

YAYINLARI

Makale

1. Taştan, H., & Ciravoğlu, A.,(2016). '' The Role of User Participation on Social Sustainability: A Case Study on Four Residential Areas''International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering, 10: 206-214

Bildiri

1. Taştan, H & Ciravoğlu, A.,(2015). ''Kentsel Alanda Sosyal Sürdürülebilirlik Ölçüm Parametrelerinin Belirlenmesi'', 1. Uluslar arası mühendislik mimarlık ve tasarım kongresi. 13-14 Kasım 2015, Kocaeli.

Ödülleri

1.İMMİB 2010 Endüstriyel Tasarım Yarışmaları/ Elektrikli Ev Aletleri Kategorisi Mansiyon ödülü